

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ

Τὸ περίφημον ἄγαλμα περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένοντο τόσαι ἐπιστημονικαὶ συζητήσεις

χουσα πρὸς τὰ παρ' ἐκείνης ἰδουνηρά' ἐπιμύχου τῆς ἰσοτιμίας τῆς γυναικός, οὔτε ἡ δρᾶσις αὐτῆς παιδοτροφίας ἀνεχομένη διὰ τὴν πρὸς σέ συνί-
κτισιν... Οἱ δὲ νομιζόμενοι φίλοι, τῷ καιρῷ τῆς
εὐπραγίας τὴν φιλίαν μετροῦντες, ὑποχωροῦσιν
ἐν τοῖς δεινοῖς· οἱ δούλοι καὶ τὸν δεσπότην ὁμοῦ
καὶ τὰς συμφορὰς δραπετεύουσιν. Λείπεται λοι-
πὸν ἡ γυνή, τοῦ νοσοῦντος μέλους τὸ μέλος καὶ
τῶν κακῶν δούλη καὶ τῆς τοῦ ἀνδρός θερα-
πείας· τὸ δάκρυον ἀποψέωσα, τὴν πληγὴν, ἀν-
μαστιχθῆ, θεραπεύουσα, ἀκολουθοῦσα πρὸς δε-
σμωτήριον ἀγομένῃ· κἀν μὲν τις ἀφῆ συνεισελ-
θεῖν, ἡδέως τῆς καθεύξεως κοινωνεῖ· ἀν δὲ κω-
λυθῆ καὶ τοῦτο, ταῖς θύραις τοῦ δεσμωτηρίου
ὡς κυνίδιον τῷ δεσπότη παραμένει». (1)

Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ἐλησμονήθη ἐνίοτε ὑπό-
τινων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἡ εὐαγγε-
λικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων, τὸσον
ὥστε ἡ γυνὴ ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀσθενὴς «διὰ
νοῖα καὶ σώματι», κατὰ τὴν ἐκφρασιν Κυρίλλου
τοῦ Ἀλεξανδρείας, (2) καὶ ὡς ἡ πύλη ἡ ἀ-
γούσα πρὸς τὸν διάβολον («femina janua dia-
boli»), κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ μισογύνου, ἀλλ'
ἐγγάμου, Τερτυλλιανοῦ· (3) ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ
Πηλουσιώτης, λησμονῶν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ
Ἰησοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων μετὰ γυναικῶν,
συνιστᾷ εἰς τοὺς πιστοὺς ν' ἀποφεύγωσι τὰς
μετὰ γυναικῶν οἰκίας, «ὡς ἐχούσας τινὰ πρὸς
χαύνωσιν ἐπιτήδευσιν», ἐὰν ὅμως παραστῆ ἀ-
πόλυτος ἀνάγκη «κάτω νεύοντας διαλέγεσθαι». (4)
Δὲν ἀρνούμεθα ἐπίσης ὅτι εἰς τινὰς ἐποχὰς
ἐλησμονήθη ἡ ἀξία τοῦ γάμου, ὅστις ὑπετιμή-
θη, ὡς καὶ ἡ ὑψηλὴ τῆς γυναικός θέσις, τὸσον
ὥστε συνοδὸς τις ἐν τῇ Δύσει ἀπηγόρευεν εἰς
τὰς γυναικίας νὰ ἐγγίζωσι τὸν τίμιον ἄρτον διὰ
γυμνῆς χειρός. (5) Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι καὶ σή-
μερον λησμονεῖται ὑπὸ τινῶν ἡ ἰσοτιμία τῶν
φύλων. Τὰς τοιαύτας ὅμως ἐκφράσεις καὶ γνώ-
μας δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς συνεπίαις
τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ τούναντίον
ὡς παρεζήγησιν τούτου καὶ ὡς ὄλως ὑποκει-
μενικὴν ἀντίληψιν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὑπερ-
ασκητικοῦ πνεύματος, ζένον ὄλως πρὸς τὴν γνη-
σίαν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου
Χριστιανοὶ αὐτοκράτορες ἀνῆλθον εἰς τὸν θρό-
νον τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραρθεῖ
οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἐπιβαλλομένη ἀρχὴ

κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐξαπλώ-
σεως τοῦ Εὐαγγελίου, καθ' οὓς ἀνεδείχθη ἐπα-
ξία τῆς ἰσοτιμίας ταύτης. Καὶ ἤδη ἀπὸ τῶν
χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἤρξατο λαμβανο-
μένη νομοθετικὴ πρόνοια πρὸς ἀνύψωσιν τῆς θέ-
σεως τῆς γυναικός καὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου (1).
Ἦννοεῖται ὅτι ἡ μεταρρυθμιστικὴ αὕτη τῶν χρι-
στιανῶν αὐτοκράτορων ἔβαινε βαθμιαίως· εἰσα-
γόμενων χριστιανικῶν τινῶν ἀρχῶν ἐν τῇ νομο-
θεσίᾳ. ἔμμενεν ἔδαφος καὶ διὰ τὰς ἐθνικὰς παρα-
δόσεις, αἰτινες ἀκμαῖαι διετηροῦντο ἔτι. Ἡ ρω-
μαϊκὴ κοινωνία ἦτο ἔτι κατὰ βάθος λίαν ἐθνικὴ,
ὥστε νὰ εἴναι δυνατὸς ὁ διὰ μιᾶς ἐξοβελισμὸς
παντὸς ἐθνικοῦ στοιχείου. Ὁ Ἰουστινιανὸς πρῶ-
τος, κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ἐβάδισε τὸ πρῶτον
μέγα βῆμα, ἀπομακρύνας καὶ τὰ τελευταῖα ἐμ-
πόδια, ἅτινα ἀπηγόρευον τὴν γάμον εὐγενοῦς
πρὸς πρόσωπον κατωτέρης τάξεως, κηρυχθέντων
πάντων ἴσων πρὸ τοῦ μυστηρίου (2). Δὲν εἶναι
ἀπίθανον τὸ μέτρον τοῦτο νὰ ὑφείλη τὴν γέννη-
σιν αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ
τῆς Θεοδώρας, ἧτις, ὡς γνωστὸν, ἀνῆκεν εἰς τὴν
ὑποστάθμην τῆς κοινωνίας.

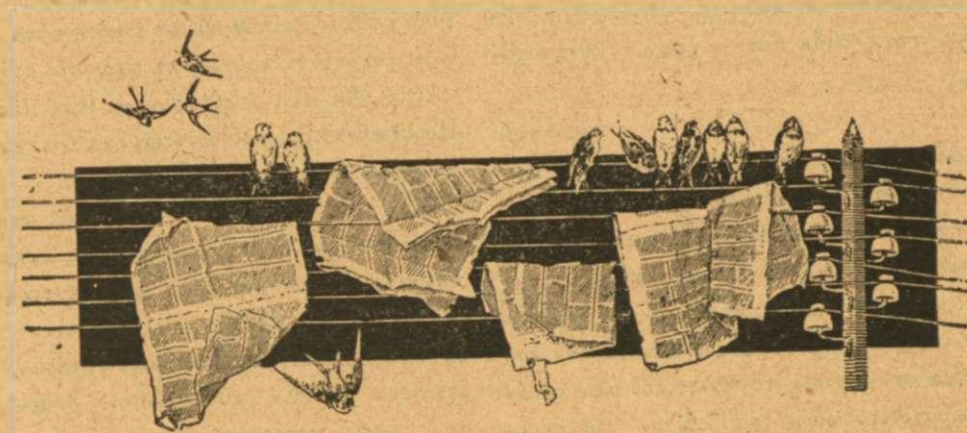
Βεβαίως καὶ ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ
καὶ τῶν διαδόχων του δὲν ἔφερον εἰς πλήρη ἐ-
φαρμογὴν τὴν περὶ ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων ἀρ-
χὴν, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη, προϋποθέτουσα ἀνά-
πτυξιν πολιτισμοῦ μεγάλῃν, μόνον βαθμηδὸν
θὰ δυναθῆ νὰ ἐπιβληθῆ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἡ σύντομος αὕτη ἐπισκόπησις πασιφανῶς,
νομιζομένη κατέδειξε πόσον ὁ Χριστιανισμὸς προ-
ήγαγε τὴν θέσιν τῆς γυναικός. Ἰνα πεισθῶμεν
περὶ τούτου δὲν ἔχομεν ἢ νὰ παραβάσωμεν τὴν
θέσιν αὐτῆς ἐν τῷ Χριστιανισμῷ πρὸς τὴν τῶν
ἄλλων θρησκευτικῶν κοινωνιῶν. Ἐὰν λάβωμεν
ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν Σινική συνταφὴν ἢ τὴν ἐν
Ἰνδίας καὶ τῆς ζωῆς γυναικός, ἅμα τῷ
θανάτῳ τοῦ συζύγου, τὸν γάμον ἐπὶ προθε-
σίᾳ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς γυ-
ναικός ἀπ' αὐτῆς τῆς λατρείας ἐν Ἰουδαίᾳ, τὴν
πολυγαμίαν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ καὶ τὴν πολυ-
ανδρίαν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, τὴν περιφρόνησιν
τῆς συζύγου καὶ τὴν ἀποθέωσιν τῆς ἐταίρας ἐν
Ἀθήναις, ὡς καὶ τὴν εὐχέρειαν τῶν διαζυγίων
ἐν Ρώμῃ· ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὰς ρήσεις τῶν

σοφωτέρων ἀνδρῶν τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου περὶ γυ-
ναικός, τὴν ὁποίαν πάντες, μὴδὲ τοῦ Πλάτωνος
καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐξαιρουμένων, ἐθεώρουν
ὡς φύσει κατωτέρην τοῦ ἀνδρός, οὐ ἐκηρύσσετο
δούλη, τότε μόνον θὰ δυναθῶμεν νὰ κατανοή-
σωμεν τί ὑφείλει ἡ γυνή, καὶ συνεπῶς ἡ ἀν-
θρωπότης, εἰς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα περὶ
ἰσοτιμίας τῶν φύλων. Καὶ μὴ ἰσχυρισθῆ τις ὅτι
ἡ ἀνύψωσις τῆς γυναικός, ἦτο φυσικὴ συνέπεια
τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ, διότι εἶδομεν
εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν κατ' ἐξοχὴν ἤκμαζεν ὁ πο-
λιτισμὸς ἐν Ἑλλάδι, πόσον ταπεινὴ ἐπεκράτει

περὶ γυναικός ἰδέα καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐξο-
χωτέρων πνευμάτων.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἀνήγειρε τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς
ἀφανείας καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὰ μέσα καὶ τὴν
δύναμιν πάσης περαιτέρω βαθμιαίας ἀνυψώσεως
καὶ τῆς ἐξισώσεως αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐκεῖνο
εἰς τὸ ὅποσον ὑφείλει ἡ γυνή, ὅτι ἀποτινάξασα
τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, κατέστη οὐχὶ μόνον ὁ-
νόματι ἀλλὰ καὶ πράγματι σύζυγος, εἶναι τὸ
κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καθ' ὃ «οὐκ ἔνι ἄρ-
σεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἑστέ ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ».

1) Migne 40, 229.

2) Migne 77, 948.

3) De cultu feminarum I, 1. Πρὸς τὸ αὐτοῦ (de
minis».

Airg. vel. 5) ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι: «genus secundi ho-

4) Migne 78, 244.

5) Zscharnack ἔ. ἄ. σ. 45.

1) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ
νομοθεσίᾳ περὶ γυναικός καὶ γάμου πρὸς τὸν ἴδιον ἴδιον ἔ.
ἄ. σ. 191—221 (Le christianisme. Rome sous les
empereurs chrétiens).

2) Κωδ. ἐξ 54, 29. Νεαρά 117, 6. Πρὸς τὸν Duchesne
«Du mariage» (ὡς ἀνωτέρω) σ. 11.

Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΣ ΜΟΥ

Πολίται καλοί αναγινώσκοντες εις τὰς ἐφημερίδας τὰ δυσάρεστα, ἅσα συνεπάγονται αἱ πολιτικαὶ διαμάχαι ἀποροῦσι πῶς εὑρίσκονται ἄνθρωποι ἐπιζητοῦντες τὰς ψήφους ἐκλογέων. Βιομήχανοι, ἔμποροι, δικηγόροι ἐγκαταλείπουσιν ἄνευ λύπης, τὰ ἐργοστάσια, τὰ γραφεῖά των διὰ τὴν ἐκλεχθῆσι βουλευταί, ἐὰν ἀποτύχωσιν δὲν μετανουῦν διότι ἔχασαν καιρὸν, χρήματα καὶ κόπους ἀνωφελῶς. Συγχάιρουν ἐξουτοὺς διὰ τὴν ἀποκτηθεῖσαν πείραν, διὰ τὸ πρῶτον αὐτὸ βῆμα των, τοῦ ὁποῦ βεβῆως μεγάλη θὰ εἶνε ἡ ἠθικὴ, ἐν γένει, ἐπίδρασις. Ἰππεῖς, ποδηλάται, δικηωνιζόμενοι καὶ ἀποτυγχάνοντες δυσφοροῦσι. Ὁ ἀποτυχὼν ὑποψήφιος εἶνε πάντοτε εὐχαριστήμενος. Ἦλπισεν, ἐπὶ τινος ἐβδομάδας τὴν καταλαβὴν ἀξίαν λόγου θέσιν εἰς τὴν πολιτείαν· αἱ στιγμαί, αἱ ὥραι, ἅς διήλθε μετὰ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν, ἦσαν ἀληθῆς ἀπολαυσις.

* *

Ἐφυλλομέτρησον τόμον ποιημάτων τοῦ Βωδελέρ, ὅταν πολλοὶ κάτοικοι τῆς συνοικίας μου ἦλθον καὶ μοῦ ἐπρότειναν τὴν ὑπερασπίσω τὰς ιδέας των πρὸ τοῦ λαοῦ καὶ κατόπιν εἰς τὴν Βουλὴν. Ὁμολογῶ, ὅτι ἐπερίμενα τὴν ἐπίσκεψίν των. Εἶχαν ἐννοήσει οὗτοι, ὅτι θὰ μοῦ ἦτο εὐχάριστον τὴν ἀρχίσω τὸ πολιτικὸν μου στάδιον κλείων θυρωδῶς τὸ βιβλίον τοῦ ποιητοῦ. Τί ἀπίθανον, τῷ ὄντι, τὴν γείνω ἐντὸς ὀλίγου ὑπουργός, πρῶθυπουργός. Τὸ μέλλον μου προφανῶς, ἀνῆκε πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Μετά τινος ἔτη οἱ καθηγηταὶ θὰ ἐρωτοῦν τοὺς μαθητάς των.

— Ἠξέυρεις πῶς ὁ Νοζιέρ εἰσῆλθεν εἰς τὸν δημόσιον βίον;

Καὶ οἱ μαθηταὶ θὰ ἀπαντοῦν:

Ἀνεγίνωσκε ποιήμα τοῦ Βωδελέρ, ὅταν οἱ συμπολίται του τὸν ἰκέτευον τὴν θυσίαν χάριν τῆς πατρίδος τὴν ἀνάπαυσίν του. Ἐναπέθεσε τότε τὸν τόμον τοῦ Βωδελέρ εἰς τὴν Βι-

βλιοθήκην καὶ ἀπήντησεν ἀφελῶς. «Εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σας. Θὰ ἐπανκλάβω τὴν ἀνάγνωσίν μου, ὅταν ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἔχη πλέον ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν μου».

Ἄλλὰ οἱ λόγοι μου, ἡ στάσις μου αὕτη δὲν ἔκαμνε, τὸ ὁμολογῶ, τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἐπερίμενα.

Πολὴ κλά, μοῦ εἶπαν, ἀλλὰ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα παρὰ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου μας. Πρέπει τὸν παρδελχθῆ τὴν ὑποψηφιότητά σας καὶ ὁ σύλλογος καὶ ὑφείλομεν τὴν σᾶς εἰπωμεν, ὅτι αὐτὸς σπῆνίως ἐπιδοκιμάζει τὴν ἐκλογὴν μας. Ἐννοεῖ τὰ φκίνετχι ἀνεξάρτητος, μὴ ὑπακούων εὐκόλως καὶ εἰς μᾶλλον δραστήριος καὶ ἅς τὸ εἰπωμεν, τὸ μᾶλλον νοήμονα αὐτῶν μέλη. Θὰ ἐμφανισθῆτε λοιπὸν αὔριον ἐνώπιόν του καὶ θὰ ἀναπτύξητε τὸ πρόγραμμά σας, τὸ ὅποσον, ἐννοεῖται, θὰ εἶνε σύμφωνον μετὰ τὰς ιδέας μας. Προσπαθήσατε πρὸ πάντων τὴν ὁμιλήσητε διὰ μακρῶν. Σᾶς εὐχόμεθα ἐπιτυχίαν.

Καὶ ἡ ἐπιτυχία μου ἦτο τῷ ὄντι περιφανής. Ἐπὶ δύο ὥρας ἐκατὸν πενήντα ἄνθρωποι μετὰ ἡχοῦν μετὰ προσοχὴν πολὺ κολακευτικὴν ἀπέδειξαν δὲ καὶ πολλὴν καλαισθησίαν· ἐχειροκρότησαν περικοπὰς διασημῶν ρητόρων, ἅς παρεθέσατο εἰς τὴν αὐτοσχέδιον, ὀρθρην, λόγον μου, χωρὶς, ἐννοεῖται τὴν τοὺς ὀνομάσω.

Μετὰ βραχεῖαν διάσκεψιν ὁ σύλλογος μετὰ ἐπέδειξεν ὑποψήφιόν του. Εἶπα τότε συγκεκριμένως ὀλίγας λέξεις καὶ διὰ πρῶτην φοράν ἤκουσα τὸ

— Ζήτησέ τὸ Νοζιέρ.

Δὲν ἠδυνάμην τὴν κρατήσω τὰ δάκρυά μου. Ἐσφιγγα θερυῶς τὰς τεινομένους πρὸς ἐμὲ ἀγνώστους χεῖρας καὶ ἐπεθύμουν τὴν παρετείνοντο αἱ στιγμαὶ αὐταί· μοῦ ἐφάνετο, ὅτι τὸ πλῆθος ἀπεσύρετο πολὺ ταχέως· ἀλλ' ἤδη εἶχον μείνει μόνος εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην αἴθουσαν καὶ ἐσκεπτόμην ὅτι ἔπρεπε καὶ ἐγὼ τὴν

ἀπέλθω, ὅταν ἄνθρωπός τις εἰσῆλθεν ἀποτόμως καὶ μοῦ εἶπεν:

— Δὲν ἔχομεν τὴν χάσωμεν οὔτε μίαν στιγμήν· ἔστειλα εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀγγελίαν περὶ τῆς ὑποψηφιότητάς σας· τὴν πρῶτην εἰς τὴν ἐπιτροπὴν· τὴν δευτέραν εἰς τὸν φωτογράφον καὶ τυπογράφον· αὔριον θὰ σταλῆ εἰς ὄλους τοὺς ἐκλογεῖς τὸ πρόγραμμά σας στολισμένον μετὰ τὴν εἰκὼνά σας. Ἡ φωνή σας εἶνε καλὴ· ἀλλὰ δὲν εἶσθε ἀρκετὰ ὑψηλός. Δείξατέ μου, παρακαλῶ, τὰ τακούνια τῶν ὑποδημάτων σας· εὐτυχῶς εἶνε χαμηλά· θὰ τοὺς προσθέσωμεν ἐν ὑπεκατόμετρον καὶ ἐν ὑπεκατόμετρον κάμνει διαφοράν. Ἡμπορεῖ τὸ ἐπιδράση εἰς τὸν πολιτικὸν σας βίον. Εἰς τὸ ὑποδηματοποιεῖον, λοιπὸν ἅς ἀρχίσωμεν ἀπὸ αὐτοῦ... Ἀλλὰ τί μουστάκια εἶνε αὐτὰ, διατὶ δὲν τὰ σηκώνετε, πρέπει καθημερινῶς τὰ σηκώνετε μετὰ τὸ σίδερο... θὰ φωτογραφηθῆτε ὅταν ἡ μύταις τῶν μουστακίων σας θὰ ἀπειλοῦν τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀντιπάλους σας. Ἐχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πείραν μου. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶμαι ὁ μεγαλειότερος κομματάρχης τοῦ ἐκλογικοῦ αὐτοῦ διαμερισματος. Τὸ πλῆθος δὲν εὐχαριστεῖται πλέον μόνον εἰς τὰς ὀρθρῆς ιδέας, θέλει καὶ δράσιν, ἐνέργειαν.

Ματαίως ἐπεκαλούμην λόγους αἰσθηματικούς, ὑπὲρ τῆς μὴ μεταβολῆς τοῦ προσώπου μου. Μετὰ προσέδλεψεν αὐστηρώς.

— Πρέπει τὴν ἐκλέξητε, μοῦ εἶπε, ἡ τὸν ἔρωτα τὴν πολιτικὴν, ἡ τὰς γυναῖκας ἢ τὴν πατρίδα.

Ἐκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν προέδωκε εἰς τὸν κομματικόν.

Ὁ θυρωρὸς μου, ὅταν με εἶδεν εἰσερχόμενον, δὲν ἠδυνήθη τὴν καταστεῖλαι κίνημα ἐκπλήξεως. Ἦμην ὑψηλότερος καὶ ἡ ἔμφρασις τοῦ προσώπου μου ἀρεμνία. Περιεφερόμην εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ ἐβλεπον εἰς τοὺς καθρέπτας, ὅχι ἄνευ ὑπερηφανείας, τὴν νεάν μου εἰκὼνα. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐσπερινῶν ἐφημερίδων με εὐχαρίστησεν. Ἀνήγγειλαν ὅλοι τὴν ὑποψηφιότητά μου. Μερικαὶ ἐδίδον μάλιστα καὶ πληροφορίας ἀνακριβεῖς, ἀλλὰ κολακευτικὰς διὰ τὸ παρελθόν μου. Ὁ ἥλιος ἔδωκε ἑλαφρὰ νέφη ἐκυμαίνοντα εἰς τὸν οὐρανὸν ἔχοντα ὁμοιότητα μετὰ τὰς ται-

νίας τὰς βουλευτικάς, τὰ παρατήρησα μειδιῶν καὶ ἀπεφάσισα τὴν δειπνήσω εἰς ἐστιατόριον τοῦ συρμου. Ἡ εἰσόδος μου εἰς αὐτὸ δὲν ἔκαμνε μεγάλην ἐντύπωσιν. Δὲν ὑπόπτευαν οἱ δειπνοῦντες ὅτι ἦμην ὁ ὑπερμαχος μεγάλης ιδέας. Συνωμίλουν περὶ θεάτρου, αὐτοκινήτων, περὶ πολιτικῆς διόλου· ἀλλὰ ἀφοῦ τακτικῶς πελάτης τοῦ ἐστιατορίου, ἀφοῦ, κατὰ μόναν, ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν ἐφημερίδος, ἠρώτησε τὸν διευθυντὴν τοῦ ξενοδοχείου:

— Γνωρίζεις αὐτὸν τὸν Νοζιέρ ποῦ ἐκτίθηται ὡς φίλος μας;

— Ὁ διευθυντὴς μετὰ μορφασμὸν περιφρονήτως εἶπεν:

— Ἐκεῖνο ποῦ ἠξέυρω εἶνε, ὅτι δὲν εἶνε πελάτης τοῦ ἐστιατορίου.

Δὲν ἠθέλησα τὴν ἀκούσω περισσότερα, ἐπλήρωσα τὸν λισμὸν καὶ μηχανικῶς διητυθύθη πρὸς τὴν Βουλὴν. Τὸ κτίριον μοῦ ἐφάνη περισσότερο ἐπιβλητικὸν καὶ ὀρθρῶν· θὰ εἰσέλθω, ἐσκέφθην, μετὰ ὀλίγον, θριαμβευτικῶς. Τὴν νύκτα εἶδον ὄνειρον, ὅτι πρὸς τιμὴν μου παρετάσσοντο κατὰ τὴν διάβασίν μου στρατιῶται. Διὰ τὴν ὄχι;

Εἰς τὰς 8 τὸ πρωὶ μετὰ ἐξύπνησεν ὁ κομματάρχης μου.

— Πηγαίνουμεν πολὺ καλὰ ὑποστηρίζετε.

Αἱ ἐφημερίδες τοῦ ἀντιπάλου σας σᾶς ὑβρίζουν. Σᾶς ἀποδίδουν ἐπιθέτα, ἀπὸ τὰ ὅποια μερικὰ μοῦ ἐφάνησαν ἐξυπνα. Δὲν περιουρίζονται δὲ μόνον τὴν σᾶς γελωτοποιοῦν, ἀλλὰ καὶ σᾶς μουντζουρώνουν. Δὲν μοῦ λέτε, σᾶς παρακαλῶ, εἶνε ἀληθῆς ὅτι ὁ πάππος σας κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια κατὰναγκαστικά ἔργα καὶ ὅτι σῆς ἐξήσατε μέχρι τοῦδε ἀπὸ τὴν γενναϊότητα ἐταιρῶν;

— Εἶνε ἀτιμία, ἀνέκρηξα.

— Καλὰ, καλὰ, μὴ θυμώνετε, ιδέετε τὴν τὰ σᾶς γράφουν.

Ἀπεσφράγισε ἐνυπογράφους ἐπιστολάς· τὸ ὄφρος των μετὰ ἀνησύχησε. Μία ἐξ αὐτῶν μοῦ ἔλεγε: «Ἀγαπητέ Κύριε. Πρόσωπον ποῦ σᾶς ἀγαπᾷ, σᾶς προτρέπει τὴν ἀποσύρετε τὴν ὑποψηφιότητά σας· κινδυνεύει τὴν ζωὴν του διὰ τὴν σᾶς δώση αὐτὴν τὴν πληροφορίαν, ἀλλὰ τὸ κάμνει διὰ τὴν σῶση τὴν ἰδικὴν σας».

Μία άλλη ήτο περισσότερο βάνυσος.

«Αν δὲν ξεκουμπισθῆς, ἄσχημα τὴν ἔχεις».

Ἐμελαγχόλησα· ἐφντάσθη τὸν ἑαυτὸν μου, ξυλοκοπηθέντα διὰ ράβδων μολυβδωτῶν, ἢ φέροντα 20 πηγάς αἰμοσταζούσας καὶ ἐξηπλωμένον εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου.

Ὁ σύμβουλός μου με ἐνεθάρρυνε.

— Μὴ φοβεῖσθε, μοῦ εἶπε. Περιφρονήσατε τὰς ἀπειλάς. Ἐχετε πάντοτε εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ σάκκου σας ἐν καλὸν περιστροφον. Δὲν τρέχετε κίνδυνον.

Ἦνοιξε ἔπειτα κομψὸν φάκελλον· ὁ γυναικεῖος καὶ ἀριστοκρατικὸς χαρακτήρ τῆς ἐπιγραφῆς ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου. . . . ἀλλὰ ὁσμή ναυτιώδης, ἐπλήρωσε τὸ δωμάτιον. Ἐσπευσα νὰ καύσω αὐτὸ τὸ παληόχαρτο. Ὁ μέγας κομματάρχης μου μοῦ εἶπεν:

— Εἶνε μία κλασικὴ ἀστείότης, ἀγαπητέ Κύριε. Θὰ λάβετε καὶ ἄλλας ἐπιστολάς αὐτοῦ τοῦ εἶδους.

Ὁμολογῶ ὅτι ἤρχισα ν' ἀποθαρρύνωμαι καὶ ἐνεδύομην ἀνευ ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλ' ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἐντευκτήριον τοῦ συλλόγου, ἡσθάνθη ἀναγεννωμένη τὴν ἀγριότητά μου. Τὸ ἐντευκτήριον ἦτο μεγάλη ἐμπορικὴ ἀποθήκη εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐκλογικοῦ διαμερίσματος. Ὁ Σύλλογος τὴν ἐμίσθωσε διὰ τὰς ἐκλογάς. Εἰς τὰς προθήκας ἦσαν συσσωρευμένα προγράμματα, ἐλαφρά ὡς χρυσολίδες, αἱ ὁποῖαι πετῶσαι ἐπρόκειτο νὰ διασκορπισθοῦν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πόλεως. Ὅλα τὰ προγράμματα εἶχον ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομά μου, τὸ ὄνομά μου τὸ **ὄνομά μου**. Ἐντὸς τοῦ ἐντευκτηρίου, πολλοὶ ἔγραφον. ἄλλοι ἔκαμναν διορθώσεις, ἄλλοι παρέβαλαν τὰς διευθύνσεις, καὶ ὅλη αὕτη ἡ πυρετώδης ἐνέργεια σκοπὸν εἶχε τὴν ἀνύψωσίν μου εἰς τὸ κοινοβούλιον. Εἷς γέρον μου ἔθλιβε τὰς χεῖρας λέγων ἐμπιστευτικῶς: ἐλπίζω ὅτι θὰ εὐτυχῆσω νὰ παραστῶ εἰς τὸν θρίαμβον τῆς ιδέας». Ἦμην συγκεινημένος ἀλλὰ δὲν ἤξευρα, ὠρισμένως, ἂν ἡ συγκίνησίς μου προήρχετο, διότι ἐξεπροσώπων ὠραίαν ιδεάν, ἢ μόνον ἐξ ὑπερηφανείας, διότι ἦμην ἀρχηγός. Ἐκάθησα πρὸ τραπέζης καὶ ἔγραφα ἐν βίᾳ διὰ μολυβδοκονδύλου τὸ κείμενον προγράμματος ὅπερ εἶχον ἐπὶ πολὺ μελετήσει τὴν προτεραιάν, προσ-

ποιούμενος τὸν αὐτοσχεδιάζοντα. Δὲν τὸ ἀποδοκίμασεν ὁ ἀρχικομματάρχης μου καὶ τοῦτο, πολὺ εὐλόγως, με ἐκολάκυσεν. Ἀπήτησε μόνον νὰ συντομεύσω μερικὰς φράσεις.

— Ἐν πρόγραμμᾳ, εἶπε, δὲν γράφεται με ὕφος μυθιστορικόν, γράφετε με ὕφος θεατρικόν.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἄνθρωπος μεγάλωμος εἰσέρχεται.

— Ἐ! τί ἀπεφασίσατε, λέγει, θὰ βραδίσωμεν κατὰ τοῦ ἔχθρου;

— Βεβαιότατα τοῦ ἀπαντῶ.

— Βεβαίως, ὄχι, λέγει ὁ Μέντωρ μου, ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν εἰσελθόντα· δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων σου σήμερον, νὰ ἔλθῃς αὐριον εἰς τὸ συλλαλητήριον.

Τοῦ ἀνθρώπου δὲ αὐτοῦ ἐξελθόντος.— Εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωματοφυλακῆς σας. Σὰς εὔρε τὰ παληκάρια, τὰ ὁποῖα θὰ σὰς φυλάττουν, ὅταν ἀγορεύητε καὶ θὰ πετάξουν ἔξω τοὺς ἀντιθέτους, ἂν ἐδοκίμαζαν ν' ἀπαντήσουν. Ἐχομεν ὁμῶς καὶ αὐτοὶ τοὺς ἰδικούς των, ποῦ δὲν χωρατεύουν, ἄσχημα θὰ τὴν εἴχαμε ἂν ἠθέλαμεν νὰ πκρευρεθῶμεν εἰς τὰς δημοσίας συζητήσεις των. Δὲν παραδέχονται εἰμὴ τοὺς φίλους των καὶ ἔχουν δίκαιον. Ἄς τοὺς μιμηθῶμεν. Εἶνε ὁ μόνος τρόπος ν' ἀποφύγωμεν αἰματοχυσίαν.

Ἦκολούθησα τὰς σοφὰς συμβουλὰς του.

Ὁμίλησα δεκαπεντάκις ἐνώπιον χιλιάδων ἀκρατῶν, οἵτινες με συνώδυσαν εἰς τὴν κατοικίαν μου ζητωκραυγάζοντες. Ὁ ἀντίπαλος ἀπῆλαυσε τῶν αὐτῶν θριάμβων. Ἐπὶ ἓνα μῆνα ἀντηλλάξαμεν τὰς χειροτέρας ὕβρεις καὶ τὰς αἰσχίστας συκοφαντίας ἀλλ' οὐδέποτε συνητήθημεν. Οἱ ἐπιφανέστεροι πολιτικοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ ἐντευκτήριόν μας. Ὑπουργοὶ τῆς χθῆς καὶ τῆς αὔριον μ' ἐνεθάρρυναν καὶ με ἀπεκάλουν ἀγαπητὸν συνάδελφον. Οἱ Παρίσιοι καὶ ἡ Γαλλία εἶχον ὅλην τὴν προσοχήν των ἐστραμμένην πρὸς τὸ πρόσωπόν μου.

Ἐφθασεν, ἐπὶ τέλους, ἡ ἡμέρα τῆς ψηφοφορίας. Εἶχον συναχωθῆ κραυγάζων πρὸς τὸ πλῆθος λέξεις εὐήχους. Πολὺ πρῶτ, χαράματα, μετέβην νὰ περιπατήσω εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλῶνης διὰ νὰ ἔχω δυνάμεις κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑπερτάτης συγκινήσεως, Παρὰ τὴν λίμνην, ὅπου

καὶ πεῦκαι ἀποτελοῦν οἶονε μυστηριῶδες δάσος, ἐβράδυνα ὀλίγον τὸ βῆμα καὶ εἶδον τὸν ἀντίπαλόν μου καθήμενον ἐπὶ θρανίου. Τὸν ἀνεγνώρισα ἀνευ δυσκολίας, διότι πολλάκις εἶδον τὰς φωτογραφίας καὶ γελοιογραφίας του. Ἦξευρε καὶ ἐκεῖνος ποῖος ἦμουν καὶ μοῦ ἐμειδίασε. Ἀντηλλάξαμεν χαιρετισμόν. Ἦτο ἡ ὥρα ἐκείνη τόσον ὠραία, ἢ ἀτυρόσφιρα τόσον διαυγῆς, ὥστε ἡσθάνθη ἐπιθυμίαν νὰ ζητήσω συγγνώμην τῆς πρὸς αὐτὸν γλώσσης μου. Ἐνεόησα ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἤθελε κάτι νὰ μοῦ εἰπῆ. Παρετῆρει ὁμῶς ὁ εἷς τὸν ἄλλον χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν μίαν λέξιν. Μοῦ ἔδειξεν ἐπὶ τέλους τὸ γαλήνιον ὕδωρ, τὴν σκιάν τῶν δένδρων καὶ ἐψιθύρισε.

— Δὲν ὁμοιάζει τοπίον τοῦ Βιργιλίου; καὶ ἀπεμακρύνθη. Τὸν ἐπανεῖδον τὸ ἀπόγευμα εἰς τὰ τμήματα. Οἱ ὄπαδοί μας ἀγριοκυττάζοντο καὶ ἐφαίνοντο ἔτοιμοι νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας. Ἐπέτυχεν. Οἱ φίλοι του ἔθραυσαν τὰς ὑέλους τῶν γραφείων τῶν ἐφημερίδων αἱ ὁποῖαι με ὑπεστήριξαν καὶ πρὸ τῆς θύρας μου ὠρούοντο ἐπὶ νίκεια ἄσματα.

Ἦ ἤττά μου μ' ἐλύπησεν. Ἦσθάνομην ὅτι ἐπὶ ἓνα μῆνα ἡ ἰσχὺς μου ἀπόλετο. Δὲν ἦμην πλέον ἡ ἐλπίς τοῦ κόμματος, ὁ πολίτης τὸν ὁποῖον

χειροκροτοῦν καὶ ἐποδοκίμαζον. Ὁ ἀναμφισβήτητος ἀρχηγὸς χιλιάδων ἐκλογέων. Ἐπανηρόμην εἰς τὸ πρῶν καθεστῶς, ἐνῶ ὁ ἀντίπαλός μου χαίρει καὶ ἀγαλλιά, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἐσκέφθη ἔχσεν ἐπίσης τὴν ἰσχύν του, διότι δὲν εἶνε πλέον ὁ ὑποστηρίζόμενος ἀλλ' ὁ ὑφιστάμενος ἐνοχλήσεις; αἱ ἀφοσιώσεις θ' ἀντικατασταθοῦν ἀπὸ ἀπαιτήσεις ἀποδείξεως τῆς εὐγνωμοσύνης του. Ἐλυπήθη βέβαια διὰ τὴν ἀποτυχίαν μου, ἀλλ' ἐκεῖνος θὰ πλήρώσῃ λογαριασμόν πολὺ ἐξωγκωμένον καὶ τοῦτο δὲν θὰ εἶνε ὀλιγώτερον δυσάρεστον. Δὲν ἐδέσποζα ἀληθῶς πλέον, ἀλλ' οὔτε θὰ δουλεύω, ἐσκεπτόμην, ὅπως ἐκεῖνοι. Ἐλαβον ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην τὸν τόμον μετὰ ποιήματα τοῦ Βωδελέρ. Τὸ σημεῖον ἔμενε εἰς τὴν σελίδα, ἣν ἀνεγίνωσκον, ὅταν ἐδέχθη τὰ μέλη τοῦ συλλόγου καὶ ἀνέγνωσα πάλιν τοὺς στίχους:

Ἄχ σκέψου ἀδελφὴ μου
Καὶ οὐ γλυκὸ παιδί μου
Ὅλο: μαζί ὅποια
Νὰ ζοῦμεν εὐτυχία!

Δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἡ ὑποψηφιότης μου νὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ ὅλης τῆς πολιτικῆς τὰς τέρψεις;

NOZIEP

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Η.)

ΡΕΜΒΑΣΜΟΥ ΑΛΓΟΣ

Δακρυβάνομεν γῆν ἐπομένην ἐπιστολήν :

«Εὐτυχῆς σύμπτωσης κατέστησέ με αὐτή-
κρον μελαγχολικῶν, ἐν πεζῷ λόγῳ, στροφῶν,
ἀς ὑπὸ τὸν τίτλον «Σιωπηλοὶ Θριάμβοι» ἔγραψε
προχειρῶς ἔγκριτος καὶ νεκρωτάτη δέσποινα
τῆς πόλεως ἡμῶν, πρὸς τὸ κάλλος τῆς νεότη-
τος καὶ τῆς μορφῆς ἐνοῦσα, ὑπέροχον κάλλος
ψυχῆς καὶ εὐνοῦν ἀγάπην τῶν Ἑλικωνειάδων
Μουσῶν, ὧν εἶνε ἀδελφὴ ἐν σεμνότητι καὶ ἐμ-
πνεύσει.

Παρεκάλεσα ἐπιμόνως καὶ θερμῶς τὴν Μα-
ρίαν Μάρθην νὰ καταστήσῃ καὶ τὸ ὁμογενὲς δη-
μόσιον κοινωνὸν τοῦ τόσον εὐοιῶνως καίτοι πε-
ρέργως ἀρχομένου φιλολογικοῦ ταλάντου της, τὸ
δημόσιον αὐτὸ, τὸ προσιτὸν εἰς τὰς ἐξάρσεις τοῦ
πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, παρεκκαλῶ δὲ αὐ-
τὴν νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ δεχθῇ τὰς ἐπὶ τούτῳ εὐ-
χρηστίαις μου, αἰτινες, πέπεισμαι, θὰ γείνωσι
βραδύτερον εὐχαριστίαι καὶ πολλῶν μυστῶν
καλλιτεχνικῶν καὶ καλλιλογικῶν ἐμπνεύσεων.

Σὰς ἀποστέλλω πρὸς δημοσίευσιν ἤδη τὸ
πεζὸν ποίημα, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ αἱ ὑμέτε-
ραι πεφωτισμέναι ἐντυπώσεις δὲν θὰ προκύ-
ψωσι διάφοροι τῶν ἐμῶν !

Βιοῦσιν ἐν τῇ κόσμῳ ὑπάρξεις προνομιούχοι
ἀποτίνουσαι δι' ὀδύνης ἠθικῆς τὴν εὐγένειαν
καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς καρδίας των. Εἰς τὰς ἐμ-
μουσους αὐτὰς στροφὰς τῆς Μαρίας Μάρθας πεί-
θομαι, ὅτι οἱ λεπτοὶ αὐτοὶ ὄργανισμοὶ, οἱ βραθύ-
τερον τῶν πολλῶν κίσθινόμενοι τὸ θέλητρον,
ἀλλὰ καὶ τὰς πικρίας ζωῆς ἰδεωδῶς εὐγενοῦς,
θὰ διίδωσι τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἰδίαις εἰκό-
νος ἢ τὸ εἶδωλον αὐτῆς.

Διότι ποίας ἐκλεκτῆς φύσεως ὄνειροπολοῦσα
καὶ τλακίπωρομένη ψυχὴ δὲν ἐπάλασε πρὸς
τὴν «ἄκαρδον Μοῖραν», καὶ τίς ἀληθῆς καὶ
ἀνεπίδεικτος ἀριστοκράτης διανοίας καὶ αἰσθη-

ματος, φιμῶν τὸ ἐνδόμυχον ἄλγος του, δὲν ἔρρι-
ψεν εἰς τῆς θαλάσσης τὰ βάρη «τὰς ἀξιώσεις
τῆς ζωῆς καὶ τὰς προσδοκίας» ;

Καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἀληθῆς προνομιούχος ἐκεῖ-
νος, ὅστις ὑπὸ τὴν δυσμένειαν «Ἀκάρδου Μοί-
ρας» δὲν ἔθαψεν εἰς τὰ ὑγρά καὶ ἀνήλια βάρη
τῆς θαλάσσης «τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς ὑψηλοὺς
ρεμβασμοὺς τοῦ τρικυμιώδους παρελθόντος του» ;
Καὶ πόσον ὀδυνηρὸς, πόσον ἀνυπολογίστως πι-
κρὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐνταφιασμὸς οὗτος ;!... ὁ ἀθόρυ-
θος καὶ σιωπηλός, ὃν δικαίως ἠθέλησε καὶ ἐξή-
τησε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ πλήθους τὸ ἄμμα!

Ἡ σεμνῶς περικκλήθῃ Ἑλληνίς, ἡ κρυπτο-
μένη ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν καὶ ἀπαρβίαστον ἀ-
νωνυμίαν, καὶ μόνον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τῆς Μα-
ρίας Μάρθας συγκραταθεῖσα νὰ ἐμφανισθῇ, ἔχει
ἀνκνιτηρῆτως πλούσιον τάλαντον καὶ ὄχι μόνον
πλούσιον, ἀλλὰ καὶ συμπαιθῶς μελαγχολικὸν καὶ
ρεμβωδῶς ὄνειροπόλον. Μόνον ὡς ἀπαρχή, ὡς
ἡδὴ ἡμέρας οἰονίζομένης λαμπρᾶς, δέον νὰ κρι-
θῶσι τὰ πρῶτα ταῦτα δειλὰ δοκίμια τοῦ καλά-
μου της. Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι δὲν θὰ σιγήσῃ ἡ
ἐμπνευσις, οὔτε θὰ ματαιωθῇ ὁ θησαυρὸς τῶν με-
λετῶν αὐτῆς ; ἀλλ' ὅτι ἡ πρώτη αὕτη ἀρχὴ τῶν
«Σιωπηλῶν Θριάμβων» θὰ γείνη διὰ τὴν φι-
λοπάτριδα δέσποιναν ἀφετηρίαν θριάμβων μετα-
γενεστέρων καὶ εὐγλώττων ἐν τῇ κύκλῳ τῶν
πατρῶν γραμμάτων, θεραπευομένων ὑπὸ τῆς
εὐκισθητοῦ καὶ καλκισθητοῦ λεπτότητος τῆς
γυναικός. Καὶ τότε οἱ θριάμβοι αὐτοὶ, ἀδιάστως
καὶ δικαίως προκίπτοντες, θὰ στεφανώσωσι ὑπὸ
τὴν πάνδημον εὐφημίαν τὴν ὠραίαν κεφαλὴν
τῆς Μαρίας Μάρθας, καὶ θὰ ἀντικατοπτρίσωσιν
εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς της τὸ κάλλος καὶ τὰς λάμ-
ψεις τοῦ κυκνοῦ ἀττικοῦ στερεώματος ἀφ' οὗ ἀ-
ρύεται τὰς ἐμπνεύσεις της, τῆς γῆς κάτοικος
μὲν, ἀλλὰ τέκνον τοῦ γλαυκοῦ καὶ φωτεινοῦ

οὐρανοῦ καὶ εὐγενῆς ἱεροφάντης τῶν ἐξ αὐτοῦ
μυστηρίων καὶ ἐντυπώσεων.

Ἀθῆναι, Μάιος 1910.

Φίλος τῶν «Ἀθηνῶν»

Ἴδου αἱ στροφαί :

ΣΙΩΠΗΛΟΙ ΘΡΙΑΜΒΟΙ

Γνωρίζεις θριάμβους σιωπηλοῦς, ἀοράτους
οὓς ἡ ὀρητικὴ φορὰ τοῦ ἀνέμου αἶρει εἰς τὰ
ὑψη, θριάμβους διερχομένους ὡς ἤρεμος πνοὴ
ὑπερθεν τῆς κεφαλῆς σου, καταφεύγοντας εἰς τὰ
νέφη καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός καὶ ὡς ἀερολίθους
εἰς τῆς θαλάσσης τὰ βάρη καταποντιζομένους ;

*

Νὰ ἔψαυσαν ἄρα γε τὸ μέτωπόν σοι τοιοῦτοι
ἄγνοι θριάμβοι καὶ σιωπηλοὶ, ἄρα γε ἐθώπευ-
σαν διὰ τῆς ἐξαισίας πνοῆς των τὰς παρειάς σου,
τὴν κόμην σου ;

*

Μελαγχολικὴ, ἐν ἀκαταμαχῆτῳ ὀδύνη, ἡ ψυχὴ
σου παλαίει πρὸς τὴν ἄκαρδον Μοῖραν.

*

Οὐδεμία ἐπίγειος εὐτυχία εἰκίζει τὴν νεότητά
σου, οὐδεμία ἐπίγειος ὑπόσχεσις. Πᾶσαν ἀξίωσιν
καὶ προσδοκίαν ἔρριψας εἰς τὸν βυθὸν τῆς θα-
λάσσης, ἐν ᾧ τὰ χρυσοπτερά καὶ ἀπατηλὰ κείνται
ὄνειρα καὶ οἱ ὑψηλοὶ ρεμβασμοὶ τοῦ τρικυμιώ-
δους παρελθόντος σου.

Καὶ τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐμφανίζονται
ὡς ὄχρα ἀντικατοπτρίσματα, οἱ ὄρκοι, ὁ ἔρωσ,
ἡ νίκη, ἡ δόξα . . . καὶ σβέννυνται καλυπτό-
μενα ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ κύματος τῆς ἀπογητεύ-
σεως.

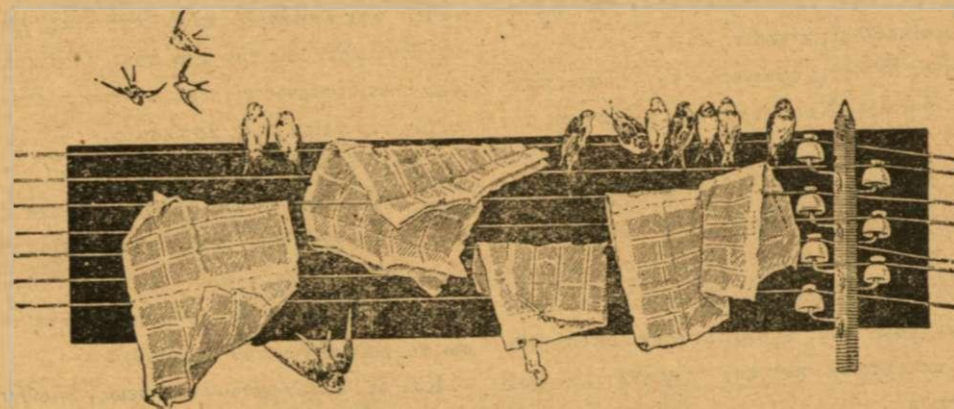
*

Δὲν θέλει ἡ Μοῖρα, ἡ ἄκαρδος καὶ φθονερά,
νὰ γνωρίζῃς τοὺς θριάμβους, οἵτινες ἵπτανται
ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς σου καὶ ὧν τὸν θροῦν
συγκαλύπτει ὁ συριγμὸς τῶν ἀνέμων. Οὐδὲ νὰ
γνωρίζῃς ὅτι στενάζουσα μία ψυχὴ εἰς τὸ σκότος
τῆς νυκτός καλεῖ τὸ ὄνομά σου, ὅτι ὑπὸ τὴν
σκιὰν τῶν δένδρων οἱ ὀφθαλμοὶ της περιτρομοὶ
ζητοῦσι τὸ ἀκτινοβόλον φῶς τῶν ἰδικῶν σου,
οὐδὲ ὅτι ἀκάματος μία σκιὰ πλανᾶται συλλέγου-
σα τὰς τελευταίας ἀκτίνας τοῦ ἡλίου καὶ τὰ ῥόδα
τῆς δύσεως, ἵνα σοὶ πλέξῃ φωτεινὸν καὶ αἰώνιον
διάδημα Δόξης.

*

Ἄγνοεὶ τὰ μυστήρια, ἅτινα τὴν περιβάλλου-
σιν, ἡ ψυχὴ σου καὶ οἱ θριάμβοι, οἱ σιωπηλοὶ
καὶ ἄγνοι θριάμβοι, διέρχονται ὑπερθεν τῆς κό-
μης σου παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν θαλίνωτον
φορὰν τῶν ἀνέμων.

ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΘΑ

Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΟΥ

Κατά τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας Ἰακώβου τοῦ 1ου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἔζη εἰς τὸ Kinchjbrook εἷς εὐγενῆς Σάξων ὀνόματι Κρόμβελ. Κατόκει μόνος εἰς τὴν ἐξοχικὴν του ἔπαυλιν καὶ διήρχετο κυνηγῶν καὶ πίνων μετὰ τινων φίλων του.

Ὁ Κρόμβελ τὸν μόνον συγγενῆ ὃν εἶχεν ἦτο ὁ μικρὸς ἀνεψιὸς του Νέλλης ὅστις ἐκάθητο μετὰ τῶν γονέων του εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως.

Ἦτο ζωηρὸν παιδίον 9 ἕως 10 ἐτῶν δὲν ἐφοβεῖτο τίποτε καὶ ἦτο πάντοτε ἐτοιμὸν νὰ ὀρμήσῃ εἰς τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν ὅποσον πολλὰκις δὲν διέφευγεν, εἰμὴ ὡς ἐκ θύμματος.

Μίαν πρῶϊάν ὁ μικρὸς Νέλλης εὐρίσκετο κατὰ τὸ σύνθημα εἰς τοῦ θείου του, ὅτε μίαν εἶδησις ἐκυκλοφόρησεν ἀνὰ τὴν ἔπαυλιν. Ὁ Κρόμβελ εἶχε λάβει τηλεγράφημα τοῦ βασιλέως, ὅπερ τοῦ ἀνήγγειλε τὴν εἰς τὴν ἔπαυλιν ἀφιξίν του.

Τοῦτο συνετάραξεν ὀλόκληρον τὴν ἔπαυλιν. Οἱ μάγειροι λαβόντες διαφόρους διαταγάς προσεπάθουν ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ προπαρασκευάσωσι γεῦμα ἀνάλογον τοῦ ὑψηλοῦ ξένου καὶ ὄλον ἐν γένει τὸ προσωπικὸν τοῦ Κρόμβουελ εὐρίσκετο εἰς κίνησιν.

Ὁ μόνος δὲ, ὅστις ἐφάνετο ἡσυχῶς ὅπως πάντοτε ἦτο ὁ μικρὸς Νέλλης, ὅστις ἔπαιζεν εἰς τὸν κήπον.

Τέλος σάλπιγγες ἠκούσθησαν ἀναγγέλλουσαι τὴν ἀφιξίν τοῦ ὑψηλοῦ ξένου καὶ μετ' ὀλίγα λεπτά ἡ βασιλικὴ χμαξά ἐστάθμευσεν ἐξῶθεν τῆς ἐπαύλεως. Ὁ Κρόμβελ, ὅστις εἶχε σπεύσει εἰς συνάντησίν του, ἐγρονυπέτησεν ὅπως τὸν βοήθησῃ νὰ καταβῇ καὶ τοῦ ἠυχήθη τὸ «ὡς εὖ παρέστη».

Ὁ Βασιλεὺς ἀντιχαιρετίσας φιλικώτατα εἶπεν :

— Ἄφερὰ καὶ τὸν υἱὸν μου Κάρολον καὶ

ἐλπίζω, κύριε Κρόμβελ ὅτι θὰ ἔχῃς καὶ σὺ κανέναν υἱόν, ἵνα παίξωσιν ὁμοῦ.»

Ὁ Κρόμβελ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὴν χμαξάν διέκριεν ὠχρὸν τι παιδίον 8 ἕως 9 ἐτῶν πολυτελῶς ἐνδεδυμένον καὶ τὸ ὅποσον ἐφάνετο πολὺ ὑπερήφκον.

— «Δυστυχῶς, μεγαλειότατε, δὲν ἔχω υἱόν, ἀπήνησεν οὗτος, ἀλλ' ἓνα ἀνεψιόν, ὅστις θὰ θεωρήσῃ τὸν ἑαυτὸν του εὐτυχῆ νὰ παίξῃ μετὰ τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα.»

Πρὶν ὁμως νὰ παύσῃ νὰ ὁμιλῇ ὁ Κρόμβελ ἐν παιδίον με ὕψος τολμηρὸν διέσχισε τὴν μακρὰν σειράν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν αὐλικῶν ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ καὶ ἰδὼν τὸν μικρὸν πρίγκηπα, ἐστάθη πρὸ αὐτοῦ ἀτενίζων αὐτὸν ἀπαθῶς. Ἦτο ὁ μικρὸς Νέλλης.

— «Ἰδοὺ ὁ ἀνεψιὸς μου, εἶπεν ὁ Κρόμβελ, εἶτα δὲ χαμηλῶνων τὴν φωνὴν εἶπεν : Νέλλη χαιρέτησον τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα.»

Τὸ παιδίον αὐτὸ ἐστράφη ἀμέσως πρὸς τὸν βασιλέα ὑπεκλίθη βραχύτατα καὶ τὸν ἐχαιρέτισε μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ.

— «Εἶσαι πολὺ καλὸ παιδί, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, καὶ λαβάνων αὐτὸ ἀπὸ τὰς χεῖρας τὸ ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν υἱὸν του. Ὁ μικρὸς πρίγκηψ συνειθισμένος εἰς τὰς θωπεΐας, ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα πρὸς ἀσπασμόν.

Ἄλλ' ὁ Νέλλης δὲν ἐκινήθη.

— «Λοιπὸν, τί περιμένεις, διὰ νὰ ἐκτελέσης τὸ καθήκον σου, τοῦ εἶπεν ὁ θεὸς του.»

— «Τὸ καθήκον μου! ὑπέλαβε τὸ παιδίον ἀποροῦν, «θέλετε νὰ μὲ ἀναγκάσητε νὰ φιλήσω τὸ χεῖρι αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ;

Καὶ δι' ὑπερηφάνου κινήσεως ἀπώθησε τὸν βραχίονα τοῦ μικροῦ πρίγκηπος.

Πάντες οἱ αὐλικοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Κρόμβελ ἔμειναν ἐκστατικοὶ διὰ τὴν αὐθάδειάν του.

Καὶ μόνος ὁ βασιλεὺς γελάσας, εἶπεν, ὅτι ὁ

Νέλλης ἦτο εἷς ἀληθῆς Ἀγγλος καὶ ὅτι ἐδεῖχνουεν εἰς τὸν υἱὸν του τί εἶδους λαὸν θὰ ἐκυβέρνα μίαν ἡμέραν.

Ὁ μικρὸς πρίγκηψ ἐδάγκασε τὰ χεῖλη του ἀπὸ θυμὸν καὶ ἐπόησε περιφρονητικὸν κίνημα τῆς χείρός.

Μετὰ τὸ μικρὸν τοῦτο ἐπεισόδιον εἰσηλθὼν εἰς τὴν ἔπαυλιν, ὅπου παρετέθη γεῦμα εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐλικούς του. Ὁ δὲ μικρὸς πρίγκηψ ὁ Νέλλης καὶ τινες φίλοι του ἀπεσύρθησαν εἰς μίαν αἴθουσαν ὅπου θὰ ἔπαιζον διάφορα παιγνίδια, θὰ ἐγευματίζον δὲ ἀργότερον εἰς ἄλλην τράπεζαν, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς τὰ μεγάλα γεύματα οὐδέποτε παρεκάθητο παιδία.

Ἀκόμη ὁμως δὲν εἶχον φθάσει εἰς ἐπιδόρπια ὅτε ἤκουσαν θόρυβον καὶ φωνὰς προερχομένας ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν παιδίων.

Κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς ἐκινήθη νομίσαντες ὅτι ἐπρόκειτο περὶ παιγνιδίου τινός, ἀλλ' ἀκούσαντες κλαύματα καὶ λυγμούς πάντες ἤρχισαν ν' ἀνησυχῶσιν, ὁ δὲ Κρόμβελ ἐγερθεὶς τῆς τραπέζης ἐψιθύρυσεν :

— «Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάττῃ. Ὁ Νέλλης θὰ ἔκαμε πάλιν κανὲν κατόρθωμα...»

Μερικοὶ αὐλικοὶ τὸν ἠκολούθησαν καὶ ἀνοίξαντες τὴν θύραν τῆς αἰθούσης τῶν παιδίων εὐρέθησαν πρὸ ἀπροσδοκῆτου θεάματος: Ὁ μικρὸς πρίγκηψ Κάρολος ἐπέκετο εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης μετὰ ἐνδύματά του σκονισμένους καὶ ξεσχισμένους κλαίων μετὰ λυγμῶν.

Ὁ Νέλλης ἔμεινεν εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ με ὕψος προκλητικὸν, ἐτοιμὸς ν' ἀρχίσῃ πάλιν τὴν μάχην, μετὰ πολλῆς δὲ δυσκολίας τὸν συνεχράτει ἓνας ἄλλος φίλος του.

— «Κατηραμένο παιδί! ἐφώναζεν ὁ Κρόμβελ, μαντεύσας τί εἶχε συμβῆ. Γονάτισε γρηγορὰ καὶ ζήτησε συγγνώμην ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα... Τί ἔκαμες δυστυχισμένε. Ἐτολμησες νὰ κτυπήσῃς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως!..»

— Αὐτὸς ἤρχισε!.. Ὅχ τὸν ἄφηνα νὰ μὲ κτυπᾷ χωρὶς νὰ τοῦ ἀντικποῦδῶμαι τὰ ἴσα; Ποτέ!... ἀπήνησεν ὁ Νέλλης ἀνεγείρων ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν.

Οἱ παριστάμενοι ἐπρότειναν νὰ τὸν μαстиγώσουν πρὸς ἰκανοποίησιν τοῦ μικροῦ πρίγκηπος, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὅστις εἶχεν ἔλθῃ καὶ ἀκούσῃ τὰ διατρέξαντα τοὺς ἐσταμάτησε διὰ νεύματος καὶ πλησιάζας τὸν μικρὸν Νέλλυν, τοῦ εἶπε:

— «Βλέπω ὅτι εἶσαι ἓνα τολμηρὸν καὶ γενναῖον παιδί καὶ ὅταν μεγαλώσῃ ὁ υἱός μου θὰ κάμῃ καλὰ νὰ σὲ κάμῃ φίλον του.»

— «Φίλον μου!.. Ποτέ!.. Ἀκούτε; Ποτέ!.. ἀπήνησεν ὁ μικρὸς πρίγκηψ κτυπῶν με πείσμα τὸν πόδα του.

— Σιωπὴ Κάρολε, διέταξεν ὁ βασιλεὺς καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς αὐλικούς προσέθεσε:

— Μὴ τολμήσῃ κανεὶς νὰ ἐγγίσῃ αὐτὸ τὸ παιδί. Ἐδῶκε ἓνα λαμπρὸ μάθημα εἰς τὸν υἱὸν μου, τὸ ὅποσον εὐχομαι νὰ τὸν ὠφελήσῃ. Τοῦ ἀπέδειξε τί ἐστίν «ὁ νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου» καὶ ἂν ἐσκόπευεν ὅταν βασιλεύσῃ νὰ εἶνε τύραννος τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ αἶ ἐνθυμηταὶ τὸν μικρὸν Νέλλυν ὅστις τοῦ ἀνταπέδωκε κτύπημα ἀντὶ κτυπήματος.»

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Βασιλεὺς ἔσπευσε ν' ἀποτελειώσῃ ἡσυχῶς τὸ γεῦμά του καὶ ὅτε τὸ ἐσπέρας ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐφάνετο ὡς νὰ εἶχεν ἐντελῶς λησμονήσῃ τὴν παιδικὴν ταύτην σκηνήν.

Ὁ μικρὸς καὶ ὑπερήφκον πρίγκηψ ἐνεθυμεῖτο ἐπὶ κενρὸν τὴν προσβολὴν ταύτην ἀλλ' ἐνηλικιωθεὶς καὶ βασιλεύσας ὡς Κάρολος ὁ 1ος τὸ ἐλησμονήσεν ἐντελῶς καὶ ἦτο ἀληθῆς τύραννος πρὸς ὄλους. Ὁ λαὸς ἐπανεστάτησε καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο ἄλλος εἰμὴ ὁ στρατηγὸς Κρόμβελ ὁ ἄλλοτε μικρὸς Νέλλης.

(Μετὰφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ)

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΔΡΑΜΑΤΑ ΤΑ ΣΩΙΖΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΛΩΛΟΤΩΝ ΤΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΕΞ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΝΙΚ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ἀθήνησιν- Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1910.

Ἵπείκων εἰς πολλῶν προτροπᾶς καὶ εὐλόγους περὶ κτηρήσεις, ὅτι τοιαῦται ἐκδόσεις, οἷον ἢ παροῦται, δίκαιον εἶνε νὰ κρίνωνται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, ἵνα προσηκόντως δικαιοῦται ἢ κοινῇ γνώμῃ, ἀνταναστάτως προθύμως τὴν κρίσιν ταύτην. Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ, ὅτι ἐκδόσεις Ἑλλήνων συγγραφέων καλῶς κτηρησιμέναι, σκόπιμοι καὶ χρήσιμοι, πληροῦσι σπουδαίαν ἐθνικὴν ἀνάγκην ἐν τῇ καθόλου ἀνεπτύξει τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Καὶ ἡ προκειμένη ἐκδοσις, εἰ μὴ τι ἄλλο, δεικνύει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἔτι παρ' ἡμῶν ἄνδρες σπουδαίως θεραπεύοντες τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦται ἐκδόσεις, οἷον ἢ προκειμένη, ἔχουσιν εὐρύτερον προαρισμὸν, καλὸν θὲ ἦτο τὰ ἐν αὐταῖς σχόλια καὶ ἐρμηνεύματα καὶ σημειώματα καὶ εἴτι ἄλλο νὰ συνετάττοντο ἐν ἀρχαίᾳ μὲν, ἀπληρῆ δὲ καὶ ἀπερίττω γλώσσῃ. Τοιαῦται δὲ οὖσαι θὰ ἀνεγινώσκοντο εὐκολώτερον ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν Ἑλληνιστῶν, καὶ θὰ ἐξετιμῶντο κάλλιον αἰ περὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν σπουδαί ἡμῶν. Εἰ δὲ καὶ ἄλλα βιβλία ἐπιστημονικὰ ἐγράφοντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, καὶ δὴ ἂν καταρῆτο νὰ ἐκδίδηται ἐν ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γεγραμμένον, ὡς ὑπάρχουσι παρόμοια Λατινικὰ ἐν Εὐρώπῃ, οὐ μόνον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας γλώσσῃς θὰ ἐδίδοτο μεγάλη ὠφελεία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ γραπτὴ ἡμῶν γλῶσσαν θὰ ἐμορφύτο καὶ θὰ ἐρρυθμίζετο προσηκόντως, δὲν θὰ παρεῖχε δὲ παρὰ πλείστοις τὸ

θέμα γλώσσῃς, ἐν ἧ αἰ μὲν λέξεις σχεδὸν πᾶσαι εἶνε Ἑλληνικαί, Ἑλληνικώταται, ἀλλ' ἢ ὑφ' ἡ τοῦ λόγου, ἢ ἔκφρασις τῶν νοημάτων, ἢ σύνταξις, φραγκίζουσιν ἀφορήτως. Ἀλλὰ ταῦτα ἐπὶ τὸ παρεκβατικώτερον.

Τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν θὰ ἐξετάσω μετ' αὐστηρότητος μὲν, ἀλλὰ καὶ μετ' ἄκρας δικαιοσύνης, χωρὶς νὰ λησμονῶ, ὅτι σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης εἶνε ἡ ἀλήθεια. Θὰ προσπαθήσω δὲ νὰ ἐκθέσω τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε οἱ ἐπαίοντες τῶν ἀνεγινωστῶν νὰ δύνανται καὶ αὐτοὶ νὰ κρίνωσι, καὶ δὴ καὶ κατὰ πόσον κρίνω ἐγὼ δικαίως καὶ ἀμερολήπτως.

Ἦς τις ἀνεγινώσκων τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀληθῶς ὀγκωδεστάτης ταύτης βίβλου, συγκεκριμένης ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν 61, θὰ ἐρωτήσῃ: ἀφ' οὗ ἢ βίβλος αὕτη εἶνε ὁ πρῶτος τόμος τῶν σωζομένων δραμμάτων τοῦ Σοφοκλέους, διατὶ ὁ ἐκθέτης ἔκρινε καλὸν νὰ ἀφήσῃ μὲν κατὰ μέρος τὸν Αἴαντα, ἐξ οὗ πάντες ἐνεκα γνωστῶν λόγων ἀρχονται, νὰ προκρίνῃ δὲ τὴν Ἡλέκτραν, ἐξ ἧς οὐδεὶς ἤρξατο; Ναι, ἀλλ' ἔχει καὶ ὁ «νοικοκύρις» τοὺς λόγους του. «Ἄν ὁ ἐκδότης ἤρχετο ἀπὸ τοῦ Αἴαντος, τί θὰ ἐγίνετο ἢ Κλυταίμ(ν)ήστρα, ἢ τὸ ἡμερολόγιον ἐκδίδει τακτικῶς ὁ ἐκδότης ἀπὸ δεκαεπτὰ ἢ ἄθ' ἐτῶν; Ἐν τίνι δὲ ἄλλῳ δράματι ὑπάρχει τὸ πρόσωπον τῆς Κλυταίμ(ν)ήστρας; Προφανῶς λοιπὸν ὁ ἐκδότης ἐποίησατο ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἡλέκτρας, ἐνεκα τῆς Κλυταίμ(ν)ήστρας, διότι ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν σωζομένων

δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους ὑπάρχει τὸ πρόσωπον τῆς Κλυταίμ(ν)ήστρας. Εἶχε λοιπὸν ὁ ἐκδότης ἰδίους λόγους πρὸς τὴν καινοτομίαν ταύτην, καὶ μηδεὶς ἀπορείτω.

Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ περιέχονται τὰ ἀκόλουθα: «Μέρος α', προοίμιον (σελ. θ—λς'). Μέρος β', προλεγόμενα (λθ—υιε'). Μέρος γ', τὸ κείμενον σὺν τῇ κριτικῇ συσκευῇ καὶ τὰ ἐξηγητικὰ σημειώματα (1—266). Μέρος δ', ὑπομνήματα, προσθήκαι (269—537), τοῦ ἐκδότου ἐξηγήσεις, τοῦ ἐκδότου παραβολὴ χωρίων, τοῦ ἐκδότου ἐρμηνεῖαι, τοῦ ἐκδότου παρατηρήσεις, τοῦ ἐκδότου ἀνακρίσεις νέων γραφῶν, τοῦ ἐκδότου διορθώσεις, τοῦ ἐκδότου εἰκασίαι, τοῦ τυπογράφου σφάλματα καὶ τοῦ ἐκδότου παραρτήματα» (537—546). Ὁ πίναξ οὗτος τῶν περιεχομένων εἶνε ὁ τοῦ ἐκδότου, ἐν τέλει (547) παρατεθειμένος.

Ἐν τοῖς προλεγομένοις, κατέχουσι 415 σελίδας, ἐκτετυπωμένας κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ λεπτοτάτων χαρακτήρων, περιέχονται πολλά τινα, καὶ κυρίως πλατυτάτη ἀνάλυσις τοῦ δράματος, ἢ καλεῖ ἐρμηνεῖαν ὁ ἐκδότης, τὰ μέτρα, τὰ χειρογράφα καὶ αἱ γραφαὶ αὐτῶν, τὰ σχόλια καὶ τὰ περὶ Κλυταίμ(ν)ήστρας.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ κρίνω πλὴν μόνον ἐν παρόδῳ καὶ λόγου παρεμπροσθέντος τὰ προλεγόμενα, ἐξ ὧν μόνη ἢ ἀνάλυσις τοῦ δράματος (ἢ ἐρμηνεῖα τοῦ ἐκδότου) εἶνε σχεδὸν δεκαπλάσια τοῦ κειμένου τῆς Ἡλέκτρας, σχεδὸν δὲ διπλάσια μόνον τὰ περὶ Κλυταίμ(ν)ήστρας λεγόμενα. Κρίνω λοιπὸν ἄσχοπον, νῦν τοῦλάχιστον, νὰ εἰσέλθω εἰς κρίσιν λεπτομερῆ τῶν προλεγομένων, ἐξ ὧν φαίνονται χρήσιμα καὶ σκόπιμα μόνον τὰ περὶ μέτρων καὶ τὰ περὶ τῶν γραφῶν τοῦ Α. ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἔπρεπε νὰ τεθῶσι μᾶλλον ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώμασι μετὰ προηγουμένην πάντων τῶν περιττῶν ἀποκάθαρσιν. Ἄλλως δὲ αἱ γραφαὶ τοῦ Α ἔπρεπε πᾶσαι νὰ κατατεθῶσιν ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τόμῳ, καὶ ἂν ἦτο ἀνάγκη, τινὲς ἐξ αὐτῶν ν' ἀποτεθῶσι χωριστά. Ὁ νῦν γενόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀποχωρισμὸς ἐν ἄλλῳ τόμῳ τῶν ἐσφαλμένων γραφῶν τοῦ Α καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν χρῆσιν. Πάντα τὰ ἄλλα ἔπρεπε νὰ ἀποκοπῶσιν ἀμειλικτως, ἢ τὸ πολὺ πολὺ

νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τινὰς ὑποσημειώσεις. Ἐπίσης ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ δράματος μόνον, ὅσα εἶνε χρήσιμα εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν, ἔπρεπε νὰ τεθῶσιν ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώμασι, πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσιν. Ὁμοίως τῶν ὑπομνημάτων πάντα τὰ χρήσιμα ἔπρεπε νὰ παραληφθῶσι καὶ ταῦτα ἐν τοῖς ἐρμημένοις σημειώμασι. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ ἐκδότης ἠδύναντο νὰ διακρίσῃ τὸν ὑπὸ τὸ κείμενον χωρὸν εἰς 3—4 στήλας, ἐν αἷς αὐτὸς μὲν θὰ ἠδύναντο νὰ περιλάβῃ οἰασδῆποτε καὶ ὀσασδῆποτε σημειώσεις ἢ θελεν, οἱ δὲ ἀναγνώσται θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνευρίσκωσιν εὐκόλως καὶ προχείρως ὅσα ἐχρειάζοντο. Μόνον δὲ ὅσα καὶ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐδέοντο μακροτέρας ἐξηγήσεως, μόνον ταῦτα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτεθῶσι χωριστὰ ἐν ἰδίῳ τόμῳ. Οὕτω δὲ θὰ συνετελεῖτο χρήσιμος καὶ εὐχρηστος καὶ σκόπιμος ἐκδοσις, ἐν ᾧ, ὅπως νῦν ἔχει, εἶνε λίαν δύσχρηστος, διότι ὁ ἀναγνώστης ὧν ἔχει ἐκάστοτε χρεῖαν οὐδὲν εὐρίσκει εὐκόλως.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ παρὸν περὶ τῶν προλεγομένων καὶ τῶν ὑπομνημάτων. Ἄν δὲ τόσα μόνον κρίνω ἀναγκαῖον νὰ εἶπω ἐνταῦθα περὶ τῶν προλεγομένων, θὰ μὲ δικαιώσῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅταν διέλθῃ ὅλην ταύτην τὴν διατριβήν.

Τὸ δὲ γ' μέρος, τὸ κείμενον μετὰ τῶν ὑποσημειώσεων, ἐξετάζων εὐρίσκω πενιχρότερον ἢ κατὰ τὰ προλεγόμενα καὶ τὰ ἐπιλεγόμενα, καὶ ἄλλως καὶ διότι ὀλίγιστα χωρὶα ἐρμηνεύονται ὡς δεῖ. Καὶ αὐτῶν ἀλόγη τῶν χωρίων τῶν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου διορθομένων ἢ ἐρμηνεῖα εἶνε πενιχρότερα τοῦ δέοντος. Συνήθως ἢ ἐρμηνεῖα γίνεται μερικῶς καὶ κατὰ τεμάχια καὶ τμήματα διὰ τῶν παλαιῶν λεγομένων σχολίων, δι' ἄλλων ὁμοίων χωρίων καὶ διὰ πολλῶν παραπομπῶν. Καὶ πολλαχοῦ μὲν παρατίθενται ὄλαι μακρόταται περικοπαὶ ἀρχαίων γεωγράφων καὶ μυθογράφων, πολλαχοῦ δὲ παρατίθενται ἐκτάσει ὄλαι τὰ παλαιὰ σχόλια ἰδία ἐρμηνεῖα τοῦ ἐκδότου εἶνε σπάνιον τι χρῆμα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἀρκεῖται τῇ ἐκ τῶν παλαιῶν σχολίων ἐρμηνεῖᾳ, εἰς ἣν ἐπεισάγει ἰδίαν διορθώσεις καὶ παρατηρήσεις. Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐρμηνείας εἶνε κατὰ τὸ εἶκός ἐλλιπής καὶ δὴ τοιοῦτος, ὥστε νὰ νομίζῃ τις, ὅτι

οἱ νεώτεροι φιλόλογοι οὐδὲν σχεδὸν συνει-
σήνεγκον εἰς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην καὶ τὴν
τοιαύτην τῶν παλαιῶν. Τῶν νεωτέρων ἐρμηνείας
κατὰ λέξιν μεταπεφρασμένας (ἐνιαχοῦ δὲ καὶ
ἀμεταφράστους), ὡμὰς καὶ ἀπέπτους, εὐρίσκει
τις ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῖς ἐν τῷ τετάρτῳ μέρει
περιεχομένοις. Ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐκδότη-
του, ἣν πανταχοῦ ποθεῖ τις, εἶνε σπανία. Οὕτω
δὲ ὁ ἀναγνώστης, ἐν ᾧ ἀναγινώσκει μακροτάτας
σημειώσεις, τὰ ἀρχαῖα σχόλια μετὰ παραπομπῶν
καὶ διορθώσεων, πλεῖστα ἄλλα χωρία τῶν
τραγικῶν μάλιστα ποιητῶν, ἀνεμνήνευτα πάντα,
παρεκβάσεις, παρενθέσεις καὶ ἐντὸς τῶν παρεν-
θέσεων νέας παραπομπὰς εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ
ἐκ ταύτης εἰς τὰ σημειώματα κτλ. κτλ., ἐπὶ
τέλους οὐδεμίαν εὐρίσκει τοῦ χωρίου, περὶ οὗ
πρόκειται, ἐρμηνείαν, περίλυπος δὲ ἐρωτᾷ ἑαυ-
τόν: πῶς νῦν θὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ χωρίον; Ἐν
ἐκ τῶν δύο ἔφειλεν ἐκάστοτε νὰ πράττη ὁ ἐκ-
δότης, ἡ νὰ παραθέτῃ ἐν ἀρχῇ ἐκάστου ση-
μειώματος τὴν ἐρμηνείαν ἐκάστου χωρίου, περὶ
οὗ ὁ λόγος, καὶ κατόπιν νὰ μνημονεύῃ τὰ δια-
φόρους λεπτομερείς ἢ μετὰ τὰς λεπτομερείας
νὰ παραθέτῃ ὡς πόρισμα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὄ-
λου χωρίου. Διατί δὲν ἐμιμήθη ἐν τούτῳ τοῦλά-
χιστον τοὺς προγενεστέρους ἐν τῇ Ζωγραφεῖᾳ
Βιβλιοθήκῃ ἐκδότας; Ἐγὼ δὲ ἔκρινα καλὸν
νὰ ἐξεῖπω λεπτομερέστερον ἐνταῦθα τὴν γνώ-
μην μου, φρονῶν ὅτι ἡ κρίσις μου αὕτη, ἄλλως
δικαιοτάτη, ἴσως θὰ μεταπειθῇ τὸν ἐκδότην ἐν
μελλούσῃ ἐκδόσει ἄλλου δράματος.

Νῦν εἰσέρχομαι εἰς τὰς λεπτομερείας:

στ. 30. ὁξείᾳν ἀκοῆν τοῖς ἑμοῖς λόγοις διδούς

Ἄλλην ἐρμηνείαν τοῦ στ. δὲν παρέχει ὁ ἐκ-
δότης πλὴν παραπομπῶν τινῶν καὶ τῆς παρα-
τηρήσεως, ὅτι τὸ τοῖς ἑμοῖς λόγοις σημαίνει:
αἰεὶ ἐρεῖν μέλλω πράγμασιν». Ἀλλ' ἀκούει τις
ὅμως λόγους ὄχι πράγματα.

159: Διὸς ἄγγελος.

Οὕτω καλεῖται ἡ ἀηδῶν; Ἐξ ἧς λαμβάνων
ἀφορμὴν ὁ ἐκδότης ψέγει καὶ τὰ τοῦ Σχ. Α
(«ὅτι τὸ ἔαρ σημαίνει... καὶ Σαπφῶ (ἀπόσπ. 39):
ἦρος ἄγγελος ἱμερόφωνος ἀηδῶν». πρβ. «ὅτι δι'
αὐτῆς ὁ Ζεὺς τὸ ἔαρ σημαίνει» Τρικλ.) ὡς ἀνε-
παρκῆ, καὶ τὰ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν, ὅτι
δὲν ὑπέμνησαν ἐνταῦθα, ὅτι «ὥρα τῆς ἐν σῆ

τραγωδία πράξεώς εἶναι τὸ ἔαρ», ὅτε ἐδιδά-
σκοντο τὰ δράματα. Αὐτὸς δὲ κατέτεινε μα-
κροτάτην σημείωσιν (ἐκ στ. 68) εἰς ὑπόμνησιν
τῶν ἀγνώστων τούτων πραγμάτων. Ἀλλὰ πρὸ
τῆς τοιαύτης ὑπομνήσεως ἢ καὶ ἄνευ αὐτῆς ἀ-
ναγκασία ἦτο ἡ γραμμικτικὴ ἐρμηνεία τῆς φρά-
σεως Διὸς ἄγγελος, ὅτι δηλ. τὸ μὲν Διὸς εἶνε
γεν. ἐξ ὑποκειμένου, ἢ δὲ ἐξ ἀντικειμ. γεν. ἔα-
ρος ἐξυπακουομένη παρελείφθη, ὅθεν: ἢ ἐκ Διὸς
ἄγγελος τοῦ ἔαρος: ἢ ὑπὸ Διὸς πεμφθεῖσα ἄγγε-
λος τοῦ ἔαρος.

201 ὦ πασῶν κείνα πλεόν ἄμερα

ἔλθοῦσ' ἔχθιστά δὴ μοι

Σημειοῦται ὁ ἐκδότης ἀπὸ ἐξῆς: «ὦ κ. ἀμ.
πασῶν πλ. ἐχθ.». Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶνε τὸ
ἐξῆς (τ. ἔ. ἠφυσικὴ σειρὰ τῶν λέξεων), διότι
τὸ ἐχθίστα εἶνε κατηγορούμενον καὶ ὡς τοιοῦ-
τον ἔπρεπεν αὐτὲ μετὰ τῶν διορισμῶν του νὰ
τεθῆ μετὰ τὸ ἔλθοῦσα, ἦτοι: ὦ κείνα ἄμερα
ἔλθοῦσά μοι ἔχθιστα δὴ πλεόν πασῶν. Τοιοῦ-
τόν τι ὤφειλε νὰ γράψῃ, ἐκτὸς ἂν ἀπέδιδε διά-
φορον ἔννοιαν. Ἐπὶ δὲ ταῦτοις ὤφειλε νὰ ἐρμη-
νεύσῃ τοὺς στίχους, διότι εἰς τὴν ἐρμηνείαν
τέλος πρέπει νὰ ἀπολήγωσι τὰ σημειώματα,
ἄλλως πρὸς τί; Ἀλλ' ἔστω δυνατὸν νὰ μὴ ἐ-
πέστησεν ὁ ἐκδότης τὸν νοῦν, περὶ ἄλλα σπου-
δαιότερα σπουδάζων, οἶα τὰ ἐξῆς:

ὦ νῦξ, ὦ δειπνων ἀρορήτων

ἐκπαυλ' ἄχθη

τοὺς ἑμὸς ἴδε πατῆρ

θανάτους αἰκεῖς διδύμαιν χειροῖν

Περὶ ὧν ὁ ἐκδότης παρέχει τὴν ἐξῆς σημείω-
σιν «Ἡ τῶν ὀμαλωτέρων «ὦ νῦξ ὦ... ἄχθη, ὦ
θάνατοι αἰκεῖς... χειροῖν, τοὺς ἑμούς ἴδε πα-
τῆρ χειροῖν αἰ» κ. ἐ μεταβολὴ ἐγένετό διὰ τῆς
ἐμχατικῆς τῶν «ὦ θάνατος... χειροῖν» ἔλξεως
πρὸς τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν «τοὺς ἑμὸς ἴδε
πατῆρ».

Ἐνταῦθα ὑπάρχει δεινὴ παρεξήγησις, διότι
ὁ ἐκδότης νομίζει ὅτι τὸ «τοὺς ἑμὸς ἴδε πατῆρ...
χειροῖν» εἶνε ἰσοδύναμον τῷ: ὦ θάνατοι αἰ-
κεῖς... χειροῖν, τοὺς ἑμὸς ἴδε πατῆρ. Ἀλλὰ πῶς
εἶνε τοῦτο δυνατόν; Τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς φράσεως
ἀναφ. τοὺς (= οὐς) πρέπει νὰ ἀναφέρηται εἰς
τι οὐσιαστικόν, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἐνόμισεν ὅτι
εὗρεν ἐν τῷ θανάτους, καὶ ἐπειδὴ προηγοῦνται

κλητικαί, ἐνόμισαν ἄρα ὅτι καὶ τὸ θανάτους
εἶνε κλητικὴ! Ἐν τούτῳ ἔγκλειται ἡ πλάνη
τοῦ ἐκδότου: ἀλλὰ τοῦτο δὲν γίνεται οὔτε
ἐν τῇ Ἑλληνικῇ οὔτε ἐν ἄλλῃ τινὶ γλώσσῃ.
Ἡ σύνταξις λοιπὸν δὲν εἶνε αὕτη, ἦν ἐ-
πλασε πλημμελέστατα ὁ ἐκδότης, ἀλλ'
ἦδε: ὦ δειπνων ἀρορήτων ἐκπαυλ' ἄχθη, ἢ
(= τοὺς) ἑμὸς πατῆρ ἴδε θανάτους κ.τ.λ. Ὀρ-
θῶς λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταὶ συνείδον τὴν
σύνταξιν, ὀρθῶς δὲ καὶ οἱ νεώτεροι ἐρμηνευταί.
Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ἐκδότης ἠθέλησε νὰ καινοτο-
μήσῃ ἐν οὐδέοντι. Περὶ δὲ ἐρμηνείας οὐδεὶς λό-
γος, διότι, ὡς ἐνταῦθα, οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ οὐ-
δὲν λέγει ὁ ἐκδότης. Δυναμέθεα νὰ ἐρμηνεύσω-
μεν περίπου ὧδε κατὰ λέξιν: ὦ ἀπεριγρά-
πτων δειπνων τρομερὰ βάρη (τρόπον τινα: κα-
ταπλακώματα), τὰ ὅποια ἐπαρουσιάσθησαν εἰς
τὸν πατέρα μου ὡς ἀπρεπεῖς θάνατοι προελ-
θόντες ἐκ διπλῶν χειρῶν ἦτοι φοβερὰ ἄχθη, δι'
ὧν τῷ ἐμῷ πατρί ἀπρεπεῖς θανάτους παρε-
σκεύασαν συναμφοτέροι ἐκείνοι. Ἴσως ἐπλα-
νήθη ὁ ἐκδότης ἐκ χωρίων, οἶα Σοφ. Αἴ. 695
Φιλ. 759. 827. Ἀλλὰ ταῦτα εἶνε ὅλως διά-
φορα.

240: μῆτ' εἴην ἔπι τιμος τούτοις

μῆτ' εἴ τῳ πρόσκειμαι χρησιῶ

ξυνναίοιμ' εὐκῆλος, γονέων

ἐκίμους ἴσχυσα πτέρυγας

ὄξυτόνων γόων.

Ὁ κ. Π. Π. νομίζει ὅτι ἡ συνήθης ἐκδοχὴ
τοῦ τούτοις («τοῖς ἀμελοῦσι τῶν γονέων») εἶνε
ἀλλόκοτος, αὐτὸς φρονῶν ὅτι τὸ τούτοις ἀνα-
φέρεται εἰς τοὺς φονεῖς τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἄς
ἐξετάσωμεν ἀμφοτέρας τὰς ἐκδοχάς. Δὲν εὐ-
χομαι, λέγει ἡ Ἠλέκτρα, νὰ ἔχω τιμὴν παρὰ
τούτων (τῶν ἀμελούντων τῶν φθιμένων), μῆδὲ
ἂν ἔχω καλὸν τι νὰ ἀπολάβω ἡσυχος αὐτοῦ,
ἂν δὲν τιμῶ δι' ὄξυτόνων γόων τοὺς γονεῖς μου
(τὸν πατέρα μου), ἦτοι: ἢ διὰ θρήνων ἀπονεμο-
μένη τιμὴ εἰς τὸν πατέρα μου εἶνε ὁ ἀναπό-
φευκτος ὄρος τῆς ὑπάρξεώς μου ἀπέναντι τῆς
τιμῆς ταύτης μοι εἶνε ἀδιάφορος ἢ τιμὴ ἢ ἐκ
μέρους τῶν ἀμελούντων τῶν φθιμένων, ἀς λείπη
τοιαύτη τιμὴ· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πᾶν
ἄλλο ἀγαθὸν μοῦ εἶνε εὐπρόσδεκτον μόνον, καθ'
ὅσον συμβιβάζεται πρὸς τὴν πατροσέβειάν μου.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ χορὸς πολλάκις συνεβού-
λευσεν ἡρεμίαν καὶ ἡσυχίαν καὶ περιορισμὸν
τῶν θρήνων. Αὕτη εἶνε ἡ συνήθης ἐκδοχὴ. Ἄς
ἴδωμεν νῦν καὶ τὴν τοῦ Π. Π. Δὲν εὐχομαι, λέ-
γει, νὰ ἔχω τιμὴν παρὰ τῶν δολοφόνων τοῦ πα-
τρός μου μῆδὲ νὰ συζῶ μετ' αὐτῶν, ἂν δὲν τιμῶ
διὰ θρήνων τὸν πατέρα μου. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν;
ἂν οἱ δολοφόνοι τοῦ πατρός της ἐπιτρέπουσιν
εἰς τὴν Ἠλέκτραν νὰ τιμᾷ διὰ θρήνων τὸν
πατέρα της, ἡ Ἠλέκτρα εὐχεται νὰ ἔχη τιμὴν
παρ' αὐτῶν καὶ νὰ συζῆ μετ' αὐτῶν. Βεβαίως
μόνη ἡ ἐκδοχὴ αὕτη εἶνε ἀλλόκοτος, διότι οὔτε
πρὸς τὰ προηγούμενα (ἐν οἷς ὁ χορὸς προσπα-
θεῖ νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὴν τῶν ἀτελεσιτάτων θρή-
νων, πρὸς τὸν χορὸν δὲ διαλέγεται ἡ Ἠλέκτρα
καὶ τούτου τὰς παρηγορίας ἀποκρούει) οὔτε
πρὸς τὰ ἐπόμενα συμβιβάζεται, ἐν οἷς λέγεται
αἰτιολογικῶς πρὸς τὰ ἡγούμενα ὅτι, ἐὰν ὁ μὲν
ἀποθανῶν κεῖται ἄτιμος καὶ ἀτιμώρητος, οἱ δὲ
φονεῖς δὲν τιμωρήθωσιν, οὕτως ἔρρει ἡ αἰδώς
καὶ ἡ εὐσέβεια. Ἀλλὰ πῶς νὰ τιμωρηθῶσιν οἱ
φονεῖς, ὅταν αὕτη συζῆ ἡσυχος μετ' αὐτῶν καὶ
τιμᾶται ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ τιμᾷ καὶ
αὕτη τὴν μνήμην τοῦ πατρός της; Ταῦτα εἶνε
ικανῶς ἀσυμβίβαστα. Ἴδε νῦν καὶ τὴν πρώτην
ἐκδοχὴν, καθ' ἣν ἀποκαθίσταται ἡ συνέχεια. Ἡ
Ἠλέκτρα ἀποκρούει μετ' ἀγανακτῆσεως τὰς
παρηγορίας τοῦ χοροῦ, οὐδεμίαν τιμὴν θέλει νὰ
ἔχη αὕτη παρὰ τῶν ἀσεβοῦντων εἰς τοὺς γονεῖς
καὶ ἀμελούντων αὐτῶν ἀποθανόντων· οὐδέποτε
ἐκείνη ἐπ' οὐδενὶ ὄρω θὰ παραμελήσῃ τῶν πρὸς
τοὺς γονεῖς ὀφειλομένων τιμῶν, διότι ἂν οὕτω
πράξῃ, οὐ μόνον δὲν θὰ τιμωρηθῶσιν οἱ δολο-
φόνοι, ἀλλ' ἔρρει ἐκ τῶν ἀνθρώπων πᾶσα αἰδώς
καὶ εὐσέβεια. Ἐνταῦθα δὲ ἐπισημειωτέον ὅτι ἐν
τῷ τι τῳ πρόσκειμαι χρησιῶ (ἂν ἔχω κανὲν
καλόν) τὸ οὐδέτερον χρησιῶ ἀναφέρεται
κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸν Ὀρέστιν·
διότι ποῖον θὰ εἶνε τὸ καλὸν τοῦτο, ἡ εὐ-
τυχία αὕτη τῆς Ἠλέκτρας, ἣτις δι' ὄλου τοῦ
δράματος ὀδύρεται διὰ τὴν δυστυχίαν της;
Ποῖον ἄλλο θὰ εἶνε ἢ ὁ Ὀρέστης αὐτὸς, ἢ ἀπό-
λαυσίς αὐτοῦ. Τὰ πρὸς ἐξήγησιν τῆς φράσεως
λεγόμενα: «εἴποτε δὲ ἀποβάλοι τὸ χρηστόν τι.
ἔπειτα καὶ ἐντιμος ἂν εἴη τούτοις, τοῖς φονεῦσι
τοῦ πατρός, καὶ εὐκῆλος αὐτοῖς ξυνναίοι» εἶνε

καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ κατὰ τὸν νοῦν ἡμαρ-
τημένα.

Ὡς δὲ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ φαντάζεται
ὁ Π. Π. ὅτι «ὁ ὑποκριτὴς τὸ κάλλιστον τού-
τοις λέγων ἐποίει τὸ προσήκον σχῆμα τῆς χει-
ρὸς», ἵνα δηλώσῃ τοὺς φονεῖς, οὕτω καὶ ἄλλα-
χοῦ φαντάζεται ἐν οὐδέοντι ὑπαινεγμούς καὶ
ὑποδείξεις τῶν ὑποκριτῶν, ὡς ἐν στίχῳ 37:
δόλοισι κλέψαι χειρὸς ἐνδίκους σφαγίς, ὅπου ση-
μειοῦται: «Κατ' ἐμέ ὁ Ὀρέστης προτεινῶν δει-
κνύει τὴν δεξιὰν αὐτοῦ». Τοῦτο δὲ τὸ «κατ'
ἐμέ» ἔχει σημασίαν, διότι ἐν τέλει ὑπάρχει
κατάλογος τῶν ἐξηγήσεων τοῦ ἐκδότου, ἐν οἷς
συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ παροῦσα. Ἄλλὰ πό-
θεν δῆλον; Ὁ Ἀπόλλων ἐδήλωσεν εἰς τὸν Ὀ-
ρέστην «δουλίως καὶ κρυφίως, τὰ διαπραξῆς ἰδιο-
χείρως, ἰδίᾳ χειρὶ (τ. ἔ. ὅχι δι' ἄλλου), τὸν
φόνον». Ἄν προτεινῶν ἐδείκνυε τὴν χειρὰ τοῦ
Ὀρέστη, πρόπνι νὰ προϋποθέσωμεν ὅτι καὶ
ὁ Ἀπόλλων, ὅτε ἐν τῷ λέγειν τὸν χρησμὸν
ἔφρασεν εἰς τὴν λέξιν χειρὸς, ἔλαβε τὴν δεξιὰν
χειρὰ τοῦ Ὀρέστου καὶ τοῦ εἶπε «με' αὐτὴν
τὴν χεῖρα ἐνοῶ, ὅχι με' ἄλλην, νὰ κάμῃς τὸν
φόνον». Νομίζομεν ὅτι τὰς ἀποκαλύψεις ταύ-
τας, ὅσον σπουδαῖαι καὶ ἂν εἶνε, δὲν ἔπρεπε νὰ
ἀνακοινῶσιν εἰς τοὺς ἀναγνώσττας ὁ ἐκδότης.

351 οὐ ταῦτα πρὸς κακοῖσι δειλίαν ἔχει;
Ὁ ἐκδότης πολλὰ μηχανᾶται εἰς ἐρμηνείαν,
ὧν οὐδὲν ἄπτεται τῆς ἀληθείας. Ὅμοιως τὰ
ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἐρμηνεύματα τῶν ξένων
ἐρμηνευτῶν δὲν εἶνε ὀρθὰ γραμματικῶς, τὸ δὲ
μὴ ὀρθὸν αὐτῶν ἐπιστρέφεται διὰ τῆς ἐ-
λευθερῆς μεταφράσεως. Ταῦτα δὲ λέγων δὲν
ἐνοῶ ὅσον τὸ νόημα, ὅπερ εἶνε ἀπλοῦν, ὅσον
τὴν σύνταξιν, ἣν οὐδεὶς ἐνόησεν. Ἡ περὶ τῆς
ὁ λόγος φράσις, ἥς ὅμοιοι οὐκ ὀλίγοι ὑπάρχουσιν,
= οὐ ταῦτα πρὸς τῷ εἶναι κακὰ ἔχει δειλίαν;
ἦτοι: ταῦτα οὐ μόνον κακὰ ἐστὶν ἀλλὰ καὶ δει-
λίαν ἔχει. Πῶς δὲ ἔχει ἡ σύνταξις καὶ ἄλλων
ὁμοίων φράσεων. Ἴδε τὸ λεξικόν μου ἐν σελ.
1053.

552 καθυβρίζουσα καὶ σὲ καὶ τὰ σά.
Ὁ ἐκδότης σημειοῦται τὰδε «πρὸς κίτ. ἀντὶ
τῆς συνήθους γεν. (Ο.Κ. 960, Φιλ. 1364) Εὐρ.
Βάκχ. 616 «ταῦτα καὶ καθύβρις' αὐτόν»
καὶ πρὸς δοτ. Σοφ. Α'. 154, Ἡρόδ. Α' 212: ὁ

μοίως «τῷδε... ἐφυβρίσαι» Α'. 1385 καὶ
«παῖδ'... ἐφυβρίσαι» Εὐρ. Ἡρ. 947». Ταῦτα
λίαν ἀταλαιπώρως λέγει ἀντιγράφας, διότι βε-
βαίως δὲν εἶνε ἀδιάφορος ἡ χρῆσις ἀλλοτε μὲν
τῆς γενικῆς, ἀλλοτε δὲ τῆς αἰτιατικῆς καὶ ἄλ-
λοτε τῆς δοτικῆς. Ἄλλὰ μετ' αἰτιατικῆς μὲν,
ὡς ἐνταῦθα, συντάσσεται τὸ βῆμα, ὅταν ἡ πρόθε-
σις ἀπλῶς ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τοῦ βῆματος
ὡς ἐνταῦθα, ὅπου σχεδὸν = ἐξυβρίζουσα, περιυβρί-
ζουσα: μετὰ γενικῆς δὲ, ὅταν τὸ καθυβρίζω
= ὑβρίζω λέγω τι κατὰ τινος (ὡς τοῦ καθυβρί-
ζειν δοκεῖς; Σοφ. Ο. Κ. 960. Φιλ. 1364). Τὸ δὲ
καθυβρίζω τινὶ σχεδὸν = ἐνουβρίζω, ἢ ἐγκαθυ-
βρίζω τινί: εἰ καὶ ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ἐν τῇ συν-
τάξει ταύτῃ ἡ δοτ. σημαίνει κυρίως αἰτίαν.
Περὶ πάντων τούτων εἶπον τὰ δέοντα ἐν τῷ λε-
ξικῷ μου.

592 πῶς ταῦτ' ἐπινοῶσαιμ' ἂν; ἢ καὶ τοῦτ' ἐρεῖς
ὡς τῆς θυγατρὸς ἀντίποινα λαμβάνεις;
αἰσχροῦς δ' εἰάν περ καὶ λέγῃς: οὐ γὰρ καλὸν
ἐχθροῖς γαμεῖσθαι τῆς θυγατρὸς οὐνεκα.

Οἱ νεώτεροι ἐκδόται ἀντὶ τοῦ τοῦτ' γράφουσι
ταῦτ', διότι λέγουσιν ὅτι τὸ τοῦτ' εἶνε τὸ
αὐτὸ κατ' ἔννοιαν πρὸς τὸ προηγούμενον ταῦτ',
δηλοῦν τὴν πρὸς τὸν Ἀἴγισθον σχέσιν τῆς Κλυτ.
Ὁ δὲ Π. Π. παρατηρεῖ, ὅτι τὸ τοῦτ' ἀναφέρε-
ται εἰς τὸ ξυνεύδειν μόνον, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐφε-
ξῆς γαμεῖσθαι ὅθεν συντάσσει μὲν ὡς ἐκεῖνοι,
διατηρεῖ δὲ τὸ τοῦτ'.

Καὶ ἐνταῦθα δὲν ἐνόησεν ὁ ἐκδότης ὀρθῶς τὰ
πράγματα. Διότι εἴτε εἰς ἀμφότερα ἀναφέρε-
ται εἴτε εἰς μόνον τὸ ξυνεύδειν τὸ τοῦτο (ὡς καὶ
τὸ ταῦτα) δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀντικείμενον τοῦ
λαμβάνειν, διότι ἐλληνιστὶ δὲν λέγεται ἀλαμ-
βάνω τὸ ξυνεύδειν (καὶ τὸ παιδοποιεῖν) ἀντί-
ποινα. Οἴκοθεν δὲ δῆλον ὅτι εἰς τὸ ξυνεύδειν
ἀκολουθεῖ καὶ τὸ παιδοποιεῖσθαι, ἐκτὸς ἂν ὁ
ἕτερος τῶν συζύγων εἶνε ἄγονος. Ἡ σύνταξις λοι-
πὸν (ἐπομένως καὶ ἡ ἐρμηνεία) τοῦ Π. Π. εἶνε
ὄλως ἡμαρτημένη. Τὸ δὲ παραδεδομένον κείμε-
νον πρέπει νὰ μεταφρασθῆ ἀπλούστατα ὡδε: «Ἡ
καὶ τοῦτο θὰ εἴπῃς, ὅτι λαμβάνεις (οὕτω πρᾶτ-
τουσα) ἀντίποινα τῆς θυγατρὸς σου:
746 σὺν δ' ἐλίσσειται τμητοῖς ἱμαῖοι
«Κατὰ τμησιν ἀντὶ τοῦ οὐνελίσσειται δὲ, σημ.
713. Ἄντ. 432 Σχ. Ν. ἐντετύλιχται τοῖς ῥυ-

τῆρσι» Ταῦτα ὁ ἐκδότης, ὅστις ἐν μόνον ἐλθο-
μόνησε, νὰ δηλώσῃ τί σημαίνει ἡ σὺν τοῦτο δὲ
ἦτο ἀναγκαῖον, τὸ μὲν διότι πλείστοι ἐκδόται
ἀντὶ τῆς σὺν ἐγραψάν ἐν, τὸ δὲ διότι καὶ ὁ Σχ.
Ν. μεταφράζει διὰ τοῦ ἐντετύλιχται.

799 ΠΑΙ. οὐκοῦν ἀποστείχοιμ' ἂν, εἰ ταδ' εἶ
κυρεῖ.

ΚΑ. ἦμισι' ἐπειπερ οὐτ' ἐμοῦ καταξίως
πράξιαις οὔτε τοῦ πορεύσαντος ξένου.

Εἰς τὸ ἦμισι' ἐννοεῖται τὸ ἀποστείχοις ἂν ὁ
δὲ ἂν ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ πράξιαις περὶ τοῦ
αὐτοῦ προσώπου λεγόμενον. Τὴν ἔλλειψιν τοῦ
ἂν ἐξηγεῖ ἄλλως, καθολικώτερον, ὁ Kvicala,
ὅστις προκειμένου περὶ τῶν τοιούτων μνημο-
νεύει καὶ τὴν τοῦ ἂν ἔλλειψιν ἐν τῷ εἶδει, ἐξῆν,
ἐχρησθῆν κ. τ. τ. Ἐν τέλει δὲ γίνεται ἡ παρα-
τήρησις ὅτι «αὐτοῦ τοῦ εἶδει καὶ ἄλλων χρη-
σις γίνεται καὶ μετὰ τοῦ ἂν καὶ ἄνευ αὐτοῦ,
Ξεν. Ἄπ. Β' 7, 10 «εἰ... ἐμελλον... προαι-
ρετέον ἦν», ἀλλὰ Πλάτ. Πολιτεία Α' 328c
«εἰ... ἦν... οὐδὲν ἂν σε εἶδει δεῦρο ἰέναι» Πρῶ-
σθος ὅτι καὶ ἄλλως παραλείπεται ὁ ἂν σημ.
443, 637, 914, 102?». Ὅτι ταῦτα εἶνε
πλήρη συγχύσεως, ἀποδεικνύει τοῦτο μόνον, ὅ-
περ ὑπέδειξε μὲν ὁ Kvicala, δὲν ἀντελήφθη δὲ
προσηκόντως ὁ Π. Π., φρονῶν ὁ ἀνὴρ ὅτι ἐπὶ
τῶν ἀπροσώπων ἔλλείπει ὁ ἂν ἄνευ διαφορᾶς
τῆς ἐννοίας. Πλατῶν οἰκτρῶς, διότι πάντοτε
ὑπάρχει διαφορὰ ἐννοίας, ἣν οὐδεὶς ποτε διημ-
φισθῆσεν. Λαμβάνω αὐτὸ τοῦτο τὸ παρά-
δειγμα τὸ ἐκ τοῦ Πλάτωνος, ὅπερ παρέθηκεν
εἰς ἀποδείξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ ὁ Π. Π. Πλη-
ρέστερον τὸ παράδειγμα ἔχει ὡδε: «εἰ μὲν γὰρ
ἐγὼ εἶμι ἐν δυνάμει ἦν τοῦ ἰσχυρῶς πορεύεσθαι
πρὸς τὸ ἄστν, οὐδὲν ἂν σε εἶδει δεῦρο ἰέναι,
ἀλλ' ἡμεῖς ἂν παρὰ σὲ ἦμεν νῦν δὲ σε χρὴ πυ-
κνότερον δεῦρο ἰέναι». Ἐν τῷ παραδείγματι
τούτῳ ὑπάρχει τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἂν εἶμι
πραγματικόν, εἶνε δὲ τοῦτο τὸ: νῦν δὲ σε χρὴ
πυκνότερον δεῦρο ἰέναι. Νομίζει ὁ Π. Π. ὅτι,
ἂν εἴλεπεν ὁ ἂν καὶ ἐλέγετο οὐδὲν σε εἶδει δεῦρο
ἰέναι, ἢ ἐννοία θὰ ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ὅτι τὸ ἀντί-
στοιχον πραγματικόν θὰ ἦτο τὸ αὐτό: νῦν δὲ σε
χρὴ πυκνότερον ἰέναι; Σφάλλεται οἰκτρῶς:
διότι ἡ ἐννοία τῆς φράσεως: οὐδὲν σε εἶδει δεῦρο
ἰέναι ἄνευ τοῦ ἂν θὰ ἦτο; νῦν δὲ δεῦρο εἶ(πορεύω).

809 ἀποσπάσας γὰρ τῆς ἐμῆς οἴχη φρονός
αἱ μὲι μόναι παρήσαν ἐλπίδων ἐτι,
σὲ πατρός ἦξεν ζῶντα τιμωρόν ποτε
κάμου ταλαίνης.

Παραθέτω τὴν ἐρμηνείαν τῶν στίχων, ἣν καὶ
ἐνταῦθα καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις κρίνει περιτ-
τὴν ὁ Π. Π. «Ἀπῆλθες, λέγει ἡ Ἠλέκτρα,
ἀποσπάσας ἐκ τῆς καρδίας μου τὰς μόναις ἐλ-
πίδας, αἵτινες ὑπῆρχον ἀκόμη, ὅτι δηλαδὴ ζῶν
θὰ ἔλθῃς μίαν ἡμέραν τιμωρὸς τοῦ πατρὸς καὶ
ἐμοῦ τῆς δυστυχοῦς» Τὸ ἦξεν, κυρίως εἰπεῖν,
δὲν ἐξαρτ. ἐκ τῶν ἐλπίδων, ἀλλ' εἶνε ἐπεξήγη-
σις αὐτοῦ, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς μεταφρά-
σεως, καὶ ἄλλως, διότι τὸ αἱ μοί... ἐλπίδων ἐτι
σχεδὸν = τοῦτο γὰρ μόνον ἤλπιζον ἐτι, ἢ (ἐτι
πλησιέστερον): αὐταὶ γὰρ μοι μόναι ἐλπίδων
παρήσαν ἐτι, ὅτι, δῆλον ὅτι, ἦξεις τιμωρὸς κτλ.
Ταῦτα εἶνε οἴκοθεν φανερά: ἀλλ' ὁ κ. Π. Π.
ὑπὸ διορθωτικῆς μανίας παραγόμενος διέγραψε
τὴν μετὰ τὸ ἐτι ὑποστιγμῆν, καὶ οὕτως ἐξήρ-
τησε τὸ ἦξεν ἐκ τοῦ ἐλπίδων, εἰς δ' ἀπόδειξιν
τῆς παρεξηγήσεως καὶ παραδιορθώσεώς του πα-
ρέπεμψεν εἰς στίχ. 952: εἶχον ἐλπίδας φόνου
πότ' αὐτὸν πρόκτορ' ἴξεσθαι πατρός. Ἀλλὰ τὸ
πρὸγ. τοῦτο ἐτι μᾶλλον δεικνύει τὴν πλάνην
τοῦ ἐκδότου: ἤλπιζον ὅτι ἴξεσθαι: ἤλπιζα ὅτι
θὰ ἔλθῃ μίαν ἡμέραν αὐτὸς ἐκδικητὴς τοῦ
φόνου τοῦ πατρὸς. Ἐνταῦθα δηλ. τὸ ἀπρφ. ἀ-
μέσως ἐξαρτ. ἐκ τοῦ εἶχον ἐλπίδας (= ἤλπιζον).
850 ΗΛ. κἀγὼ τοῦδ' ἴσιωρ, ὑπερίστωρ,
πανούριω παμμήνω πολλῶν
δεινῶν στυνγῶν τ' ἀχέων.

Πόσας φθορὰς καὶ διορθώσεως ὑπέστη τὸ χωρίον
τοῦτο, δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν πάσις ταῖς ἐκδό-
σει τῆς Ἠλέκτρας, ἐνταῦθα δὲ ἀναφέρω μόνον
τὴν διορθ. τοῦ Π. Π. γράφοντος χαιμῶν ἀντὶ
τοῦ τ' ἀχέων, ἰσχυριζομένου δὲ ὅτι τὸ χαιμῶν
παρνεγωσθη τ' ἀχέων. Ἄλλὰ πῶς ἠδύνατο
νὰ γίνῃ τὸ θαῦμα τοῦτο; Οἴκοθεν δὲ δῆλον ὅτι
οὐδὲ ἐρμηνεύει καὶ τὸ χωρίον ὅλον· εἶνε τὸ
σύστημα τοῦ ἐκδότου. Πολὺ πλησιέστερα εἶνε
ἡ διορθωσις τοῦ Ἐρμάννου: τ' αἰῶν, ἀλλ' οὐ-
δαμῶς οὐδὲ ταύτης ὑπάρχει χρεια ἐν χωρίῳ, οὐ
παρεγνωρίσθη ἡ σύνταξις. Περὶ τούτου ἐγραψα
πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ πρὸς τιμῆν τοῦ Ἐνρ. van Her-
narden συγχαρητικῇ βίβλῳ τὰ ἐξῆς: «Πολλά

τε και ποικίλα ἤτοι εἰς ἑρμηνείαν ἢ εἰς ἐπαινόρθωσιν τῶν προκειμένων στίχων οἱ νῦν κριτικοὶ μηχανῶνται, οἱ δὲ παλαιότεροι σημειοῦνται τάδε: «δειλαία εἰμὶ αὐτῷ τούτῳ, τῷ πανσύρτῳ τῶν πολλῶν ἀχέων», καὶ ἔτι πληρέστερον «δειλαία εἰμὶ καθ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πάντα τὰ ἄχη εἰς ἡμᾶς συνεσύρη καὶ διηνεκῆ παρέμεινεν». Ὁ δὲ Τρικλίνιος τοῦ μέτρου χάριν τὴν γρ. ἀρχαίων ἀντι τοῦ ἀχέων ἀπεδέξατο. Ἑρμηνευτέον οὖν ὡς «διὰ τὸ πάνσυρτον καὶ πάμμηνον τῶν πολλῶν καὶ ἀρχαίων δεινῶν καὶ στυγνῶν: ὅτι τὰ πολλὰ καὶ ἀρχαῖα δεινὰ καὶ στυγνὰ συνεσωρεύθη καὶ παρέμεινε διὰ παντός τοῦ χρόνου παρ' ἡμῖν». Πῶς δὲ ἐρμηνεύουσι καὶ διορθοῦσιν οἱ νεώτεροι, πάντες ἱστορὲς καὶ ὑπερίστορες τυγχάνομεν ὄντες. Περὶ δὲ τῆς συντάξεως πρὸς Τραχιν. 127 «βιότου πολύπονον», Ἀντιγ. 1209 «ἄσημα βοῆς». Αἶ 1144 «ἐν καιρῷ χειμῶνος». Ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸ μὲν διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρθρου, τὸ δὲ διὰ τὴν συσσώρευσιν τῶν ἐπιθέτων ὑπὸ τῆς ἀσεφῆς ἐγένετο τῶν λέξεων ἡ συνθήκη». Ἀλλ' ὁ κ. Π. Π. ἐνῶ ὤφειλε νὰ καταφεύγῃ εἰς διορθώσεις μόνον, ὅπου ἀποτυγχάνει πάντως ἡ ἐρμηνεία, παρκτηρεῖ ὑποστηρίζων τὴν ἰδίαν διορθωσιν τάδε: «Οὔτε τὰ (;) πανσύρτῳ, παμμήνῳ δύνανται ἵνα ἀναρθρὰ ἐκληφθῶσιν ὡς οὐσιαστικῶν ποιήσῃται χρῆσιν πρὸς τὸ ἀχέων, ἡπόρει ἐπιτηδείου ὀνομάτων». Ἀλλ' ὅτι τὰ οὐδέτερα ἐπιθέτα συγνάκις τίθενται ἀντὶ οὐσιαστικῶν, τοῦτο καὶ ἀνωτέρω ἐδήλωσα παραθεῖς παραδείγματα ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους, καὶ νῦν παραπέμπω εἰς Syntax Kühner—Gerth I σ. 608, ὅπου ὑπάρχουσιν ἱκανὰ πρὸς γ., ὡν τὸν ἀριθμὸν δύναται τις ν' αὐξήσῃ κατὰ πολὺ. Προκειμένου δὲ περὶ διορθώσεων ἀναφέρω τινάς, καὶ ἄλλως καὶ διότι ὁ ἐκδότης τῶν μὲν ἄλλοτρίων διορθώσεων εἶνε ἀνεπιεικέστατος καὶ αὐστηράτατος κριτής, ἐπιεικέστατος δὲ τῶν ἰδίων.

193 οἰκτρά μὲν νόστοις αὐδᾶ,
οἰκτρά δ' ἐν κοίταις πατρῷαις
οἰκτρά μὲν νόστοις αὐδᾶ,
οἰκτρά δ' ἐν κοίταις πατρῷαις
οἰκτρά μὲν νόστοις αὐδᾶ,
οἰκτρά δ' ἐν κοίταις πατρῷαις
οἰκτρά μὲν νόστοις αὐδᾶ,
οἰκτρά δ' ἐν κοίταις πατρῷαις

σοὶ ὠρμάθη οἰκτρά μὲν (ἐν) νόστοις αὐδᾶ, οἰκτρά δ' ἐν κοίταις πατρῷαις παγγάλκων γενῶν πλαγά». Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ ὠρμάθη ἐπὶ μὲν τοῦ αὐδᾶ θὰ σημαίνῃ: ἦρθη, ἠγέρθη (πρὸς Τρ. 863), ἐπὶ δὲ τοῦ πλαγά θὰ ἔχῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ κατηνέχθῃ ἢ κατὰ τὸν Π. Π. θὰ ἐννοήσωμεν: «ἡ αὐδῆ ἠκούσθη ὁξεῖα καὶ ἡ πληγῆ ἐφάνη ταχεῖα». Ἡ δὲ παρκτηρήσις τοῦ Π. Π., ὅτι τὸ ὠρμάθη δὲν σημαίνει κατηνέχθῃ, εἶνε ἀστήρικτος· διότι καὶ ἐγγύτατα ἐν ἐρμηνεύσωμεν τὸ ὠρμάθη, ὡς ἰσοδύναμον τοῦ ἔλαβεν ὀρυήν, τὴν συνέχειαν καὶ τὸ τέλος ὑποδηλοῦσι τὰ συμπραζόμενα, καὶ μάλιστα τὸ ἀνταία. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ παρόμοια πρὸς γ., ἐξ ὧν ἀναφέρω τὸ Εὐρ. Ἐκ. 1041 βαρείας χειρὸς ὀρμάται βέλος, ὅπερ ὁμοίωτατον. Ἐπίσης τὸ τότε δὲν συναρμόζεται καλῶς, διότι ἄλλην μὲν ἔννοιαν θὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ νόστοις, ἄλλην δὲ ἐπὶ τοῦ κοίταις πατρῷαις. Τί τὰ πολλὰ; Ἡ διορθωσις εἶνε ἀστοχος. Τὸ κείμενον παραδιωρθῆ ἢ παρεξηγήθη. Κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ νόστοις, ὅπως καὶ ἂν συνταχθῇ ἢ ἐξηγηθῇ, ἔχει χρονικὴν ἔννοιαν—ὅτε ἐνόστησεν (Ἄγαμέμνων)—ἀντιδιαστέλλεται λοιπὸν πρὸς τὸ ἐφεξῆς ὅτι... ὠρμάθη. Ἐπίσης παρεξηγήθη τὸ σοι. Ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου χωρίου εἶνε ἡδε: οἰκτρά μὲν (ἦν) αὐδᾶ (Ἠλέκτρας), ὅτε ἐνόστησεν (Ἄγαμέμνων), οἰκτρά δὲ ἦν αὐδᾶ (αὐτῆς, Ἠλέκτρας), ὅτε ἡ παγγάλκων γενῶν πληγῆ ὠρμάθη ἀνταία (κατηνέχθη ἐναντίον τοῦ Ἄγαμέμνωνος ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν) σοι (κυρ: «γιατ' ἀνά»: πρὸς μεγίστην λύπην σου). Τὸ σοι εἶνε ἠθικὴ δοτικὴ, ἀναγκαιοτάτη εἰς ἔκφρασιν τῆς μεγίστης λύπης, ὑφ' ἧς κτελήθη ἡ Ἠλέκτρα ἅμα τῇ πληγῇ τοῦ Ἄγαμέμνωνος· τ. ἔ. ὁ Ἄγαμέμνων ἐκτυπήθη, ἀλλὰ σὺ ἐπόνεσες, σὺ ἠσθάνθης ὀδυνηρότατα τὴν πληγὴν. Οὕτως ἐρμηνευόμενον τὸ χωρίον οὐδεμίαν δυσκολίαν παρέχει.

45 δὸς αὐτῷ τήνδε λιπαρῆ τρίχα. Περὶ ὧν σημειοῦται ὁ Σχαλ. πρὸς ἄλλοις τάδε: «λιπαρῆ» ὅ ἐστιν ἐξ ἧς αὐτὸν λιπαρῆσομεν, ὡς εἰ ἔλεγεν ἰκέτιν τρίχα». Παρομοίως ἐν στ. 1378 λέγεται λιπαρεῖ χειρὶ τι ἔ. ἰκέτιδι χειρὶ. Αὕτη εἶνε ἡ μόνη καὶ ὡς ἐκ τοῦ μέτρου ὀρθῆ γραφή. Ἀλλ' ὁ Π. Π. «ἀδιστακτικῶς ἀποφάνεται, ὅτι ὁ Σοφ. ἔγραψε τὸ λιπαρῶ», ὅπερ καὶ εἰσήγαγεν εἰς

τὸ κείμενον. Ἡ διορθωσις αὕτη εἶνε πλημμελής. Ἡ Ἠλέκτρα οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ πρὸς τὴν Χρυσόθεμιν ἰκτεῦώ, λίσσομαι, ἀντιάζω, πολὺ δ' ὀλιγώτερον τὸ λιπαρῶ, ὡς εἰπεῖν «σὲ θερμοπαρκαλῶ, σὲ καθικετεῦω». Τοῦτο θὰ ἦτο ὅπως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτήρα τὸν ἄτεγκτον τῆς Ἠλέκτρας, ὡς διεγράψεν αὐτὸν δαιμονίως ὁ Σοφοκλῆς. Τίς δὲ γνωρίζει ὁποῖα ἦτο ἡ θέσις τῆς Ἠλέκτρας ἀπέναντι τῆς Χρυσόθεμινος, ὅτι δηλ. ἦτο θέσις ἀνωτέρας ἀπέναντι ὑποδεεστέρας; Τοῦτο φαίνεται ἀγνοῶν μόνος ὁ ἐκδότης τῆς Ἠλέκτρας. Ἡ Χρυσόθεμινος, ὡς ὑποδεεστέρα, καὶ ἀλλαχοῦ λέγει πρὸς τὴν Ἠλέκτραν λίσσομαι (στ. 428) καὶ ἀντιάζω (στ. 1009), ἀλλ' ἡ Ἠλέκτρα ὅμως πρὸς τὴν Χρυσόθεμιν οὔτε εἶπεν ἐν τοσοῦτοις στίχοις οὔτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοιαύτας ἐκφράσεις, διότι εἶνε πολὺ διάφορος ἡ ἀμοιβαία θέσις τοῦ Χοροῦ καὶ τῆς Ἠλέκτρας. Μόνος δ' ὁ Π. Π. ἠδύνατο νὰ συγγῆ τὸσον τερατωδῶς τὰ πράγματα. Ἀλλως δὲ οὐδαμοῦ μετεχειρίσθη ὁ Σοφ. παρενετικῶς τὸ λιπαρῶ, οὐδὲ ὁ Δίσχυλος, οὐδὲ ὁ Εὐριπίδης, οὐδὲ ἄλλος τις τῶν ἀρχαίων τραγικῶν. Ὅθεν ἔγραψα ἐν τῷ Λεξικῷ μου περὶ τῆς διορθ. ταύτης τῆς προώρων διαβοηθείσης: «Τὸ ὑπὸ τίνος προταθὲν λιπαρῶ, ἐνῶ ἀφαίρει ἀναγκαῖον ἐπίθετον, ἐπεισάγει παραπλήρωμα ἠκίστ' ἀναγκαῖον».

Παρομοίως ἐν στ. 817 κ ἐ:
ἀλλ' οὔτι μὴν ἔγραψε τοῦ λοιποῦ χρόνου
ξύνοικος ἔσομαι, ἀλλὰ τῆδε πρὸς πύλην
παρεῖσ' ἑμαυτὴν ἀφίλος αὐανῶ βίον
ἔγραψε ξύνοικος εἰς ὄμμ' ἀντὶ τοῦ κατὰ πάντα
σαφειστάτου ξύνοικος ἔσομαι, εἰσαγαγὼν εἰς τὸ
κείμενον τοῦ Σοφοκλέους φράσιν ἄλλοτρίαν τοῦ
ποιητοῦ, ἣν οὐδέποτε μετεχειρίσθη ὁ Σοφ., ἐρμηνεύει δὲ ὡς ὁ ἐκδότης: «τὸν βίον αὐτῆς
αὐανῆ οὐδαμῶς τοῦ λοιποῦ συνοικοῦσα βλέ-
πουσα τοὺς νῦν νικῶντας ἐχθροὺς!» Ἀλλὰ καὶ
τίς ἄλλος συγγραφεὺς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ
τοιαύτην φράσιν: «ξύνοικος εἰς ὄμμ'» (συν-
κοῦσα βλέπουσα!); Πολὺ προτιμώτερον ἦτο ἢ ν'
ἀφήσῃ τὴν γρ. ὡς ἔχει, ἀφ' οὗ καὶ ἐπικοὶ τύποι
ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγοι παρὰ τραγικοῖς καὶ πολ-
λὸ δ' ἄλλα χωρία ἐν οἷς ἐκθλίβεται ἡ αἰ, φυ-
σικῶ δὲ τῷ λόγῳ θὰ ὑπῆρχον καὶ ἔτι πλεῖονα,

ἂν ἐσφύζοντο πάντα τὰ δράματα τῶν ἀρχαίων.
ἢ τέλος, ἂν ἤθελε καὶ καλὰ διορθωσιν, διὰ τὴ
δὲν προέκρινε τὴν τοῦ Dawes: ἔσομαι ξύνοι-
κος; Ὅτι δὲ ὁ λόγος οὗτος τῆς ἐκθλίψεως δὲν
ἔχει καὶ πολλὴν σπουδαιότητα, ἀποδεικνύει
πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ὅστις. 443 τῆς Ἠλέκτρας
ὅπου πολλοὶ τινες παρεδέχθησαν τὴν διορθωσιν
δέξασθ' ἂν (=δέξασθαι ἂν), ἐν οἷς καὶ ὁ Καϊ-
bel. Εἰς τοῦτο δὲ ἄγει ἴσως καὶ ἡ γρ. τοῦ Λ:
δέξασθαι δεξασνέκως. Ὁ δ' ἡμέτερος ἐκδότης,
ἐν ᾧ εἰσήγαγε τὴν γρ. δέξασθαι, ἐρμηνεύει:
«Ὁ Ἀγ. ὁ δυσμενέστατος ἐν τῇ Κλυτ. δὲν
δύναται ἵνα τὰς ταιούτας χοὰς δέξῃται προσ-
φιλῶς νῦν αὐτῇ διατιθέμενος». Ἡ ἐρμηνεία του
αὕτη εὐρίσκεται εἰς φανεράν ἀντίφασιν πρὸς τὴν
εἰσαχθεῖσαν γρ. δέξασθαι. Νομίζε, ὡς φαίνε-
ται, ὅτι τὸ δέξασθαι τοῦτο μόνον ἰσοδυναμεῖ
πρὸς τὸ: «δύναται ἵνα τὰς ταιούτας χοὰς δέ-
ξῃται», ἐνῶ πάντες γινώσκομεν ὅτι=ὅτι ἐδέ-
ξατο. Τὸ μόνον ἀντιρρητικὸν χωρίον εἶνε τὸ
Εὐρ. Ὀρ. 1527: μῶρος, εἰ δοκίμεις με τλήναι
σὴν καθαιμάξαι δέρον», ὅπου, ἵνα τὸ τλήναι
ἰσοδυναμῆ τῷ ὅτι τλαίην ἂν, ὀφείλομεν νὰ διορ-
θώσωμεν τλήν' ἂν.

Ἀλλ' ἵνα ἐπαυθώσωμεν εἰς τὸ προκείμενον,
τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ συνετὸς ἐκδότης οὐδέποτε
πρέπει νὰ στηρίξῃ τὴν κριτικὴν αὐτοῦ ἐργα-
σίαν ἐπὶ τοιοῦτων ἀστηρικτῶν βάσεων. Ἀνα-
φέρω ἔν τῷ πρὸς γ. Τὸ ἐλεύσεται εἶνε σπανιώτατον
παρὰ τοῖς Ἀττικαῖς. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶνε σπαν-
ιώτατον, διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ἐξαλείψω-
μεν αὐτὸ, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκειται, π. χ. Σοφ.
Ο. Κ. 1206 ἀλλαχοῦ; Ὅμοίως τὸ ἐν Ἠλ. 21
ἐνταῦθ' ἐμὲν δὲν ἔχει ἀνάγκη διορθώσεως,
ἀλλ' ἐρμηνείας πρὸς ἔμην, ἔμηναι, ἐμί. Ἀλλ'
ὁ ἐκδότης ἔκρινε καλὸν νὰ προσθέσῃ μίξν ἔτι
ἄχρηστον διορθωσιν τοῦ ἐμὲν

Παρομοία τινὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ
ἑτέρας διορθώσεως τοῦ Π. Π. ἐν 1074 κ ἐ:
πρόδοτος δὲ μόνον σαλεύει

Ἠλέκτρα τὸν ἀεὶ πατὴρ
δειλαία στενάχουσ'

ἐν οἷς ἀντὶ τοῦ τὸν ἔγραψε τὸρ' τ. ἔ. τορᾶ, ὅπερ
καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον. Εἰσήγαγε δηλ.
εἰς τὸ κείμενον τοῦ Σοφοκλέους λέξιν, ἣν οὐδέ-
ποτε οὐδαμοῦ μετεχειρίσθη ὁ Σοφοκλῆς, οὐδεῖς

δέ οὐδέποτε οὔτε συνῆψεν οὔτε θά συναΐψη πρὸς τὸ στενάχειν τοιαύτην ἔννοιαν, ἀλλοτρίαν καὶ ἀσυμβίβαστον. Πῶς θὰ ἠδύνατο ἡ Ἥλέκτρα νὰ στενάζει διαπύρως ἀεὶ, καὶ μάλιστα πρὸντος τοῦ Αἰγίσθου; Δὲν θὰ τῆς ἐπένοι το στήθος ἐπὶ τέλους; "Ὅταν τοιαύτας διορθώσεις εἰσάγῃ ὁ ἐκδότης εἰς τὸ κείμενον, οὐδὲν ἄλλο καθιστᾷ φανερὸν, ἢ ὅτι τὰ «περιλεσχήμεντα» ἐκεῖνα, ὅτι «ἐξηγήσεως καὶ ἐρμηνείας μάλιστα ἀνάγκη ἐχουσι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τὰ βιβλία», δὲν εἶνε ἴδια αὐτοῦ φρονήματα, ἀλλ' ἀλλότρια, οἷα καὶ εἶνε.

902 *κευθὸς τάλαιν' ὡς εἶδον, ἐμπαίει τί μοι
ψυχῇ σύνηδες ὄμμα, φιλιάνω βροτῶν
πάντων Ὀρέστου τοῦθ' ὄρα ν τεκμήριον.*

Ἐν ἐκ τῶν ὀλίγων χωρίων, ἃ μετέφρασεν ὁ ἐκδότης, εἶνε καὶ τὸ προκείμενον. Ἡ ἐρμηνεία του εἶνε ἡ ἐξῆς: «καὶ εὐθύς τάλαινα ὡς εἶδον τὸν βόστροχον, συνήθη τις καὶ οἰκεία τῇ ἐμῇ ψυχῇ ὄψις ἐντυποῦταί μοι (τοσοῦτον) ἰσχυρῶς, ὥστε νὰ βλέπω τοῦτο (τὸν ἐπὶ τῆς ἐσχάτης πυρᾶς κείμενον νεώρη βόστροχον τετυχημένον) ὡς τεκμήριον τοῦ Ὀρ». Δύο εἶνε κατὰ τὴν γνώμην μου τὰ τρωτὰ μέρη τῆς ἐρμηνείας ταύτης, ἡ ἀμετάβατος ἐκδοχὴ τοῦ ἐμπαίει, ἄλλως κοινῆ πρὸς πάντας σχεδὸν τοὺς ἐρμηνευτάς, καὶ ὅτι τὸ ὄρα ν λαμβάνει ὄχι ὡς ἐπεξήγησιν εἰς τὸ τι, ὡς πάντες σχεδὸν οἱ ἐρμηνευταί, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ «ὥστε ὄρα ν». Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὀρθοτέρα ἐρμηνεία εἶνε ἡ ἐξῆς: καὶ εὐθύς ἢ δυστυχῆς ὡς εἶδον αὐτὸν (τὸν βόστροχον), τὸ ὄραμα (ἢ ὄψις, ἢ θέα) τοῦτο τὸ συνηθισμένον εἰς τὴν ψυχὴν μου (διότι πολλάκις ἐβλεπε κατὰ φαντασίαν ἢ ἐν ὀνειρῶ τὸν Ὀρέστην μετὴν ζωνθὴν αὐτοῦ κόμην) «καρφώνει (στερεώνει) μέσα μου» κάτι τι (τ. ἔ. ἐμβάλλει μοι ἰσχυρῶς κάποιαν ἰδέαν=ἐμπαίει τί μοι), ὅτι δηλ. τοῦτο τὸ ὅποῖον ἐβλεπα (τ. ἔ, ὁ βόστροχος) ἦτο σημεῖον τοῦ φιλ. βρ. π. Ὀρέστου.

1085 ὡς καὶ σὺ πάγκλαυτον αἰῶνα κοινὸν εἶλου
τὸ μὴ καλὸν καθοπλίσασα δύο φέρεν ἐν ἐνὶ
[λόγῳ
σοφά τ' ἀρίστα τε παῖς κεκλήσθαι

Τὸ χωρίον ἐρμηνεύει ὁ κ. Π. Π. Ὡδε: «ὡς καὶ σὺ εἶλου τὸν πάγκλαυτον (κατηγορούμ. τοῦ «αἰῶνα κοινόν») σοὶ συνόνια (κοινόν) αἰῶνα καθοπλίσασα τὸ μὴ καλὸν φέρεν (ἀντικείμεν. τοῦ εἶλου) δύο ἐν ἐνὶ λόγῳ, κεκλήσθαι σοφά τε ἀρίστα τε παῖς: ὡσπερ καὶ σὺ εἶλου ἐξοπλίσασα τῷ μὴ καλῷ τὸν πάγκλαυτον ὄντα σύντροφόν σοι: βίον (ἀντὶ τοῦ ἐπικουφίσαι αὐτὸν δι' ἐπονείδιστου πρὸς τοὺς φονεῖς καταλλαγῆς) δύο φέρεν κτλ.»

Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ταύτῃ τοῦ Π. Π. ἐν δέν μοι φαίνεται ὀρθόν, ἢ διάσπασιν τῶν λέξεων καὶ ἢ ὑπερβατικὴ σύνταξις αὐτῶν, καθ' ἣν τὸ μὲν πάγκλ. αἰῶνα κοινόν συντάσσεται πρὸς τὸ καθοπλίσασα, συντασσόμενον καὶ τοῦτο πρὸς ἐτέραν αἰτ., τὸ δὲ φέρεν πρὸς τὸ εἶλου. Ποῦ ἀπλουστέρα φαίνεται μοι ἡ ἐξῆς ἐρμηνεία: ὡς καὶ σὺ ἐξέλεξας σύντροφόν σοι πάγκλαυτον βίον, παρσκευάσασα (ἐξοπλίσασα) τὸ μὴ καλὸν (τοῦ βίου τοῦτου, ἐνν. τὴν ἀεικῆ στολὴν καὶ τὴν ἀθλιαὶν διαίταν) οὔτως, ὥστε νὰ ἐξῆς ἐξ αὐτοῦ δύο κέρδη ἐν ἐνὶ λόγῳ (τῷ ἐξῆς), δηλ. νὰ ὀνομάζωσαι σοφὴ καὶ ἀρίστη παῖς. "Ὅτι τὸ φέρεν πρέπει νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ καθοπλίσασα δεικνύει αὐτὴ ἡ ἔννοια, διότι, ἀφ' οὗ ἡ Ἥλέκτρα καθώπλισεν (οἶον: ἔδωκε, προσήρτησεν ὄπλα εἰς) τὸ μὴ καλὸν τοῦ βίου, ἔπεται ὅτι τοῦτο, τὸ μὴ καλὸν, θὰ φέρῃ ὄπλα (τὰ ὄπλα τὰ ὑπὸ τῆς Ἥλέκτρας δοθέντα): ἐπομένως τὸ φέρεν συνάπτεται στενωδῶς πρὸς τὸ καθοπλίσασα. Περὶ τῆς πρὸς ἀπρρ. συντάξεως πρβ. Ἀχιλ. Τατ. 2, 10: «πολλά... ἦν τὰ τότε ὀπλίζοντά με θαρρεῖν». Ἡ ἔννοια εἶνε: τὸ μὴ καλὸν τοῦ βίου σου ἐξώπλισας οὔτως, ὥστε νὰ φέρῃς (ἢ: νὰ φέρῃ) δύο ὄπλα: μετὰ δύο ὄπλα κατωχύρωσας τὸ μὴ καλὸν τοῦ βίου σου. Ταῦτα τὰ δύο ὄπλα παρέχει σοι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἢ κοινῆ γνώμῃ κκλ. οὐσά σε σοφὴν ἄμα καὶ ἀρίστην παιδά. Δύο ἐν ἐνὶ λόγῳ: τὰ μὲν δύο ὄπλα (δύο κέρδη ἠθικὰ θὰ εἴπωμεν σήμερον) εἶνε ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετὴ (ἢ εὐσέβεια τῆς Ἥλέκτρας), ὁ δὲ εἰς λόγος εἶνε τὸ ὅτι κέκλησαι (ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων) σοφά καὶ ἀρίστα παῖς.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

ΓΡΗΓ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Ο ΦΟΙΝΙΞ

Τὸν εἶδον, τὸ πρῶτον ἀνάγλυφον ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ, ὅταν ἐξαετῆς μόλις ἀπεθαύμαζον ὑπερμεγέθη δεκάρα, ὡς τὴν ἐνόμιζον.

Εἶχεν ἀπλωμένας τὰς πτέρυγας τὸ πτηνὸν καθήμενον ἐπὶ δέσμης ξύλων, ἀπὸ τῶν ὁποίων γλῶσσαι πυρὸς περιέβαλλον τὸ σῶμά του, ἐνῷ τοῦτο με τεταμένον τὸν λαίμον ἀνέβλεπεν ἀτάραχον πρὸς ἀκτινοβόλον σταυρόν, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του.

Δὲν ἐγνώριζον οὔτε τί ἦτο τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν ἀνά χειρᾶς, οὔτε ποῖον ἦτο ἐκεῖνο τὸ πτηνόν, οὔτε ἠδυνάμην ἀκόμη νὰ ἀναγνώσω τὰ γράμματα, τὰ ὅποια τὸ περιέβαλλον κύκλω καὶ τὰ ὅποια ἐσημείουν ἐν ἡγιασμένον ὄνομα «Ἰωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος», ὄνομα τὸ ὁποῖον ὀσάκις ἀναπολήσω, (καὶ τὸ ἀναπολῶ τόσον συχνότερα, ὅσον δυστυχέστερα καὶ ἀπελιστικωτέρα ἀποβαίνει τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος ἢ θεοῦ), ἢ ψυχὴ μου κάμπτεται εἰς γονυκλισίαν.

Ὡς ἔὰν με ἐκυρίευσεν ἔκτοτε ἢ ἀντίληψις τῆς ἀλληγορίας τῆς ὁποίας οὐδὲ ἀμυδρὰν ἰδέαν ἠδυνάμην φυσικὰ νὰ ἔχω, οὐδεμίαν ἡσθανόμεν ἄνησυχίαν διὰ τὸ πτηνὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐβλεπον ἐκεῖ πυρπολούμενον, ἐνῷ προσητένιζε τὸν σταυρόν τὸν ἀκτινοβόλον, ἐγὼ ὁ ὁποῖος τόσον συνεπίνον πᾶν ἔμψυχον, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον πάσχον ἢ κινδυνεύον! — Μοὶ ἐφάνητο ὅτι οὐδὲν ἐκινδύνευσεν, ὅτι αἱ φλόγες ἐκεῖνα αἱ ὅποια τὸ περιέβαλλον τὸ ἐνεψύχουν καὶ τὸ ἐθέρμαινον ἀπλῶς, ὅτι ζῶν ἠρύετο ἐξ αὐτῶν. Ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα αὐτάς τὰς ἐντυπώσεις, ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἀνελευθέρην εἰς δάκρυα ἐπὶ τῇ θεῶ οἵασδῆποτε λυπηρᾶς εἰκόνας.

Τὰ αὐτὰ δὲ συναισθήματα μοι ἐνέπνεεν ἢ θεὰ τῆς αὐτῆς εικόνας, μεγαλειτέρας, ὠραιοτέρας, πολυχρώμου, προσηλωμένης ἀνωθεν τῶν θυρῶν

δύο οἰκιῶν τῆς συνοικίας μας. — Δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη τότε, οὔτε τὰς ἀσφαλίστικὰς εταιρίας, οὔτε τὰ σύμβολά των. Ἦτο ὁ Φοῖνιξ.

Πρὸ πάσης ἄλλης πληροφορίας περὶ τοῦ πανραδοξοῦ πτηνοῦ, μαθάνομεν ἐκ τοῦ Ἡσιόδου, ὡς τουλάχιστον παραθέτει τοὺς στίχους αὐτοῦ ὁ Πλούταρχος (Περὶ ἐκλελειπῶτων χρηστηρίων § 11), τὴν ἡλικίαν, εἰς ἣν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ πτηνόν

Ἐννία τοι ζῶει γενεᾶς λακέρουζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἠβώντων. Ἐλαφος δὲ τε τετρακόρωνος.
Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκειται ἀτιτὰρ ὁ Φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας. Δέκα δὲ ἡμεῖς τοὺς φοῖνικας
Νύμφαι ἐὺπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Ἦδη, ἐὰν ἐναντίον τῶν σοφιστικῶν ἀναπτύξεων τοῦ Χαιρωνέως φιλοσόφου περὶ τοῦ τίς ὁ ἀκριβὴς χρόνος μιᾶς γενεᾶς, αἱ ὅποια οὐδῶως με ἔπεισαν, δεχθῶμεν ὡς γενεᾶν κατὰ τὴν κοινὴν ἐκδοχὴν τὸ χρονικὸν διάστημα τριακονταετίας, φθάνομεν ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν βεβαιώσεων τοῦ Ἡσιόδου, κατόπιν ὑπολογισμοῦ, (ὀλίγον κοπιαστικοῦ ἀληθῶς), εἰς τὸ πόρισμα, ὅτι ὁ Φοῖνιξ ζῆ ἔτη 23,760.

Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ πρῶτος Φοῖνιξ, τὸν ὁποῖον εἶχον σύντροφον οἱ πρωτόπλαστοι ἐν τῷ παραδείσῳ, πρὶν ἢ ἡ Εὐὰ παραδοθῆ εἰς τὴν ὀπωροφαγίαν, θὰ ζῆσῃ ἀκόμη ἑκατὰς χιλιάδας ἐτῶν. Ἐὰν ὁμως πάλιν θέλετε νὰ δεχθῶμεν τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Πλουτάρχου, καθ' ὃν ἡ γενεὰ ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς μόνοι ἐνιαυτοῦ, φθάνει εἰς ἡλικίαν 882 ἐτῶν, ἀρκετὴν, ὥστε νὰ ζῆ ἐτι ὁ Φοῖνιξ, ὁ ὁποῖος εἶδε τὸ φῶς τέσσαρας αἰῶνας πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτὸς ἐὰν ὑπέστη βίαιον θάνατον.

Θὰ με ἐρωτήσετε τί εἶνε τὸ πτηνὸν τοῦτο. Εἶναι μόνον βέβαιον περὶ αὐτοῦ ὅτι ἀνάγεται εἰς

τὴν τάξιν τῶν γαμψονούχων καὶ τὸ γένος τῶν αἰετῶν (*falco*) ἀλλ' οὐδὲν ζωολογικὸν μουσεῖον τὸν φιλοξενεῖ καὶ φοβοῦμαι, ὅτι δυσκόλως θὰ ἀνεύρετε τῆς ὑπάρξεώς του μάρτυρας αὐτόπτας.

Καὶ ἐν τούτοις ἔγραψαν τόσα περὶ αὐτοῦ καὶ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι καὶ Βυζαντινοὶ καὶ νεώτεροι! Ἀφοῦ καὶ μονογραφίαν περὶ τοῦ Φοίνικος ἔγραψεν ὁ Larcher ἐν τοῖς *Memoires de la classe d'histoire et de litterature* τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας *des inscriptions et des belles lettres* (ἔτος 1815 σελ. 166 ἐπόμενοι).

Μετὰ τὸν Ἡσίοδον ἅς ἴδωμεν τί λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ἀρχαιότερος μετὰ τὸν Ἡσίοδον ἀσχοληθεὶς περὶ τοῦ Φοίνικος, ὁ ὁποῖος τὸν θέλει ζῶντα τὴν ζῶν τῶν ρόδων, τὴν ζῶν τῶν χρυσαλλίδων, ἡμίσειαν δηλαδὴ μόνον χιλιεταρίδα, τὸν παριστᾶ δὲ τὸσον φιλοπάτορα, ὥστε νὰ φέρῃ περιεπιγυμνῶν εἰς σμύρνην τὸ λείψανον τοῦ πατρὸς του ἐξ Ἀραβίας, ὅπου ποιεῖται τὰς διατριβάς, εἰς τὴν Ἡλιούπολιν τῆς κάτω Αἰγύπτου, καὶ νὰ θάπτῃ αὐτὸν οὕτω τεταριχευμένον, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἀμενώφιας καὶ τοῦ Σεσώστριδος εἰς τὰς κρύπτας τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἡλίου. Ἄλλ' ἅς ἀφήσωμεν τὸν Ἡρόδοτον νὰ ὁμιλήσῃ. — (*Ἡροδ. Βιβλ. II. 73*). «Ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τοῦνομα Φοῖνιξ. Ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ εἶδον εἰμὴ ὅσα γραφῆ· καὶ γὰρ σπάνιος ἐπιφοιτῆ σοι (ἐν Αἰγύπτῳ δηλαδὴ) δι' ἐτέων, ὡς Ἡλιούπολιται λέγουσι πεντακοσίων φοιτῶν δὲ τότε λέγουσιν ἐπειδὴν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. Ἐστὶ δὲ ἐν τῇ γραφῇ αἰετῶ παρόμοιος, τοσός τε καὶ τοιοῦτός τε τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά· εἰς τὰ μάλιστα αἰετῶ περιήγησιν ὁμοιότητος καὶ τὸ μέγεθος. Τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε· ἐξ Ἀραβίας ὀρμώμενον εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ Ἡλίου κομίζειν τὸν πατέρα ἐν σμύρνη ἐμπλάσσοντα καὶ θάπτειν ἐν τοῦ Ἡλίου τῷ ἱερῷ». — Προσθέτει ὁμοῦς δυστυχῶς ὁ Ἡρόδοτος, (τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις ὁ ὄσιος Χαιρωνεὺς καταγγέλλει ἐπὶ ψευδολογῷ κακοθηεῖα) ὅτι τίποτε ἐξ ὧν τούτων δὲν πιστεύει.

Θὰ διείδεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Φοῖνιξ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔπαιζε τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον σήμερον ὁ ὑπερμεγέθης θαλάσσιος ὄφις, καὶ ὁ γιγάντιος πολύπους, ζῶα, τὰ ὁποῖοι πολλοὶ καὶ κανεὶ δὲν εἶδε.

Ὅπως δὴποτε ἐνῶ οἱ ἀνωτέρω μεθ' ὅλην τὴν μακροβιότητα αὐτοῦ παριστῶσι τὸν Φοῖνικα θνητόν, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ μαρτυρίαι ἀναπτύσσουσιν τὴν τὸσον ποιητικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν εἶναι ἀθάνατος, ἀνερχόμενος κατὰ τὸ ἔσχατον αὐτοῦ γῆρας ἐπὶ πυρᾶς καὶ ἀναγεννώμενος ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς τέφρας του. Οὕτως ὁ Λουκιανὸς ἐν τῇ σκληρᾷ καὶ ἀγρίῳς ὑβριστικῇ περὶ τῆς Περρεγρίνου τοῦ Πρωτέως τελευτῆς διηγήσει του, παριστᾶ τὸν Περρεγρίνον αὐτοκτονοῦντα ἐπὶ πυρᾶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, εἰς ἔνδειξιν περιφρονήσεως τοῦ θανάτου καὶ πίστεως εἰς ἀνάβωσιν (ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐσχετίσθη ἐν Μυσία τοὺς χριστιανούς τοῦ δευτέρου αἰῶνος) λέγει δὲ ὅτι δὲν ἤθελε πλέον νὰ ὀνομάζῃται Πρωτεύς, ἀλλὰ Φοῖνιξ, διότι καὶ τὸ ἰνδικόν τοῦτο ὄρνειον ἀνέρχεται ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὅταν φθάσῃ τὸ ἔσχατον γῆρας. — Ἀναλόγους δὲ ἐκθέτουσι τοὺς περὶ τοῦ Φοίνικος μύθους ὁ Φιλόστρατος ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ Ἀχιλλεύς Τάτιος, ὁ Τάκιτος, ὁ Κλαυδιανός. Ἄλλ' ἐγὼ τοῦ Πλινίου μόνον, καθ' ὃ εἰδικού, ἀφοῦ ὡς γνωστὸν ἦτο ὁ Βυφφὼν ἢ ὁ Κυβιέ τῆς ἐποχῆς του, θὰ παραθέσω τὸ περὶ Φοίνικος χωρίον. (*Plinii Natur. hist. LX § 2*). «Ἡ Ἰνδία καὶ ἡ Αἰθιοπία, λέγει, γεννοῦν τὰ ὑπερβλητότερα πτηνά. Τὸ περιφρονητέον πάντων εἶναι ὁ Φοῖνιξ, ἐὰν τὰ περὶ τῆς ὑπάρξεώς του δὲν ἀποτελοῦν μῦθον. Ζῆ ἐν καὶ μόνον καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, ὀλίγοι δὲ τὸ εἶδον. Ἐχει, λέγουσιν, μέγεθος αἰετοῦ, περὶ τὸν λαιμὸν πτίλωμα λάμπον, ὡς χρυσὸς (*Auri fulgore circa colla*) τὸ λοιπὸν δὲ σῶμα ἔχει πορφυροῦν, τὴν οὐρὰν κυανὴν μὲ παρὲνθετα ροδόχροα πτερά, καὶ λοφίον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ πρῶτος, ὅστις τὸ περιέγραψεν ἀκριβέστερον, εἶναι ὁ Μκνὸν τοῦτο ποτὲ τρωγόν, ὅτι ζῆ ἐν Ἀραβίᾳ 509 ἔτη, γηράσκον δὲ, κατασκευάζει καλιᾶν ἐκ κασσίης καὶ ἄλλων εὐωδῶν κλάδων, ὅτι πληροῖ ταύτην ἀρωμάτων, (*easiae thbrisque surculis construere nidum*) καὶ θνήσκει καιόμενον ἐπ' αὐτῆς· ὅτι ἐκ τῆς τέφρας τῶν ὀστέων καὶ τοῦ μυελου αὐτῶν γεννᾶται κατ' ἀρχὰς σκώληξ, ὅστις μεταμορφοῦται εἰς Φοῖνικα. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ καθῆκον εἶναι νὰ ἀποδώσῃ ἐπικηδείους τιμὰς εἰς τὰ λείψανα τῆς πρώην αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ φέρεται ταῦτα μεθ' ὃ-

λοκλήρου τῆς καλιᾶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡλίου ἐπὶ βωμοῦ. — Προσθέτει δὲ ὅτι ὁ Κορνήλιος Βαλεριανὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Φοῖνιξ ἐνεφανίσθη ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κοῖντου Πλυτιίου καὶ τοῦ Σέξτου Παπινίου, (789 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης) καὶ ὅτι μετηνέχθη ποτὲ ὁ Φοῖνιξ εἰς Ρώμην ἐπὶ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ἀλλ' ὅτι κοινὴ ὑπῆρξε πεποιθήσεις, ὅτι οὗτος δὲν ἦτο ὁ ἀληθὴς Φοῖνιξ».

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης τὰ ὑπὸ τοῦ Πλινίου κατὰ διήγησιν τοῦ συγκλητικῆς Μανιλλίου γραφόμενα ἔχουν πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἡροδότου.

Τοιαύτης οὔσης τῆς περὶ τοῦ πτηνοῦ τούτου ποιητικώτατης παραδόσεως, ὁ χριστιανισμὸς ὁ ἔχων ὡς δόγμα τὴν ἀθανασία, ἐν τῇ πίστει τοῦ ὁποῖου ἐνικήθη ὁ θάνατος, καὶ καθ' ὃν τοῦ σώματος τὴν ἀποσύνθεσιν ἐπακλουθεῖ ἡ ἀνάστασις ἐν αὐθυπαρξίᾳ ἀτελευτήτῳ, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ποιητικώτερον καὶ παραστατικώτερον τῆς τὸσον παρηγόρου πίστεως σύμβολον, ἀπὸ τὸν Φοῖνικα. Διὰ τοῦτο ἐν ἀναγλύφοις τάφων τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸν Φοῖνικα ἀπαντῶμεν γεγλυμένον, σύμβολον τῆς εἰς νέαν ζῶν ἀναστάσεως καὶ τοιοῦτον θεωροῦσιν αὐτὸν οἱ χριστιανοὶ πατέρες τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς (*Aussonius. Epist. ad Paul. — Ρώμης. Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους Α'. Κεφ. 25, 26. — Ὠριγένης κατὰ Κέλσου Δ'. — Γρηγορ. Ναζιανζηνὸς λόγος 37ος. — Tertullianus, De resurrectione carn. — Περιέργον δὲ ποίημα περὶ Φοίνικος ἔγραψεν ὁ Λετάντιος* (1).

Καὶ ἤδη ὅταν ἡ Ἑλλάς σχίζουσα τὰ ἐντάφια σάβανα ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου ἐνῶ ἐπὶ τούτους αἰῶνας κατέκειτο, ὅταν ἀληθῶς ἐκ τῆς τέφρας τῆς ἀνεγεννήθη, κατὰ τὸν ποιητὴν

σὰν τῇ σπῖθα κρυμμένη στή στάχτη
ποῖον παραστατικώτερον, ποῖον ποιητικώτερον

(1) Τὰς πηγὰς ταύτας ἔσχε τὴν εὐμένειαν νὰ μοὶ ὑποδείξῃ ὁ διαπρεπὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς κύριος Ν. Πολίτης.

σύμβολον ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ὡς αἰώνιον αὐτοῦ ἔμβλημα τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶν ἑλληνικὸν ἔθνος ἢ τὸν Φοῖνικα, τὸν ὁποῖον ὁ μόνος αὐτοῦ πατήρ καὶ Κυβερνήτης, ὁ ἀδιασειστῶς πιστεύσας καὶ ἐργασθεὶς ὑπὲρ θεμελιώσεως ἀληθοῦς ἐλληνικοῦ μέλλοντος, ἔταξεν ἔμβλημα αὐτοῦ; Ἡδύνατο ἐπιτυχέστερον νὰ συμβολίσῃ τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος ὁ μέγας τοῦ ἔθνους πολίτης;

Ἀγαθὸν ἂν τοῦτο ὀφείλεται εἰς ἰδίαν αὐτοῦ ἐμπνευσιν. Διότι πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι εἰς ἐν ὀρειχάλκινον πυροβόλον, τὸ ὁποῖον ἐξ ἔτη πρὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Καποδίστριας εἶχε πέμψει εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἡ φιλελληνικὴ ἐταιρεία τοῦ Λονδίνου, φέρεται ἀναγεγλυμένος ὁ ἀπὸ τῆς τέφρας τοῦ ἀναγεννώμενος Φοῖνιξ μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς: «Ἡ βρετανικὴ τῶν Φιλελλήνων ἐταιρεία τῇ Ἑλλάδι 1823». (1)

Δὲν πιστεύω ἐν τούτοις ὅτι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐκ τούτου ἐνεπνεύσθη τὴν ἰδέαν τοῦ Φοίνικος ὡς ἐθνικοῦ ἐμβλήματος, καθ' ὅσον καὶ δὲν εἶνε πιθανόν, ὅτι εἶδε τοῦτο ἅμα κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης.

Ὅπως δὴποτε τὸ ἔμβλημα τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν νομισμάτων καὶ ἀπὸ τῆς σημαίας τοῦ ἔθνους ἐξεδίωξεν ἡ βασιρική δυναστεία ἀντικαταστήσασα διὰ τοῦ στέμματος καὶ τῶν ρόμβων τῶν Οὐιτελσθάχων. Καὶ ἡ δευτέρα δὲ Συνέλευσις ἐκ Βυζαντινῆς κολακείας ὀρμηθεῖσα ἄλλα ἐδέχθη ἔμβλήματα.

Ἴσως ἐν τούτοις εἶχον δίκαιον. Ἴσως, οἴμοι, εἶνε ὄνειρον ἡ ἀνάστασις τοῦ ἐλληνισμοῦ· ἴσως, τίς ἠξέυρει, βαίνομεν πρὸς ἐθνικὸν θάνατον, ὡς πολιτευόμεθα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν προσῆκεν εἰς ἡμᾶς, ἔμβλημα ἀναστάσεως καὶ ἐθνικῆς ἀθανασίας, — τὸ ἔμβλημα τοῦ Φοίνικος.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

(1) Τὸ πυροβόλον τοῦτο, ἀντὶ νὰ κοσμῆ τὸ ἔθνος γραφικὸν Μουσεῖον ὑπουργικῇ ἀδείᾳ παρεχωρήθη εἰς τινα ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τοῦ ἐν Ναυπλίου ἐργοστασίου ὡς ἄχρηστον.

ΤΡΕΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΥΠΟ ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΛΣΤΟΗ

Εἷς βασιλεὺς τῆς Ἀσίας ἐσκέφθη μίαν ἡμέραν ὅτι θὰ ἐπετύγχανεν εἰς κάθε ἐπιχείρησίν του ἂν κατώρθωνε νὰ εὔρη τὴν κατάλληλον στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τὴν ἀρχίσῃ, καὶ μὲ ποίους ἀνθρώπους ἔπρεπε νὰ συνεταιρισθῆ πρὸς τοῦτο.

Τότε ὁ βασιλεὺς διεκλήρυσεν εἰς ὅλον τὸ βασίλειόν του, ὅτι θὰ ἔδιδε γενναίαν ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον ποῦ θὰ ἠδύνατο νὰ τοῦ δώσῃ τὴν δέουσαν ἀπάντησιν: Ποία ἦτο ἡ κατάλληλος στιγμή μὴ τῆς ἐνάρξεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως; Μὲ ποίους ἀνθρώπους ἦτο καλλίτερον νὰ συνεταιρισθῆ πρὸς τοῦτο, καὶ πῶς δὲν θὰ ἠπατάτο ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ βασιλείου κατέφθασαν οἱ σοφοὶ πρὸς τὴν καθέδραν τοῦ βασιλέως καὶ ἕκαστος ἀπεκρίθη διαφορετικὰ πρὸς τὰς ὑποβληθείσας ἐρωτήσεις.

Οἱ μὲν ἀπεκρίθησαν εἰς τὴν πρώτην ἐρώτησιν, ὅτι διὰ νὰ μάθῃ τὴν κατάλληλον στιγμὴν δι' ἕκαστον ἔργον, ἦτο ἀνάγκη νὰ καταρτίσῃ πρῶτον τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας, τοῦ μηνὸς καὶ τοῦ ἔτους καὶ νὰ συμμορφωθῆ πιστῶς πρὸς τοῦτο. Τοιουτοτρόπως κάθε ἐπιχείρησίν του θὰ συνετελεῖτο ἐπιτυχῶς.

Ἄλλοι ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὁ καθορισμὸς τῆς ὀρισμένης στιγμῆς διὰ κάθε ἐπιχείρησιν ἦτο ἀδύνατον νὰ ὀρισθῆ, ἀλλὰ ὅτι ὤφειλε νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὰς περιστάσεις.

Οἱ τρίτοι ἐδογματίζον ὅτι ἦτο ἀδύνατον εἰς κάθε θνητὸν, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν βασιλέα νὰ εὔρη τὴν κατάλληλον ταύτην στιγμὴν, καὶ νὰ κανονίσῃ ἐπ' ἀκριβῶς τὸ πρόγραμμα τῶν ἐπιχειρήσεών του, πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ὁπίων ὤφειλε νὰ καταρτίσῃ συμβούλιον σοφῶν, ἰσχυρῶν καὶ τὸν βοηθῶσιν εἰς τὰς διαφορὰς ὑποθέσεις του.

Ἄλλοι παρετήρησαν, ὅτι ὑπάρχουν ὑποθέσεις, αἵτινες δὲν περιμένουν νὰ εὔρηθῇ ἡ κατάλληλος στιγμή, καὶ ὑποθέσεις, αἵτινες ἀπαιτοῦν ἔμπνευσιν, ἀποφασιστικότητα καὶ ταχεῖαν ἐκτέλεσιν. Ἐπομένως πρὸς ἐκλογὴν τῆς καταλλήλου στιγμῆς πρὸς ὅρασιν ἀπρητοῦντο ἄνθρωποι ἔχοντες εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένην τὴν διορατικότητα καὶ τοιοῦτοι ἦσαν βεβαίως μόνον οἱ μάγοι. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ συμβουλευθῆται μόνον τοὺς μάγους.

Αἱ ἀπαντήσεις τῆς δευτέρας ἐρωτήσεως ἦσαν ἐπίσης διάφοροι. Αἱ μὲν ἐβεβαιώνουν ὅτι οἱ χρησιμώτεροι πρὸς τὸν βασιλέα ἄνθρωποι ἦσαν οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι τιτλοῦχοι. Ἄλλοι ἀνεγνώριζον τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς τοὺς αὐλικούς, οἱ τρίτοι εἰς τοὺς ἰατροὺς, οἱ τέταρτοι εἰς τοὺς στρατιωτικούς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τρίτην ἐρώτησιν, ποῖον δηλαδὴ ἦτο τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου οἱ μὲν ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτο ἡ ἐπιστήμη, οἱ δεύτεροι ἔδωσαν τὴν ψῆφόν των εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην, καὶ οἱ τρίτοι ἔθεώρουν ὑπὲρ πάντων ἄλλο τὴν λατρίαν τοῦ Θεοῦ.

Αἱ ἀπαντήσεις ἦσαν διάφοροι, ὁ βασιλεὺς δὲν παρετήρησε καμμίαν ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς καμμίαν ἀπένειμε τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἀμοιβήν.

Ἐλαβεν ὅμως μίαν ἄλλην ιδέαν. Νὰ μεταβῆ εἰς ἕνα ἐρημίτην καὶ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς αὐτὸν τὰς ἐρωτήσεις του ταύτας.

Ὁ ἐρημίτης οὗτος ἦτο περιβόητος διὰ τὴν σοφίαν του. Ἐξῆς εἰς τὴν καρδίαν ἑνὸς δάσους, οὐδέποτε ἐξήρχετο αὐτοῦ καὶ δὲν ἐδέχετο παρὰ πτωχοὺς καὶ ταπεινοὺς ἀνθρώπους. Γνωρίζων τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐνεδύθη πτωχικὰ ἐνδύματα καὶ ἀφήσας τὴν ἀκολουθίαν του εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς καλύβης τοῦ ἐρημίτου κατήλθε

τοῦ ἵππου του καὶ μετέβη μόνος πρὸς αὐτόν.

Ὅταν τὸν ἐπλησίασεν ὁ βασιλεὺς, ὁ ἐρημίτης ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν περιποίησην τῶν λαχνικῶν του. Ὅταν τὸν εἶδεν ὁ ἐρημίτης τὸν ἐχαιρέτησε, τοῦ ἠυχήθη τὸ ἀκαλῶς ὠρσεες καὶ ἐπανέλαβεν ἀμέσως τὴν ἐργασίαν του.

Ὁ ἐρημίτης αὐτὸς ἦτο ἄνθρωπος ἰσχνὸς καὶ ἀδύνατος, τόσο ἀδύνατος, ὥστε ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν ἔκαμε νὰ καθαρίσῃ τὸν κῆπὸν του ἀπὸ τῶν ἀχρήστων χόρτων τοῦ ἔπιανε τὴν ἀναπνοήν.

Ὁ βασιλεὺς ἐπλησίασεν αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπε.

— Σοφὲ γέροντα, ἤλθην νὰ σοῦ ζητήσω μίαν ἀπάντησιν εἰς τρεῖς ἐρωτήσεις μου. Ποία εἶνε ἡ κατάλληλος στιγμή τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ κανεὶς διὰ νὰ ἀρχίσῃ μίαν ἐπιχείρησιν, καὶ νὰ μὴ μετανοῆ κατόπιν δι' αὐτὴν; Ποῖοι εἶνε οἱ ἄνθρωποι μὲ τοὺς ὁποίους ὀφείλει νὰ συνεργάζεται; Ποῖα εἶνε τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πῶς εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ ἐξ αὐτῶν τὰ μᾶλλον ἐπιείγοντα;

Ὁ γέρον σοφὸς ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως, ἔπτυσε τὰς χεῖράς του καὶ ἐξηκολούθησε νὰ σκάπῃ καὶ νὰ καθαρίζῃ τὸν κῆπὸν του ἀπὸ τὰ ἄγρια χόρτα.

— Ἄλλὰ σὺ εἶσαι κουρασμένος—προσέθηκεν ὁ βασιλεὺς—δῶσέ μου τὴν ἀξίνην. Θὰ ἐργασθῶ γιὰ σένα.

— Εὐχαριστῶ—ἀπεκρίθη ὁ ἐρημίτης καὶ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν ἀξίνην, καθήμενος κατὰ γῆς.

Ἐποὺ εἰργάσθη ὀλίγα λεπτά, ὁ βασιλεὺς ἐστάθη καὶ ἐπανελάβε τὴν ἐρώτησίν του.

Ὁ γέρον οὔτε τὴν φορὰν αὐτὴν ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἐσηκώθη καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὴν ἀξίνην λέγων:

— Τώρα σὺ πρέπει νὰ ἀναπαυθῆς καὶ ἐγὼ νὰ ἐργασθῶ.

Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν τοῦ ἔδωκε τὴν ἀξίνην, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ σκάπῃ τὴν γῆν.

Παρήλθε μίαν ὥραν καὶ ἔπειτα ἄλλή μίαν.

Ὁ ἥλιος ἤρχισε νὰ κρύπτεται ὀπισθεν τῶν δένδρων, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐφύτευσε τὴν ἀξίνην εἰς τὴν γῆν καὶ εἶπε:

Ἦλθα πρὸς σέ διὰ νὰ ζητήσω ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. Ἄν δὲν μπορῆς νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς, εἶπέ μου το καὶ θὰ ἐπιστρέψω σπιτί μου.

— Περίμενε. Ἴδου κάποιος ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς. Ἄς ἰδοῦμε ποὺς εἶνε—εἶπεν ὁ ἐρημίτης.

Ὁ βασιλεὺς ἐστράφη καὶ εἶδεν ἕνα ἄνθρωπον γενειοφόρον, διασχίζοντα τὸ δάσος. Ἐκρατοῦσε τὴν κοιλίαν του διὰ τῶν δύο χειρῶν καὶ τὸ αἶμα ἔρρεε μέσῳ τῶν δακτύλων του.

Φθάσας πλησίον τοῦ βασιλέως, ὁ ἄνθρωπος ὁ πληγωμένος, κτέπεσεν ἐκβάλλων στεναγμούς.

Ὁ βασιλεὺς, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐρημίτου, ἐξέδυσσε τὸν ἄνθρωπον. Ἡ κοιλία του εἶχε πλατεῖαν πληγήν, χαινύσαν ἀπαιδίως. Ὁ βασιλεὺς ἔπλυνεν αὐτὴν ὅσῳ καλλίτερον ἠδύνατο, τὴν ἐπέδεσε διὰ τοῦ μακροὸς τοῦ καὶ τῆς ἐμπροσθέλλας τοῦ ἐρημίτου, καὶ, ἐπειδὴ τὸ αἶμα δὲν ἤθελε νὰ σταματήσει, ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ πλύνῃ πολλάκις καὶ νὰ ἐπίδεσθαι κατόπιν τὴν πληγήν.

Ὅταν ἔπαυσεν ἡ αἱμορραγία, ὁ πληγωμένος ἐπανῆλθεν εἰς τὰς αἰσθήσεις του καὶ ἐζήτησε νὰ πῖνῃ. Ὁ βασιλεὺς τοῦ ἔφερε δροσερὸν ὕδωρ.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, καὶ ὁ ἀνὴρ ἔπνεε δροσερός. Βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐρημίτου ὁ βασιλεὺς μετέφερε τὸν πληγωμένον εἰς τὴν καλύβην καὶ κατέκλιεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης. Ὁ ἀσθενὴς, ἠσυχάσας, ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ βασιλεὺς, κουρασθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς ὀδοπορίας καὶ τῆς ἐργασίας, ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς θύρας, ἐβυθίσθη εἰς ὕπνον βαθύτατον, ὅστις διήρκεσεν ὅλην τὴν ἐκρινὴν ἐλείνην νύκτα. Ὅταν ἠγέρθη, τὴν πρωῖαν, ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ πρὶν ἐννοήσῃ ποῦ εὕρισκετο, καὶ ποὺς ἦτο ὁ παράδοξος ἄνθρωπος μὲ τὴν μακρὰν γενειάδα, ὅστις ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης παρετήρει αὐτὸν μὲ τοὺς δύο λάμποντας ὀφθαλμούς.

— Συγχωρήσατέ με!—εἶπεν ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος μὲ ἀσθενῆ φωνήν, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε ἐξυπνήσει καὶ τὸν ἐκύτταξε.

— Δὲν σὲ γνωρίζω καὶ δὲν ὑπάρχει τί διὰ τὸ ὅποιον νὰ σὲ συγχωρήσω.

— Σὺ δὲν μὲ γνωρίζεις, ἀλλ' ἐγὼ σὲ γνωρίζω. Εἴμαι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σου, ποῦ ὠρ-
κίσθησαν νὰ ἐκδικηθῶσι διὰ τοῦ θανάτου σου,
ὅσα κακὰ ἔκαμες εἰς τοὺς ἰδικούς μου, φονεύων
αὐτοὺς καὶ καταστρέφων τὴν περιουσίαν των.
Ἐμαθα ὅτι ἤρχεσο μόνος εἰς τὸν ἐρημίτην καὶ
εἶχα ἀποφασίσει νὰ σὲ φονεύσω. Ἄλλ' ἡ ἡμέρα
ἐπέρασε, χωρὶς νὰ σὲ συναντήσω ἐρχόμενον.

Ἄφησα τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιον ἤμουν κρυμ-
μένος διὰ νὰ ἴδω ποῦ ἦσο, καὶ συνεπλάκην μὲ
τοὺς σωματοφύλακάς σου. Οὗτοι μὲ ἀνεγνώρι-
σαν καὶ μὲ ἐτραυμάτισαν, ἀλλὰ κατώρθωσα νὰ
διαφύγω ἀπὸ τὰς χεῖράς των. Ραίνων τὴν γῆν
μὲ τὸ αἷμα μου, χάνει τὰς δυνάμεις του, θὰ ἀ-
πέθνησκε βεβαίως, ἂν σὺ δὲν ἐπιμελεῖσο τὴν
πληγὴν του καὶ δὲν ἐσταματοῦσες τὴν αἱμορ-
ρογίαν... Καὶ ἔτσι, ἐνῶ ἐγὼ ἐσκόπευα νὰ σὲ φο-
νεύσω, σὺ μοῦ ἔσωσες τὴν ζωὴν. Ἄν ζήσω καὶ
ἂν τὸ θέλῃς, ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρὸς θὰ σὲ ὑπερ-
ρετῶ ὡς ὁ πιστότερος τῶν δούλων σου. Ἐγὼ
καὶ τὰ τέκνα μου... Συγχώρησέ με, βασι-
λεῦ!...

Ὁ βασιλεὺς ἠὲ χαριστήθη διότι τόσο καλῶς
συνεφιλώθη μὲ τὸν θανάσιμον ἐχθρόν του καὶ
ὄχι μόνον τὸν συνεχώρησεν, ἀλλὰ τοῦ ὑπεσχέθη
νὰ φροντίσῃ δι' αὐτόν, νὰ τοῦ στείλῃ τὸν ἰα-
τρόν του καὶ νὰ διατάξῃ τοὺς δούλους του νὰ
τὸν μεταφέρουν ἐκεῖθεν.

Κατόπιν ὁ βασιλεὺς ἀνεζήτησε τὸν ἐρημίτην.
Πρὶν ἀναχωρήσῃ ἤθελε διὰ τελευταίαν φορὰν
νὰ τοῦ ζητήσῃ ἀπάντησιν εἰς τὰς τρεῖς ἐρωτή-
σεις του.

Ὁ γέρον, συρόμενος ἐπὶ τῶν γονάτων του,

ἐφύτευε σπόρους εἰς τὸν κῆπον ποῦ εἶχε σκάψει
προηγουμένως.

— Διὰ τελευταίαν φορὰν, ὦ σοφὲ γέροντα,
σὲ παρακαλῶ ν' ἀποκριθῇς εἰς τὰς τρεῖς ἐρω-
τήσεις μου.

— Ἄλλὰ σοῦ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις—εἶπεν ὁ
ἐρημίτης καθήμενος καὶ κυττάζων τὸν βασιλέα
εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Πῶς! Μοῦ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις;

— Βεβαίως. Ἄν χθὲς δὲν εὐσπλαχνίζεσο τὴν
ἀδυναμίαν μου, δὲν θὰ ἔσκηπτες καὶ ἐκαθάριζες
τὸν κῆπόν μου καὶ θὰ ἔσπευδες νὰ φύγῃς. Ὁ
ἄνθρωπος ἐκεῖνος θὰ σὲ ἐφόνευε. Λοιπὸν, ἡ
καταλληλοτέρα στιγμή καὶ τὸ σπουδαιότερον
ἔργον ἦτο νὰ μὲ βοηθήσῃς. Κατόπιν, ὅταν ἤλ-
θεν ὁ πληγωμένος, ἡ καταλληλοτέρα στιγμή
ἦτο ἐκεῖνη κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἐβοήθησες,
διότι ἂν δὲν τὸν ἐβοηθοῦσες, ὁ ἄνθρωπος θ' ἀ-
πέθνησκε, χωρὶς νὰ συμφιλιωθῇ μαζί σου. Λοι-
πὸν αὐτὸς ἦτο ὁ καταλληλότερος ἄνθρωπος, καὶ
ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμες ἦτο τὸ σπουδαιότερον ἔργον
σου... Ἐνθυμοῦ λοιπὸν πάντοτε, ὅτι ἡ καταλ-
ληλοτέρα στιγμή εἶνε ἡ παρούσα, καὶ εἶνε κα-
ταλληλοτέρα διότι μόνον κατ' αὐτὴν εἴμεθα
κύριοι τῶν πράξεών μας. Ὁ ἀναγκαιότερος εἰς
ἡμᾶς ἄνθρωπος εἶνε ἐκεῖνος μὲ τὸν ὅποιον εὐ-
ρισκόμεθα εἰς σχέσεις τὴν στιγμήν ἐκείνην, δι-
ότι αὐτὶς γνωρίζει ἂν θὰ ζήσωμεν νὰ σχετισθῶ-
μεν μὲ ἄλλους ἀνθρώπους. Τέλος τὸ πράττειν
τὸ καλὸν, διότι μόνον διὰ τοῦτο ἐπλάσθη ὁ ἄν-
θρωπος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῦτο εἶνε ὁ προορι-
σμός του.

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΗ

ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ

Λάμπει τὸ φῶς τοῦ ἀποσπερίτη στὸ ἄπειρον
Καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ τὸν ἥσκιον ξεχωρίζει
Γεῖραν κ' οἱ καλαμιές στὸ ἀκρόλιμνο
Κ' ἡ λίμνη τίς ἀποκοιμίζει.

Ἄταραχος ὁ δρυς κι' ἀσάλευτη
Τῆς λεύκας ἡ κορφή καὶ οἱ κλάδοι,
Κ' οἱ κενταυρίδες πιά ἐκοιμήθηκαν
Μὲ τοὺς κισσοὺς περιπλοκάδι.

Κάπου ἐνὸς σκύλου ἀλύχτισμα
Καὶ μιὰν ἠχὴ ἀπὸ γέλοιο ἀρρωστημένο,
Κάπου πουλιοῦ φτερούγισμα
Ἄπ' τῆς νυχτὸς τοῦδ' ἥσκιους τρομαγμένο.

Κ' ὕστερα πάλι ἡ ἀπέραντη
Τῆς νύχτας ἡ σοφὴ γαλήνη,
Καὶ μιὰ ψυχοῦλα δάγρονπη
Ποῦ φῶς ἀπὸ τ' ἀστέρια πίνει.

Καὶ μιὰ ἀρμονία ξεχύνεται
Σὰ δοξαριὰ παλιοῦ τεχνίτη,
Ρυθμίζοντας τὸ ἀρμένισμα
Τὸ γαληνὸ τοῦ Ἀποσπερίτη,

ΠΟΘΟΣ

Ἔτσι ὅπως εἶστε πόσο ἐπόθησα
Δέντρα συντροφικὰ κι' ἀνάρηα,
Ποῦ γράφεστε σὰ βάρη τ' οὐρανοῦ
Τῆς δυνατῆς, Ζωῆς ἀχνάρια,

Νὰ στηλωθῶ στὸ κάθε τί
Ποῦ εἶνε ἀπὸ σὰς τρανὸ σημάδι,
Μέσα στὸ φῶς, στὸ χρυσοφῶς
Καὶ μὲς στὸ βράδυ!

Σεῖς τῶν βουνῶν περνάτε τίς κορφές
Τίς μακρινές· σ' ἀστέρια
Τὴν περηφάνειά σας στηλώνετε
Μοναχικὰ καὶ ταίρια-ταίρια.

Σαλεύει μὲς σὰ νέφη μυστικὰ
Τρικυμισμένη ἀπὸ ζωὴ ἡ κορφή σας,
Δέντρα, καὶ πῶς τὸ λαχταρῶ
Ἔνα νὰ γείνω μὲ τὴν ὑπαρξί σας.

Μ' ἀπάνω ἀπ' ὅλα πόσο πόθησε νὰ ῥθῶ
Μιά νύχτα στὸ δικό σας τὸ βασίλειο,
Νὰ δῶ τὸν Πόνο πῶς τὸν δέχεσθε
Καὶ πῶς τὸ Χαῖρε ἀπὸ τὸν Ἥλιο!

ΑΙΜΥΛΙΑ ΚΟΥΡΤΕΛΗ

ΤΑ ΛΟΓΟΠΑΙΓΝΙΑ

Ἐν πρώτοις δηλώ ὅτι ἀναλαμβάνων τὴν ὑπεράσπισιν τῶν λογοπαιγνίων δὲν ἀνακινῶ ζήτημα προσωπικόν. Ἐὰν εἶνε ἀληθές, ὡς διατείνονται μερικοὶ φίλοι μου, ὅτι ἐγὼ ὑπῆρξα ἂν οὐχὶ ὁ εἰσηγητῆς, τοῦλάχιστον ὁ κυριώτερον συντελέσας εἰς τὴν ἔξιν τοῦ λογοπαιγεῖν κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τῆς παρ' ἡμῖν δημοσιογραφίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας, ἔτι ἀληθέστερον εἶνε ὅτι ὄσω προβαίνουσι τὰ ἔτη τῆς ἡλικίας μου τόσῳ περισσότερον ἀναλογίζομαι μετὰ δέους τὴν ἀπολογίαν, ἣν ὀφείλω νὰ δώσω πρὸ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Ὑψίστου διὰ τὸ ἀμάρτημά μου αὐτό. Πλὴν ὅσον βαρυθυμῶ ἐπὶ τῇ εὐθύνη, ἣν φέρω διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ζωηρῶν τούτων καὶ ἀνυποτάκτων χαμινίων τῆς λογογραφίας, τὰ ὁποῖα ἐπικαίρως κάποτε, ἀναρμόστως ἄλλοτε, προβάλλουσι μυκτηριστικῶς τὴν κεφαλὴν ἀναμέσον τῶν γραμμῶν τῆς καθημερινῆς χρονολογίας, ἀναπηδῶσιν ὡς μικρὰ δαιμόνια ἐπὶ τῆς σκηνῆς, εἰσχωροῦσιν ἐνίοτε ἀσεβῶς εἰς τὰς δικανικὰς ἢ κοινοβουλευτικὰς συζητήσεις, παρεμβαίνουσι φορετικῶς εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας καὶ προκαλοῦσι πολλάκις τὸ μειδίαμα καὶ συνηθέστερον τὴν ἀγανάκτησιν, τόσον ἀποστρέφομαι τὴν ἐπιτηδευμένην περιφρόνησιν τὴν ὁποῖαν ἐπιδεικνύουσι πρὸς αὐτὰ μερικοὶ σοβαροὶ ἄνθρωποι, οἵτινες ἐν ὀνόματι τῆς σεμνότητος προθύμως θὰ μετεβάλλοντο εἰς ἀνηλεεῖς Ἡρώδας, ἐτοίμους νὰ ἐξοντώσωσι τὴν γενεάν τῶν φιλοπαιγμόνων αὐτῶν ζιζανίων, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι δὲν αἰσθάνονται εἰς τὸ πνεῦμά των ἀρκετὴν παραγωγικὴν δύνάμιν πρὸς γένεσιν καὶ πολλαπλασιασμόν αὐτῶν. Τί τὰ θέλετε! αἱ ὄψακες τῆς ἀλώπεκος τοῦ Αἰσώπου κρέμανται ἀπ' αἰώνων τώρα εἰς τὴν ἀναδενδράδα τῶν ποικίλων ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων καὶ δὲν θὰ ὀριμάσωσιν ἕως οὗ ὑπάρχει εἰς καὶ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχωσι καὶ σοβαροὶ ἄνθρωποι εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, εἶνε ἀναμφισβήτητον, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ βαρύτερη αὐτῶν ὡς ἔρμα εἰς τὸ σκάφος τοῦ πλανήτου μας κατὰ τὸ ἀτελεύτητον αὐτοῦ ταξίδιον ἀναμέσον τοῦ ἀτέμονος πελάγους τοῦ ἀχανοῦς. Ἄλλὰ ποῖος νόμος ἀπαγορεύει τὴν ὑπαρξιν τῶν ἐλαφρῶν καὶ τῶν ἀστείων; Ποῖα διάταξις τῆς Προνοίας, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν διαίονισιν τῆς ἀκαλήφης, τῶν ἐπικηδείων λόγων καὶ τῆς προσωπικῆς κρατήσεως, ἀποκλείει ἐκ τῆς ὑπάρξεως τὰ λογοπαιγνία; Ἄλλ' ἔχουσι ταῦτα τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς διώκτας των, ἐξ ὧν τινες μάλιστα ἄγαν ἐπιφανεῖς, οἵτινες τὰ κατεδίκασαν καὶ τὰ ἀπεκήρυξαν ἐπισήμως ὡς ἀσχολίαν ἀναξίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· πολὺ καλὰ, ἰδοὺ ἀναλαμβάνω δι' ὀλίγων ν' ἀποδείξω ὅτι ἔχουσιν ἐπίσης καὶ τοὺς ἐνθέρμους ὀπαδοὺς καὶ φίλους των, ἐξ ὧν μερικοὶ ὑπῆρξαν ἐπιφανέστεροι τῶν ἀντιφρονούντων.

Ἄς καταριθμήσωμεν πρῶτον τοὺς πολεμίους. Ὁ ποιητῆς Delille, ἀββάς καὶ ἐπομένως ἐκ συστήματος μισαλλόδοξος, διετύπωνε σαφῶς τὸ κατηγορητήριον εἰς τοὺς ἐπομένους στίχους του :

La calembour, enfant gâté
Du Mauvais gocét et de l'oïsveté.
Lui va guettant dans ses discours baroques
De nos jargons nouveaux les termes équivoques
Et se jouant des phrases et des mots,
D'un terme obscur fait tout l'esprit des sots.

Ἐπειτα ὁ τρυφερώτατος ποιητῆς Ἀνδρέας Chénier εἰπὼν :

Le Jannus à deux fronts, l'hébéhé calembour.

Ἀκολούθως ὁ σοφὸς ἀκαδημαϊκὸς Boissonade ἐκφρασθεὶς περὶ αὐτῶν δυσμενέστατα. Ἐπειτα ὁ μέγας συγγραφεὺς τοῦ αἰῶνος μας, ὁ

Βίκτωρ Οὐγκώ, ὅστις ἀπεκάλεσέ ποτε αὐτὰ la tiente de l'esprit, καὶ τὸν δύσσημον τοῦτολ χαρακτηρισμὸν προβάλλουσι συνηθέστερον οἱ ἐναντίοι ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦτον μάρτυρα τῆς κατηγορίας ἔχω πρόχειρον μίαν ἀντίρρησιν. Ὁ ἐνδοξος συγγραφεὺς δὲν ὑπῆρξε πάντοτε τόσον ἀδυσώπητος πρὸς τὰ ταλαίπωρα αὐτὰ πλάσματα τῆς ἐλαφρότητος καὶ μερικαὶ ἀπὸ τὰς πολλὰς του δάφνας μὲ αὐτὸ τὸ λίπασμα ἐκαλλιεργήθησαν. Δὲν ἔχω τὸ θάρρος νὰ διεξέλθω πάλιν μετὰ εἰκοσιπενταετίαν τοὺς Ἀθηναίους του διὰ νὰ ὑγράνω τοὺς στεριεύσαντας φρεῖ! ἔκτοτε δακρυχόους ἀδένας μας μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν περιπέτειῶν τοῦ αἰθερίου τοῦ Μαρίου καὶ τῆς Τιτίκας ἔρωτος, ὅστις εἶνε ἡ διαστολὴ τοῦ παντὸς κτλ., ὅπως ἀνέυρω καὶ σημειώσω τὰ ὀλισθήματα τοῦ ἐπιφανοῦς μυθιστοριογράφου εἰς τὸ χθαμαλὸν στάδιον τῆς φιλοπαιγμοσύνης. Δύναμαι ὅμως νὰ βεβαιώσω μεθ' ὅρκου, ὅτι ταῦτα δὲν εἶνε ὀλίγα εἰς πολλὰ ἐκ τῶν πεζῶν του ἔργων καὶ εἰς τινὰ ἐκ τῶν ἐμμέτρων. Καὶ ὠρισμένως εἰς τὸ πνεῦμά μου ἀπομένει ἡ ἀνάμνησις δύο γρόνθων (ἦτοι δύο πιστολίῶν καλουμένων τότε γαλλιστί γρόνθων) τοὺς ὁποίους δίδει ἡ λαμβάνει, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ὁ Μάριος ἀπὸ ἕνα ἀστυνόμον, ἀλλὰ μᾶλλον λαμβάνει βεβαίως, διότι οἱ ἀστυνόμοι πάσης χώρας καὶ πάσης ἐποχῆς δὲν δέχονται συνήθως γρόνθους, ἔστω καὶ κατὰ λογοπαικτικὴν ἔννοιαν, ἐνῶ ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα παλαιὰ καὶ πρόσφατα, ὅτι δίδουσι τοιοῦτους μὲ ὅλην τὴν κυριολεξίαν καὶ ἄνευ σπουδαίας ἀφορμῆς πρὸς τοὺς συνταγματικούς πολίτας.

Ἄλλ' ἔστω, καὶ ὡς μὴ ἀνακόλουθον ἂν παραδεχθῶμεν τὸν Οὐγκώ, τί σημαίνει ἡ καταφορά αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων προμηνημονευμένων ἀπέναντι τῆς κλίσεως καὶ τῆς συμπαθείας, ἣν ἔτρεφον πρὸς τὰ λογοπαιγνία ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες κατὰ πάσας τὰς ἐποχάς. Καὶ πρῶτον οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος δὲν ἀπέστεργον νὰ τὰς μεταχειρίζωνται εἰς τὰς συνδιαλέξεις καὶ τ' ἀποφθέγματά των. Ὁ Ἀντισθένης πρὸς τὸ μειράκιον, τὸ ὁποῖον μέλλον νὰ φοιτᾷ παρ' αὐτῷ τὸν ἠρώτησε τίνων ἀντικειμένων ἔχει ἀνάγκην διὰ τὰ μαθήματα,

ἀπήντησε : βιβλιαρίου καὶ νοῦ (καὶ νοῦ) καὶ γραφείου καινοῦ καὶ πινακιδίου καινοῦ. Τοῦ δὲ Διογένους τοῦ Κυνικοῦ, ὅστις μεθ' ὅλην τὴν χυδαιότητα τῆς διαίτης του ἦτο τὸ κατ' ἔξοχην bel esprit τῆς ἀρχαιότητος, ἀπειράριθμα καὶ χαριέστατα λογοπαιγνία ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος, ἐξ ὧν παραθέτομεν μερικά. Ἰδὼν δύο Κενταύρους κάκιστα ἐζωγραφημένους, εἶπε : Πότερος τούτων Χείρων ἐστὶ ; Ἰδὼν μερικύλλιον ἱματιοκλέπτην ἐν τῷ βαλανεῖῳ, εἶπεν αὐτῷ : ἐπ' αἰματίον ἢ ἐπ' ἄλλ' ἱμάτιον ; Δείξαντος αὐτῷ καιδαρίου μάχαιραν, ἣν εἶχε λάβει διὰ κακὴν πρᾶξιν, εἶπεν : ἢ μὲν μάχαιρα καλὴ, ἢ δὲ λαβὴ αἰσχρά. Ἐν Μεγάροις ἰδὼν τὰ μὲν πρόβατα ἐσκαπασμένα τοῖς δέρμασι, τοὺς δὲ παῖδας γυμνοῦς· Λυσιτελέστερον ἐστὶν ἀνέκραξε, Μεγαρέως κριδὸν εἶνε ἢ υἱὸν, Κιθαροδόντινα, ὃν τὸ ἀκροατήριόν του κατελίμπανε πάντοτε μόνον, προσεφώνησε λέγων. Χαῖρε, ἀλέκτωρ, τοῦ δὲ εἰπόντος : διατί ; : ὅτι, ἀπήνησησεν, ἄδων τοὺς πάντας ἑγείρεις. Ἰδὼν ποτε Ὀλυμπιονίκην πρόβατα νέμοντα : ταχέως, εἶπεν, ὧ βέλτιστε, μετέβης ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ Νέμεα. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ πνευματώδη ταῦτα λόγια ἔτερπον τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπαναλαμβάνοντο συνεχῶς καὶ μετεδίδοντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, διὰ νὰ διασωθῶσι καὶ ἀποταμιευθῶσιν ὑπὸ τῶν συγγραφέων πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων. Οὐδ' ἄπορον εἶνε ἄλλως τε ἂν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν κατ' ἔξοχην πόλιν τῆς κομψότητος καὶ τῆς χάριτος, ἡσκεῖτο καὶ ἐκαλλιεργεῖτο σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ἐλαφρὰ αὕτη καὶ ἐπίχαρις τοῦ πνεύματος παιδιὰ, αἱ δὲ περιώνυμοι τοῦ Κεραμεικοῦ ἑταῖροι, αἱ διαπρέπουσαι οὐ μόνον ἐπὶ κάλλει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ εὐφυίᾳ, ἡ Γνάθαινα καὶ ἡ Γλαύκη, καὶ ἡ Λαῖς καὶ ἡ Γλυκέα, ὄλος ἐκεῖνος ὁ ἔσμος τοῦ ἀρχαίου demimonde, ὁ φαιδρὸς καὶ ζωηρὸς καὶ ἀμέριμνος στωϊκὸς, ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν εὐτράπελον καὶ φιλοσκώμμουνα τάσιν τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκδεδιτημένων κοινωνικῶν τάξεων, ὅπως συνήθως συμβαίνει, ἦσαν λίαν ἡσκημέναι περὶ τὸ λογοπαιγεῖν καὶ πολλὰς ἐκ τῶν εὐφυολογιῶν των διεφύλαξεν ὁ Ἀθηναῖος, παρ' οὗ παραλαμβάνω ὠδέ τινας.

Ἡ Γνάθαινα πρὸς ἀδόλεσχον καὶ φλύαρον διηγούμενον ὅτι ἦλθεν ἀπὸ τῶν Ἑλλήσποντον : καὶ πῶς, εἶπεν αὐτῷ, δὲν ἐσταμάτησες εἰς τὴν πρώτην πρὸς τὰ ἐκεῖ πόλιν ; — Εἰς τίνα ; ἡρώτησεν ἐκείνος ἀπορῶν. — Εἰς τὸ Σίγειον, ἀπήντησεν ἡ ἑταῖρα. Ἄλλοτε πάλιν ἐστιῶσα φίλους της, οἵτινες ὠρέχθησαν βολβοφακῆς, εἰς δους φαγητοῦ συνισταμένοι ἐκ φακῆς καὶ βολβῶν, διέταξε τὴν παιδίσκην νὰ παρασκευαστὸ ἔδεσμα τοῦτο. Καὶ ἐπειδὴ ἡ λαίμαργος θεραπεινὴς κατὰ τὴν παρασκευὴν ἔκρυπτε μέρος τοῦ φαγητοῦ εἰς τὸν κόλπον της, ἡ Γνάθαινα ἀντιληφθεῖσα τοῦ πράγματος εἶπε : φαίνεται ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ τὴν κάμη κολποφακῆν. Ἄλλοτε ἑταῖρα εὐφυολόγος ἢ Λεόντιον ἐνῶ ἠΰχωετο μετὰ τοῦ ἐραστοῦ της, εἶδε προσελθούσαν εἰς τὸ συμπόσιον τελευταίαν τὴν Γλυκέραν, ἑταῖραν καλλίμορφον, ἣν ὡς εὐειδεστέραν αὐτῆς ἤρχισε νὰ περιποιῆται ὁ ἐραστής της. Ἡ Λεόντιον τοῦτο ἰδοῦσα ἐγένετο κατάστυγος, πρὸς τὸν ἐραστήν της δὲ ἐρωτήσαντα αὐτὴν τί ἔχει, ἀπήντησε ; μ' ἐνοχλεῖ ἡ ὑστέρια, ὑπονοοῦσα τὴν ὕστερον εἰσελθούσαν Γλυκέραν. Καὶ Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς ἠρέσκετο εἰς τὰ λογοπαίγνια, ἵσως ἔνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ σχέσεων πρὸς τὰς τοιαύτας ἐλαφρῶν ἡθῶν γυναῖκας. Εἰς τὴν αὐτὴν αὐτοῦ διηγήσατο καὶ ἡ ἑταῖρα Ἰππη, ἐραστὴν ἔχουσα Θεόδοτον τινα, ἐπιστάτην τοῦ χόρτου παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ, διατελοῦσα ὁμοίως εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ βασιλέως, μετ' οὗ ἐνίστε συνέπινε. Πρωίαν τινὰ μετέβη παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ μετὰ τὸν κώθωνα ἀνὰ χεῖρας ζητοῦσα οἶνον : διψῶ πολὺ, εἶπεν αὐτῷ ἀκιζομένη, — Ἰππη, Ἰππη, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ Πτολεμαῖος, ἀπόψε φαίνεται θὰ ἔφαγες πολὺν χόρτον.

Ὁ γνήσιος ὁμοίως ἀντιπρόσωπος τοῦ δηκτικοῦ καὶ φιλοσόφου πνεύματος τοῦ Ἀθηναίου λαοῦ ὑπῆρξεν ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ φορτικὴν κατὰ χεῖρα ποιούμενος καὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς σατύρας κατὰ τὰς ἐμπροσθεστάτας ἐπιθέσεις του ἐναντίον τοῦ Κλέωνος, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Εὐριπίδου καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ πολιτικῇ ἀντιπάλων του. Ἡ ἀθυροστομία καὶ ἡ βωμολοχία ἐπικρατοῦσιν εἰς τὰ ἀριστοφάνεια λογοπαίγνια' ὑπάρχουσιν ὁμοίως καὶ τὰ σχετικῶς

σεμνότερα, ἐξ ὧν σημεῖω ἐν παραδείγματι τὰ ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι περὶ τὰς κολοποιων (στίχ. 35—36), Γέλα (πόλις τῆς Σικελίας) καὶ Καταγέλα (στίχ. 606) τὸ ἐν τοῖς Ἰππεῦσι περὶ τοῦ Κλέωνος «τῷ χεῖρ» ἐν Αἰτωλοῖς, ὁ νοῦς δ' ἐν Κλωπιδῶν» (στίχ. 79), τοὺς Κορινθίους, ἀντὶ τῶν Κόρων, ἐν Νεφέλαις (στίχ. 710 καὶ ἀφίνω) ἀνεύρη τὰ ἄλλα ὁ βουλόμενος ἀνατρέχων εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ ποιητοῦ κωμωδίας.

Τὸ λογοπαίγνιον ἤκμασε καὶ ἐν Ρώμῃ ὅτε τὰ τραχέα ἦδη ἐγένοντο ἀστικώτερα μετὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπιμιξίαν καὶ ἡ πνευματικὴ μόρφωσις λεπτοτέρα. Αἱ κωμωδίαί τοῦ Πλάτου βριθουσι λογοπαίγνιον. Ὁ Κικέρων δὲ ἦτο ἐμμανὴς λογοπαίκτης, περίφημον δὲ εἶνε τὸ ρηθὲν παρ' αὐτοῦ περὶ τοῦ Κανινίου Ριβιλίου, ὅστις διετέλεσεν ὕπατος εἰς μίαν μόνην ἡμέραν, τὴν τελευταίαν τοῦ ὑπατικοῦ ἔτους, ὅτι ὑπῆρξεν ὕπατος τόσον ἄγρυπνος, ὥστε οὐδὲ μίαν νύκτα ἐκοιμήθη κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὑπατείας του. Ἄλλοτε δὲ ἀγορεύων κατὰ τινος προαίτιον καταχραστοῦ, εἶπε πρὸς τὸν συνήγορον τούτου ρήτορα Ὁρθίσιον, ὅστις ὡς ἀμοιβὴν τῆς συνηγορίας του εἶχε λάβει Σφίγγα ἐλεφαντίνην καὶ ὅστις προσεποιεῖτο ὅτι εὗρισκε τὰς κατηγορίας τοῦ Κικέρωνος αἰνιγματώδεις καὶ ἀκαταλήπτους : καὶ ὁμοίως ἔχει τὴν Σφίγγα εἰς τὸν οἶκόν σου. Εἰς τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, ὅτε ἡ ἐξηκρωμένη Σύγκλητος ἀπένειμε δουλικῶς εἰς αὐτὸν τοὺς τίτλους τοῦ Δακικοῦ καὶ Σαρματικοῦ καὶ Πανονικοῦ ἐπὶ ἀνυπάρχουσιν θριάμβοις, ἀνέκραξε μνηκτικῶς : Ὡστε ἂν ἠθελον ἐπιχειρήσει ἐκστρατείας εἰς τὴν Λευκανίαν (Lucania), θὰ με ἐπωνόμαζεν ἡ Σρκλητος καὶ Lucanium ! (ἦτοι λουκανικόν). Ρωμαϊκὸν λογοπαίγνιον εἶνε καὶ ὁ πρὸς χαιρετισμὸν ἀποστελλόμενος περίφημος στίχος : Mitte tibi naven propra rannique carenten, τουτέστι ἀπέμψοι ναῦν ἄνευ πλώρας καὶ πρύμνης, διότι ἀφαιρούμενον ἐκ τῆς λέξεως naven τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τελευταίου γράμματος, τῶν συμβολιζόντων τὴν πλώραν καὶ τὴν πρύμνην, ἀπομένει ἡ λέξις ave, σημαίνουσα χαῖρε.

Κυρίως ὁμοίως τὸ λογοπαίγνιον ἤρθη εἰς περιωπὴν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἀπόπειραι λογοπαίγνιον, ἂν μὴ λογοπαίγνια πλή-

ρη ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Θεῖαν Κωμωδίαν τοῦ Μάντου. Ὁ δὲ Σαίξπηρ εἶνε ἀκράτητος εἰς τὰ λογοπαίγνια' καὶ ἀναφέρω δύο ἐκ τῶν μεγίστων ποιητῶν τοῦ κόσμου, πρὸ τῆς μεγαλοφυΐας τῶν ὁποίων διαρκῶς ἀποκαλύπτεται μετὰ θαυμασμοῦ ὁ Οὐγκῶ, ὁ ἀσπονδος ἐχθρὸς τῶν λογοπαίγνιον. Ὁ Βύρων δὲν τὸ παρεβλέψε καὶ ὁ Χάινε τὸ ἐκαλλιέργησεν. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς Γάλλοις ἰδίως ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ ἔξις τοῦ παίζειν διὰ τῶν λέξεων ἐν τε τῷ ὀμιλεῖν καὶ τῷ γράφειν κατήνησεν ἀληθῆς μανία. Ἥδη ὁ Ραβελαί εἶχε κάμει θραῦσιν. Κατόπιν ὁ Βολταῖρος—ἀσυνεπὴς καὶ οὗτος, διότι αὐστηρῶς ἐξεφράσθη περὶ τοῦ λογοπαίγνιον—ὁ Περὸν, ὁ Βωμαρσαί καὶ πλείστοι ἄλλοι αὐτῶν συγγραφεῖς μετεχειρίζοντο συνεχῶς τὰ λογοπαίγνια ἰδίως εἰς τὰ πνευματώδη ἐπιγράμματα τῶν. Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣ' τὸ λογοπαίγνιον ἐσπινθήριζεν εἰς τὸ στόμα τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων. Διασημώτατος ἐγένετο κυρίως διὰ τὰ λογοπαίγνια του ὁ τότε ἀκμάσας μαρκήσιος de Bièvre, οὗτινος κατὰ ἐκατοντάδας ἀναφέρονται τὰ ἀφόρητα ἀληθῶς γλωσσικὰ πραξικοπήματα. Τὸ τελευταῖόν του διέπραξε κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του ἐν τῇ πόλει Σπᾶ, ἔνθα ἐτελεύτησε. Κατὰ τὴν ὑπεράτην ἐκείνην στιγμὴν, ἐνῶ ἐψυχορράγει, οἱ φίλοι του τὸν ἤκουσαν ψιθυρίζοντα : Mes amis, je m'en vras de ce pas (ἀλλὰ καὶ de Spa). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀπέκτισεν ἵσως τὴν πρὸς τὰ λογοπαίγνια ἀκατάσχετον κλίσην καὶ ὁ τότε μὲν φαῖδρος ἑταῖρος τῶν ἐν Τριανῶν ἐορτῶν, ὕστερον δὲ βασιλεύσας Λουδοβίκος δ' ΙΗ'. Ἀκόμη καὶ κατὰ διάρκειαν τῆς αἱματηρᾶς θυέλλης τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἠκούετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γόου τῶν θυμάτων καὶ τῆς κλαγγῆς τῶν δοράτων ὁ φαῖδρος τοῦ λογοπαίγνιον κρότος. Ὁ Ναπολεὼν δὲν τὰ ἡγάπα, ὡς λέγουσιν τὰ ἐθεώρει ἵσως πολὺ ἀριστοκρατικὰ καὶ ἐπομένως ἀπᾶδοντα πρὸς τὴν δημοκρατικὴν του δυναστείαν. Ἄλλ' ὁ μέγας στρατηλάτης πολεμῶν καθ' ἀπάσης τῆς Εὐρώπης δὲν εἶχε βέβαια καιρὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον καὶ κατὰ τοῦ λογοπαίγνιον, τὸ ὁποῖον ἠῶξε καὶ ἐκραταιοῦτο ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ θρόνου του. Τότε συνιστάτο τὸ Club des Anes.

(ἐν εἶδος τοῦ πρὸ δωδεκαετίας συστηθέντος ἐν ταῦθα ἰδιοῦ μας φαῖδρου Συλλογοῦ τῶν Εἰσαγγελῶν). οὐ ἕκαστον μέλος ἐκαλεῖτο membre—membre à ne, μετεῖχον δὲ αὐτοῦ ἄνδρες σοβαρώτατοι, μεγάλα κατέχοντες ἀξιώματα εἰς τὸ Κράτος, ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ἀφωσιωμένων εἰς τὸν μέγαν δυνάστην. Ἀναφέρω ἐξ αὐτῶν τὸν δαφνηστερῆ στρατάρχην Lannes, πρόεδρον τοῦ Συλλόγου, τὸν ἐπιφανῆ σοφὸν Monge, καλούμενον κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῷ περιέργῳ ἐκείνῳ σωματείῳ σύστημα Analise, ἐπειδὴ ἡ σύζυγός ὠνομάζετο Λίζα, τὸν περίφημον ἄββᾶν Grégoire, τὸν διαπρέψαντα κατὰ τὴν Ἐθνὸσυνέλευσιν, ὅστις ἐκαλεῖτο ἐν τῷ συλλόγῳ Anabaptiste, διότι ὁ πατὴρ του ἐλέγετο Jean Baptiste !

Ἐκτοτε ὁ ροῦς τοῦ λογοπαίγνιον δὲν ἀνεκόπη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἕως ὅτου εἰσήλασε θριαμβευτικῶς καὶ ἐνεθρονίσθη εἰς εἰς τὴν καθημερινὴν χρονογραφίαν τὸ ἐτίμησεν ὁ μέγας Βαλζάκ, τὸ μετεχειρίσθη εὐφυῶς ὁ ἐνδοξος ζωγράφος Κάρολος Βερνέ. Μέγας αὐτοῦ ἀπόστολος ὑπῆρξεν ὁ ἐξοχος νομομαθὴς Δυπὲν ὁ πρεσβύτερος, ὅστις καὶ τὸ εἰσήγαγεν ἐπισήμως εἰς τὴν Βουλὴν, ἥς διετέλεσε πρόεδρος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Τὰ λογοπαίγνια τοῦ χαρνολόγου προέδρου ἔμειναν περιώνυμα. Αὐτὸς ἦτο ὁ εἰπὼν περὶ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ὅτι ὁμοιάζει με φρέαρ, διότι quand un séau descend un autre remonte ! (Ἡ ἀστεϊδότης ἐνταῦθα ἐγκεῖται ἐν τῇ λέξει Seau, ἥτις σημαίνει κάδδον, προφέρεται δὲ ὅπως καὶ ἡ λέξις Sol, ἢ σημαίνουσα τὸν μωρόν). Καὶ ἄλλοτε πάλιν πείσας βουλευτὴν τινα ὀνόματι Ἀβραάμ μακρηγοροῦντα νὰ συντομεύσῃ τὴν ἀγορευσίαν του καὶ ἰδὼν ἔπειτα διαδεχόμενον αὐτὸν εἰς τὸ βῆμα ἕτερον ρήτορα ἀπεραντολόγον ὀνομαζόμενον Λακροά, ἀνέκραξε περιλύπως : Προῦκάλεσε λοιπὸν τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ, διὰ νὰ ὑποστῶ τὸ μαρτύριον ταῦ Λακροά ! (de la croix—τοῦ σταυροῦ). Ἐπιτυχέστατον ἐπίσης εἶνε, εἰ καὶ ἀρκετὰ παρακεκινδυνευμένον τὸ ρηθὲν παρ' αὐτοῦ ἐν πλήρει συνεδριάσει περὶ τινος βουλευτοῦ καλουμένου Ρέτου, ὅστις ἐξήτει ἀκαταπαύστως τὸν λόγον : Il faut, ἀνέκραξε στενοχωρηθεῖς, que toujours Monsieur Pè-

του parle ! Και ἡ Βουλὴ σύσσωμος μετὰ ἡγη-
ρων γελώτων ἀπήντησε : Qu'il parle! qu'il
parle ! (1)

Τὸ λογοπαίγιον τοσοῦτον ἐξετιμάτο καὶ ἠ-
δοκίμησεν ἐν Γαλλίᾳ, ὥστε τινὲς τῶν συγχρόνων
πολιτικῶν αὐτῆς ἄνδρῶν δι' αὐτοῦ ἤρχισαν τὸ
στάδιον τῆς ἑαυτῶν ἐπισημότητος. Ὁ πόλλαικι
πρωθυπουργεύσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη Frey-
cipet ἐγένετο γνωστός τὸ πρῶτον διὰ μιᾶς ἐ-
φυολογίας, ἀποκαλέσας τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ
βασιλέως Ὀσμὰν, τοῦ περιβοήτου νομάρχου
ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας τοῦ ἑξωραϊσαν-
τος μὲν τοὺς Παρισίους, ἀλλὰ τῆ ἀφειδεῖ δαπά-
νῃ πολλῶν ἑκατομμυρίων, Comptes fantasti-
ques d'Hausmann, παρῳδῶν τὸν τίτλον τοῦ
γνωστοῦ γερμανικοῦ βιβλίου: Contes fanta-
stiques d'Offman. Πόσον δὲ τὸ λογοπαίγιον
εἰσεχώρησε βαθέως εἰς τὰς ἑξῆς τοῦ γαλλικοῦ
λαοῦ μαρτυρεῖ χαρακτηριστικώτατα τὸ ἀναφε-
ρόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ha!évy ἐν τῷ
λαμπρῷ αὐτοῦ βιβλίῳ L'Invasion. Ὅτε τὰς
πρώτας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐναρξιν κατὰ τὸ 1870
μέρος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διαβὰν τὰ μεθόρια
εἰσῆλθεν εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος, συνήνητησε
γερμανικὴν πολίχνην καλουμένην Perl καὶ οἱ
στρατιῶται τότε ἀμνήμονες τοῦ κινδύνου, λη-
σμονοῦντες τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ πολέμου εἰς ὃν
ἀπεξεδύοντο καὶ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας ὑφ' αἷς
τὸν ἐπεχείρουν, ἐφαιδρύνθησαν μὲ ἐν λογοπαί-
γιον, καὶ μία φωνὴ ἠκούσθη εἰς τὰς τάξεις
των: C'est a qui qu'aura Perl ! Ἦτο δὲ ἡ
Κόρα Περλ, ἥς τὸ ὄνομα ὑπονοεῖται ἐν τῷ λο-
γοπαίγιῳ (qu'aura Perl) ἑταῖρα ὑψηλῆς πε-
ριοπῆς γνωστὴ ὡς ἐκ τῶν σχέσεών της μετὰ τοῦ
αὐτοκράτορος.

Ἐίπον ἀνωτέρω περὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν
ὅτι ὀρέγονται τῶν λογοπαγιῶν· ἀλλ' ὀφείλω
νὰ σημειώσω ὅτι ἰδιαιτέρας λαίμαργοι περὶ τὴν
παιδιὰν ταύτην φαίνονται οἱ διπλωμάται, ἴσως
διότι ἡ ἐπαμφοτερίζουσα ἐννοία ἀρμόζει περισ-
σότερον εἰς τὸ ἀγχίστροφον πνεῦμα, ὅπερ ἀπι-
τεῖ τὸ ἐπάγγελμά των. Διπλωμάται λογοπαίχται
ἦσαν ὁ Ταλλεϋράνδος, ὁ Μεττερνίχος, ὁ Γορ-
τσακῶφ καὶ ἄλλοι· ἐφημίζετο ἰδίως ὁ ὀθωμανδός

(1) ΣΗΜ. Οἱ γνωστοὶ τῆς γαλλικῆς θ' ἀνεύρωσι: τὸ
λογπαίγιον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ βουλευτοῦ.

περινούστατος πολιτικὸς Φουὰδ πασᾶς, οὔτινος
πολλὰ διασώζοντα εὐφυᾶ λογοπαίγνια εἰς γαλλι-
κὴν καὶ τουρκικὴν γλῶσσαν. Ἄς προσθέσω δε
τελευταῖον ὅτι πλὴν πολλῶν ἄλλων ἐπισήμων ὑ-
ποκειμένων καὶ αὐτοὶ οἱ Πάται δὲν ἀπηξίου-
ν κάποτε νὰ εὐφυολογῶσι διὰ λογοπαγιῶν. Ἔ-
χομεν ἤδη ἐν ἀρχαίῳ ὀπωσοῦν ρητόν ἐνός
Πάτα περὶ τῶν Ἁγγλων ἰπποτῶν, οἵτινες προσ-
ελθόντες ἔθεσαν τὸ ἔξιος των εἰς τὴν διάθεσιν
τοῦ Ἁγίου Πατρός· mon Angli sed Angeli·
ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἀνελ-
θόντων εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἁγίου Πέτρου οἱ
πλείστοι, οἶον ὁ Πίος Ζ', Γρηγόριος ΙΣΤ' καὶ
ὁ Πίος Η' ἦσαν λογοπαίχται.

Ναὶ οἱ Πάται μοῦ ἐπενθυμίζοσαν ἐτέραν καὶ
πασῶν σπουδαιότητα περιγραφήν τῶν λογο-
παγιῶν. Ἡ θρησκεία τὰ ἐνεκοιλώθη ἐνωρὶς
καὶ τὰ καθηγίασεν οὕτως εἰπεῖν διὰ τοῦ κύρους
της. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος τὸ λογοπαίγιον
ἀναμινύεται εἰς τὰ θρησκευτικὰ· διότι τί ἄλλο
ἦσαν οἱ χρησιμοὶ τῶν Δελφῶν εἰμὴ καλαμπού-
ρια, λέξεις καὶ φράσεις μὲ διπλὴν ἐννοιαν καὶ
τὸ «ὦ παιδίος» = παῖ Διός, δι' οὗ προσηγόρευσε
βαρβαρίζων τὸν Ἀλέξανδρον ὁ τοῦ Ἀμμωνος
ἱερεὺς καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο τοῦ δράματος αὐτοῦ
κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου (Σάτυρος = σά
Τύρος); Ἄλλ' ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐποίη-
σατο χρῆσιν πολὺ ἀφειδεστέρων τῶν λογοπα-
γιῶν, ἀπειρα δὲ τροπάρια, κοντάκια, ὕμνοι,
κανόνες, περιέχουσιν, ἐν ἡ πολλαπλᾶ λογοπαί-
γνια ἢ συνετέθησαν ἐπὶ τῆ βᾶσει τοιούτων. Μή-
πως καὶ αὐτοὶ οἱ περίφημοι οἰκοὶ τοῦ Ἀκαθί-
στου Ὑμνου δὲν εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν συν-
τεταγμένοι ὑπὸ πνεῦμα λογοπαγιῶν, οἶον τὰ
«Χαῖρε δι' ἡς ἡ χαρὰ ἐκλάμπει, χαῖρε, δι' ἡς ἡ
ἀρὰ ἐκλείπει», καὶ τ' ἄλλα παμπληθῆ ἀνάλογα.
Φορτικωτάτη ὅμως ἰδίως κατάχρησις παρατη-
ρεῖται εἰς τὸν Συναξαριστὴν ἐν τοῖς ἱαμβικοῖς
ἐπιγράμμασι τοῖς ἀναγραφομένοις ἐκεῖ πρὸς τι-
μὴν ἐκάστου τῶν πανηγυριζομένων ἁγίων τῆς
ἡμέρας. Ἀνοίξατε οἰανδήποτε σελίδα τοῦ ὀγκώ-
δους βιβλίου καὶ θὰ εὕρητε ἀμέσως πληθώραν
τοιούτων. Ἰδοὺ ἐπὶ παραδείγματι.

Τῆ θ' Σεπτεμβρίου, ὁ ἅγιος μάρτυς Χαρίτων ζῆφει τε-
[λειοῦται.]

Πολλὴ χάρις σοι, χριστομάρτυς Χαρίτων
Χριστοῦ· χαρὶν τράχηλον ἐκκεκομμένον.

Τῆ γ' τοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁσος νέος Ἱερόθεος ὁ Ἰθρηίτης
[ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.]

Ἱερόθεε, ἱερὸς Θεῶ γίνῃ,

Κτεῖνας τὰ πάθη ἐγκρατείας τοῖς πόνοις.

Τῆ η' Ὀκτωβρίου, μνήμη τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν
[Πελαγίας.]

Αἰσχους πλυθεῖσα καὶ λιποῦσα τὸν σάλον,

Πρὸς ὄρμον ἦκεις οὐρανοῦ Πελαγία:

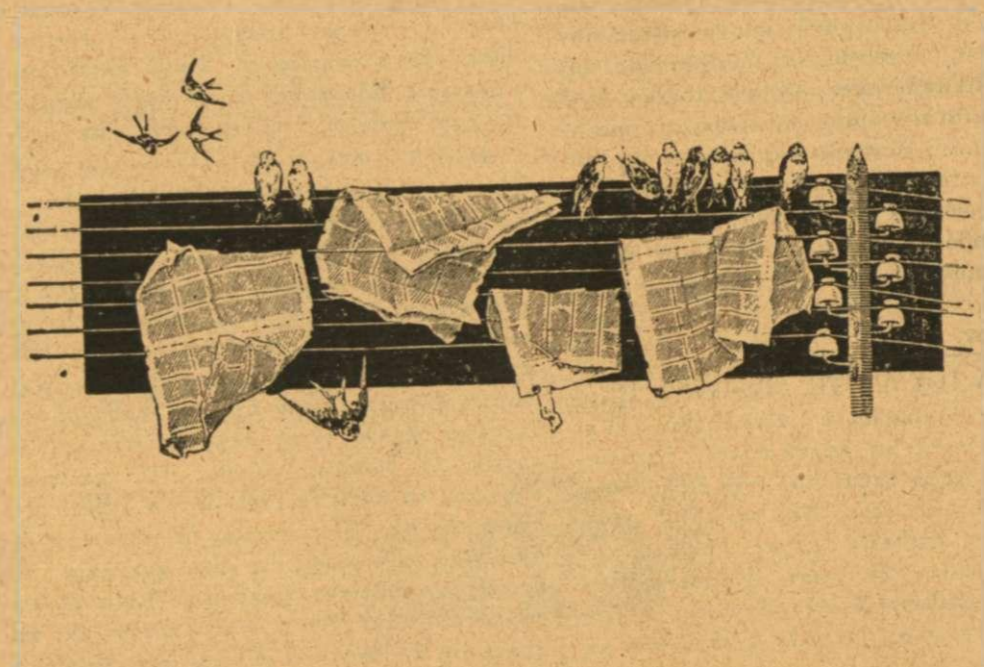
Ὁγδοάτη ὑπάλυξε βίβυ πέλαγος Πελαγία.

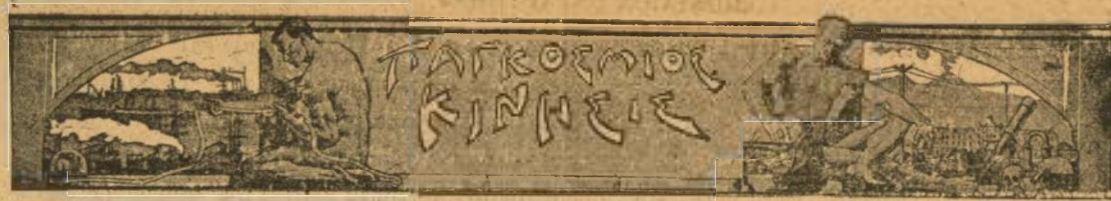
κλπ. κλπ.

Ἄλλὰ διατί νὰ ἐκκληθῶμεν ἢ νὰ σκανδαλι-
σθῶμεν ἐπὶ τούτῳ; Τὸ λογοπαίγιον ἔχει ἱεράν
τὴν καταγωγὴν καὶ εἰς τὴν θρησκείαν πρῶτος τὸ
εἰσήγαγεν ὁ μέγας καὶ πάνσεπτος ἀρχηγὸς τῆς
Ἐκκλησίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.
Μάλιστα, κύριοι! ὑπῆρξε καὶ ὁ Θεάνθρωπος
λογοπαίχτης· καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶνε τόσον πρόχει-
ρος. Παραλείπω τὸ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγ-
γελίῳ ἀναφερόμενον ὅτι ἀπεκάλεσέ ποτε ὁ Σω-
τῆρ τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἰάκωβον Βοανερ-
γῆς, ἤτοι νιούς βροντῆς, ἔνθα πολὺ φοβοῦμαι
ὅτι ὑποκρύπεται ἐν τῇ ἑβραϊκῇ λέξει λογοπαί-
γιον, δὲν ἐπιμένω δὲ, διότι ἀγνωῶ δυστυχῶς
τὴν ἑβραϊκὴν ἄλλὰ τί εἶνε, παρακαλῶ, τί ἄλλο
ἐκεῖνο περίφημον λόγιον τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν

Πέτρον· Σὺ εἶ ὁ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτην τὴν
πέτραν οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν; τί
ἄλλο παρὰ λογοπαίγιον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα μάλι-
στα τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν θωροβώδη ἀπο-
δοκιμασίαν λεγόμενα μεταξὺ τῶν ἀμερινῶν κύ-
κλων τῶν εὐφυολόγων;

Ἀποκαλύφθητε λοιπὸν, ὡ διῶκται τοῦ λογο-
παγιῶν, μετριάσατε τὴν πρὸς αὐτὸ περιφρόνη-
σίν σας, παύσατε τὰς ἐναντίον αὐτοῦ ὑβρεῖς.
Ἀναγνωρίσατε ὅτι τὸ λογοπαίγιον ἔχει λόγον
ὑπάρξεως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ — τοσοῦτῳ μᾶλλον
ὄσῳ ἀνευ λόγου, εἶνε ἀδύνατον νὰ γίνη λόγο-
παίγιον, — καὶ ὅτι κατέχει θέσιν οὐχὶ περι-
φρονημένην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου
πνεύματος. Ἐμμένοντες εἰς τὴν πλάνην σας,
κηρύττεσθε πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσεβεῖς καὶ αἰρετι-
κοὶ Βραχμᾶνες σκληροτράχηλοι καὶ κουφαλαζό-
νες, ἐχόμενοι μετ' ἰσχυρογνωμοσύνης τοῦ στρε-
βλοῦ σας δόγματος διὰ νὰ μὴ τυχὸν ζημιωθῇ ἡ
πανσοφία καὶ ἡ σοβαρότης σας. Καὶ τότε, διὰ
νὰ εἶνε πλήρης ὁ βραγχανισμὸς σας καὶ κατὰ
τύπου, ζητήσατε παρὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερα-
μᾶνός σας Ὁγκῶ καὶ τὸ χρίσμα, ἀπὸ τὸν πε-
ρίφημον περὶ τοῦ λογοπαγιῶν ὀρισμὸν του.
ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΠΑΡΙΣΙΝΗ. — Ἡ παραγωγή τοῦ πετρελαίου ἦτις κατὰ τὸ 1857 ἀνήρθετο εἰς 275 τόννους καὶ τὸ 1860 εἰς 66,693, ἀνήλθε κατὰ τὸ 1908 εἰς τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν 38,052,233 τόννων. Μέχρι προὐ μικροῦ δύο χώροι εἶχον τὸ μονοπώλιον τῆς παραγωγῆς: Ὁ Καύκασος καὶ αἱ Ἰνωμένα Πολιτεῖαι. Ἐν τούτοις εὐρίσκειται πετρελαῖον σχεδὸν πανταχοῦ, πηγαὶ ἔχουσιν ἀνακαλυφθῆ πλὴν τῆς θέσεως Κερὶ τῆς Ζακύνθου, ἐν Μεξικῷ, Χιλῇ, Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἐπίσης δὲ εἰς τὰ τουρκοπεριτικὰ σύνορα ἀνεκαλύφθη ἔκτασις 1,500 χιλιομέτρων μήκους καὶ 200 πλάτους. Ἐπίσης εὐρεθῆναι καὶ ἐν Ἀφρικῇ. Ἀλλὰ μόνον ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Κανκάσῳ ἐξεμεταλλεύοντο συστηματικῶς μέχρι τοῦδε τὸ πετρελαῖον. Ἐν τούτοις ἀπροόπτως εὐρέθησαν ἐξηνητημέναι αἱ ἀμερικανικαὶ πηγαὶ τοῦ πετρελαίου. Μὴ ἐπρόκειτο τὸ πολύτιμον ὑγρὸν νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ τῆς γῆς; Εὐτυχῶς ἀνεκαλύφθη πετρελαῖον καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, εἰς τὰς ρουμανικὰς πεδιάδας. Τὸ ρουμανικὸν πετρελαῖον κατὰ τὸν κ. Μαγνάν εὐρίσκειται εἰς ἐξαιρετὰ μέρη ἀπὸ ἀπόψεως ἐξαγωγικῆς. Σημειωτέον ὅτι καθ' ἡμέραν χρησιμοποιεῖται εἰς νέας χρήσεις, οὕτως ἐν Φιλαδελφείᾳ ἀπεπερατώθη γιγαντιαία τις ἀτμομηχανὴ καιούσα πετρελαῖον προωρισμένη διὰ τὰς ταχεῖς ἀμαξοστοιχίας καὶ ἔχουσα ἐλκτικὴν δύναμιν 53,000 τόννων, ἐνῶ αἱ ἰσχυρόταται τῶν καιουσῶν ἀνθρακῶς ἀμαξοστοιχίαι μόλις δύνανται νὰ σύρωσι 35,000 τόννους. Ἐπίσης τὸ πετρελαῖον σκέπτονται νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ εἰς τὰ πλοῖα, ἀφοῦ αἱ δοκιμαὶ ναρχοβόλων καιόντων πετρελαίου ἐπέτυχον θαυμασίας.

Ἡ ΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΓΑΙΤΕ

Ἡ ΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΓΑΙΤΕ. (Γερμανικῇ Rundschau). — Ἀνέκαθεν ὁ Γαίτε ἐπόθει, καὶ τὸ ἐξέφρασε μάλιστα, νὰ ἀφήσῃ εἰς τὸν Γερμανικὸν λαόν τὰ χειρόγραφά του, τὴν βιβλιοθήκην του, τὰς συλλογὰς του. Ἀπὸ τοῦ 1792 μέχρι τοῦ 1832 ὅτε ἀπέθανεν ὁ μέγας Γερμανὸς κριτικὸς τὴν οἰκίαν τὴν ὁποίαν ἠγόρασεν ἐν Βεϊμάρῃ ὅτε ἀπέθανεν ἀφῆκεν ἐγγονοὺς ἀνηλικίους. Ἡ μήτηρ των Ὀττιλία ἐνησχολεῖτο νὰ

Ἐπιστήμαι—Γράμματα—Τέχναι]

ἀποτίη τὰ χρέη καὶ νὰ εἰσπράττῃ χρήματα ὅπως ἠδύνετο καὶ δι' αὐτὸ ἐπώλησεν ὅτι ἠδυνήθη Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ πιστὸς γραμματεὺς τοῦ ποιητοῦ ὁ Χριστιανὸς Schuchardt ἦτο ἐκεῖ καὶ ἐργηγόρει ἐπὶ τῶν συλλογῶν ὧν συνέταξε κητάλογον. Ἀποθανόντος τὸ 1885 τοῦ τελευταίου ἐγγονοῦ τοῦ Γαίτε, τοῦ Οὐαλτέρου φὸν Γαίτε, ἐγένετο ἐπὶ τέλους ὁ οἶκος τοῦ Γαίτε τὸ πολύτιμον τῆς σήμερον μούσειον. Τὰ πάντα ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἡ ἐπιπλωσις ἀποκατέστη οἷα ἦτο ζῶντος τοῦ Γαίτε. Αἱ συλλογαὶ ἐταξινομήθησαν, καὶ τὰ χειρόγραφα εὐρίσκονται ἀπογεγραμμένα.

Ὁ δὲ διευθυντὴς τοῦ ἐθνικοῦ ἐν Βεϊμάρῃ Μουσείου τοῦ Γαίτε, ὁ Δρ. φον Δέττιγκεν ἱδρυσεν μετ' ἄλλων πιστῶν τὴν «Ἐταιρείαν τῶν φίλων τοῦ οἴκου Γαίτε» ἥτις ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τῆς πολιτισμοῦ παρακαταθήκης.

ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ Ο Ζ'

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ (Λονδίνον). — Ὁ Ἐδουάρδος Ζ'. δὲν ἦτο μόνον Παρισιανὸς βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ ὁ μᾶλλον παρισινὸς παντὸς Γάλλου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διότι οἱ πρόεδροι τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας ἦσαν καὶ ἔμειναν ἐπαρχιώται ἐν Παρισίοις. Ὅτε ἤλθεν ἐπισήμως τὸ 1903 εἰς Παρισίους ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ἡ ὑποδοχὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐφάνετο προβληματικὴ. Ἐκτός τοῦ κ. Δελμασσὲ καὶ ὀλίγων ἄλλων πολιτικῶν ὁ ἄλλος κόσμος ὀλίγον συνεπάθει πρὸς τὴν ἐγκαρδίον συγγενήσιν καὶ ἐδέησε νὰ καταβάλλῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν δεξιότητα καὶ εὐστοχίαν ὁ Ἐδουάρδος ὅπως κατακτῆσθαι τὴν συμπάθειαν λαοῦ ἔχθιστα διακειμένου πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς. «Μὲ γνωρίζετε, εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος εἰς τοὺς Παρισίους, εἶμαι παλαιὸς Παρισινός. Ἐρχομαι τῶρα ὄχι ὡς διάδοχος, ὡς πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας, ἀλλὰ ὡς βασιλεὺς καὶ νομίζω ὅτι δύναμαι χρώμενος τοῦ παρισιανισμοῦ μου νὰ σᾶς ἐπηρεάσω ὀλίγον. Σᾶς ζητῶ τὴν φιλίαν σας, διότι νομίζω ὅτι διὰ τὰ δύο μας ἔθνη, συμφιλίωσις τις εἶνε ἀναγκαία καὶ θὰ μᾶς ἰσχυροποιήσῃ ἀμοιβαίως. Εἰμπορῶ λοιπὸν νὰ σᾶς κάμω τὴν πρότασιν αὐτὴν καὶ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως καὶ ἐξ ἰδίου μου ὀνόματος»

Ὁ Ἐδουάρδος εἶχεν ἐννοήσει τοὺς Γάλλους. Εὐγνωμονοῦντες οἱ Γάλλοι ὑπερέχαιρον ὁσάκις μετέβαινον εἰς Παρισίους καὶ τὸ βράδυ, εἰς τὰς φωταγωγημένους ὁδοὺς ὁ κόσμος ἔλεγεν: «Ὁ Ἐδουάρδος! Ὁ Ἐδουάρδος!» Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπέδευξεν ὅτι ἡ ἐγκαρδία συμφιλίωσις οὕτε οὐ τοπικὴ ἦτο οὕτε ὄνειρον.

Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐδουάρδου ἐφάνετο ἀναπτύχθαι ἐπὶ τὸ παρισινώτερον. Ὅτε, κατὰ τὸ εἰσθὸς εἰς τὰς ἐπισήμους ἐπισκέψεις τῶν βασιλέων, μεταξὺ ἄλλων ἐβόηθη καὶ ἐπίσημα παράστασις, ἐν Γαλλικῇ Κωμῳδίᾳ, εἰς τὸ προὔβληθη ἐν αὐτῇ σχέδιον διέγραψε τὸ ὄρισθαι δραματικὸν ποίημα καὶ ἐγραψεν ἄλλο ὅπερ προὔτιμα λέγων «Μήπως μὲ ἐξέλαβον διὰ τὸν Σάχην τῆς Περσίας» ἐννοῶν μὲ τοῦτο ὅτι ἦτο ἐνήμερος τοῦ γαλλικοῦ δραματολογίου.

Ἡ ΒΙΒΛΙΚΗ ΕΝΓΑΔΙ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤῶΝ ΔΥΟ ΚΟΣΜῶΝ. —

Ὁ κ. Δ. Βερτράνδος ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν θέσιν ὅπου ἐκεῖτο ἡ διάσκημος διὰ τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων Ἐγγυαδὶ δημοσιεύει περιγραφὴν ἀρχόντως ζωηράν. Ἀνοχόλας θὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρξέ ποτε πόλις, ἀλλὰ ἀληθῶς πόλις κατὰ τὴν σημερινὴν ἐκδοχὴν δὲν ἦτο ἡ ἀρχαία Ἐγγυαδὶ ἀλλὰ μόνον συνοικισμὸς παραπλήσιος πρὸς τοὺς σημερινούς τῆς Σαχάρας. Ἀπλοῦν τεῖχος προήσπιζε πενητηκοντάδα καλυβῶν, τοιαύτη τις φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἐγγυαδὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Νὰ θέσῃ τις ἀλλαγὴ τῆς Παλαιστίνης τὴν Ἐγγυαδὶ ἀντίκειται πρὸς τὰς πληροφορίας τῶν πηγῶν, ὁ δὲ κ. Δ. Βερτράνδος φρονεῖ ὅτι ἀνασκαφαὶ ἐκεῖ δὲν θὰ ἀποβῶσιν ἄκαρποι.

Ἡ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤῶΝ ΡΟΤΣΙΛΔ

(Τὸ ΜΕΛΛΟΝ, ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ). — Ἄλλοτε τὸ ὄνομα Ρότσιλδ ἦτο ἰσοδύναμον μὲ τίτλον βασιλέως, διότι οἱ Ρότσιλδ ἦσαν οἱ βασιλεῖς τοῦ χρηματιστηρίου. Ἐν Φραγκφούρτῃ, Παρισίοις, Βιέννῃ καὶ Λονδίῳ οὐδεμίαν σπουδαίαν ἐπιχείρησις ἦτο δυνατὸν νὰ γίνη ἄλλοτε μὴ συμμετεχόντων τῶν Ρότσιλδ. Σήμερον διὰ τῶν μεγάλων πιστωτικῶν ἰδρυμάτων, διὰ τῶν μεγάλων μετοχικῶν τραπεζῶν προὔλθον εἰς μέσον νέαι χρηματιστικαὶ προσωπιότητες, αἵτινες καὶ δεσπόζουν εἰς τὰς ἀγοράς. Ἐν Λονδίῳ ὁ λόγος

Ρότσιλδ εἶνε ἀκόμη βασιλεὺς εἰς τὰ χρηματιστικά, ἀλλ' ἐν Παρισίοις ὡς γνωστὸν ἡ τράπεζα τῶν Ρότσιλδ περιέστειλε κατὰ πολὺ τὴν δρασίν τῆς. Ἐν Βιέννῃ ἡ ὑπὸ τοὺς Ρότσιλδ δόμας δὲν ἀνέλαβε τὰ συνομολογηθέντα δάνεια. Καὶ ὄχι μόνον οἱ Ρότσιλδ ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοί των ἐτέθησαν κατὰ μέρος, ἦτοι ἡ Disconto Gesellschaft, ἡ τράπεζα τῆς Δαρμστατής, ὁ Bleichröder καὶ ὁ Μένδελσον. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Κ. φὸν Βιλίνσκηκ ἀντὶ τούτων ἐξέλεξε τὴν Γερμανικὴν τράπεζαν καὶ τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμειότηριον. Ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου Ζ' ὁ γαμβρὸς τοῦ Ρότσιλδ ὁ λόρδος Ρόξβερν βλέπει μειούμενον τὸ κύρος του. Πανταχοῦ σημειοῦται ἡ παρακμὴ τῶν Ρότσιλδ.

Ἡ ἈΣΠΙΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Τῆς ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤῶΝ ΘΡΗΣΚΕΙῶΝ. —

Ἡ ἀσπίς ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲν ἦτο μόνον ὄπλον ἀμυντικὸν ἀλλὰ καὶ ἀντικείμενον τῆς ἀρχαίας λατρείας. Ἐποῦ ἀσπίς ἐφυλάσσετο ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἄργους καὶ οἱ ἐκεῖ τελούμενοι ἀγῶνες ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀσπίδος εἶχον τὴν ἐπωνομασίαν. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ ἀσπίς αὕτη ἦτο τοῦ Εὐφόρβου, ἦν ὁ Μενέλαος, πολεμικὸν τὸν ἐξ Ἰλίου λάφυρον, ἀφιέρωσεν ἐν Ἄργει. Ἀνεκαλύφθησαν ἀρχαῖα νομίσματα ἐφ' ὧν παρίσταται ὁ ἱερὸς περὶ τὴν ἱερὰν ἀσπίδα βραδὺς χορὸς τῶν ἱερέων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἄλλαι πηγαὶ μᾶσπληροφοροῦσι περὶ τοῦ πυρρῆξιου τῶν Κουρητῶν χοροῦ, ἐνόπλου χοροῦ καθ' ὃν σπουδαίως μετέχει ἡ ἀσπίς.

Παραδόσεις ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐπίσης ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν ἀσπίδων οὕτω φέρ' εἰπεῖν οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδόν εἰς τοὺς Ἀφρικανούς στοργυλάς ἐκ δέρματος ρινοκέρατος ἀσπίδας γνωστὸν ὅτι ἐν Μυκῆναις ἀνεκαλύφθησαν ἀσπίδες ἄλλαι μὲν ὠσειδεῖς, ἄλλαι στοργυλαὶ καὶ ἄλλαι σχεδὸν ἀπαράλλακτοι μὲ τὰς ἀσπίδας τῶν στρατιωτῶν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων.

Ἐπὶ θαύσματος ἀρχαίου ἀγγείου εὐρεθέντος παρὰ τὸ Ἀθηναϊκὸν Δίπυλον, σπουδαιοτάτου διὰ τὸ θέμα, εἰκονίζονται ἀσπίδες διαφόρων σχημάτων. Ὁ Α. Ι. Ρείναξ ὅστις συνέγραψε περίεργον περὶ τοῦ θέματος μελέτην ἐξάγει διάφορα συμπεράσματα ἱκανῶς περίεργα καὶ ἐνδιαφέροντα.

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

[Φαγητά, Γλυκύσματα, 'Επιδόρπια]

Παγωτό κρέμα σοκολάτα

Ψύνομεν με τρίφτη ἐπάνω εἰς ἓνα πέπεσμα κα-
σαρόλας 50 δρ. σοκολάτα ἢ ἂν θέλωμεν 50 δρ.
κακίον καὶ τὸ κακίον αὐτὸ τὸ βάζομεν εἰς τὸ στό-
μιον τοῦ φούρνου διὰ νὰ λυώσῃ. Δουλεύομεν εἰς ἓνα
μέρος 150 δράμ. ζάχαρη με 8 κροκάδια αὐγῶν
προσθέτομεν καὶ τὴν σοκολάταν, ἄλα δὲ μαζὺ τὰ
δουλεύομεν ἐπὶ ἄρκετον καὶ προσθέτομεν καὶ τὴν
σοκολάταν, ἄλα δὲ μαζὺ τὰ δουλεύομεν ἐπὶ ἄρκε-
τον καὶ προσθέτομεν δουλεύοντες μίξ ὁκὰ καλὸ
γάλα ἀγελαδινό. Κτυποῦμεν ἀρκετὰ με σύρμα, βάζ-
ομεν ἔπειτα τὴν κρέμα νὰ βράσῃ κατὰ τὴν συνή-
θειαν καὶ τὴν βάζομεν εἰς τὴν παγωτιέρα νὰ πα-
γώσῃ.

Παγωτό ἀπὸ ροδάκινο

Βράζομεν ἓνα σορόπι με βανίλλια καὶ τὸ κάμνο-
μεν 30 βαθμῶν. Ἄφρῳ κρῶσῃ προσθέτομεν μισὴ
ἐκὰ ροδάκινα γινωμένα καὶ περασμένα ἀπὸ τριχιά.
Στύβομεν τὸ ζουμί δύο λεμονιῶν καὶ δύο πορτοκαλι-
ῶν καὶ θέτομεν ὀλίγο καρούσιον διὰ νὰ δώσωμεν
χρῶμα ροδακίνου ἅμα ἔχῃ 30 βαθμοὺς, κατόκιν τὸ
βάζομεν εἰς τὴν γλασιέρα καὶ τὸ παγώνομεν.

Παγωτό με βύσσινο διρόπι

Περνοῦμεν ἀπὸ τὸ τρυπητὸ ὀλίγο βύσσινον. Δέ-
νομεν ζάχαρη 18—20 βαθμοὺς βάζομεν τὸ παγωτό
εἰς τὴν γλασιέραν ἄφρῳ προσθέσωμεν τὸ στιμμένο
βύσσινον εἰς τὴν ζάχαρη, καὶ τὸ ἀφίνομεν νὰ πα-
γώσῃ.

Παγωτό κρέμα με καφέ

Ἐχομεν μία ὕκᾶ γάλα βραστό, κατόκιν καθουρ-
δίχομεν 25 δραμ. καφὲ μέσα εἰς τηγάνι καὶ ἅμα
καθουρδισθῇ τὸν χονδροκοπανίζομεν εὐθὺς εἰς ἓνα
γουδί καὶ τὸν ρίπτομεν εἰς τὸ βραστό γάλα. Σκε-
πάζομεν τότε τὸ γάλα καὶ τὸ ἀφίνομεν νὰ σταθῇ
σκεπαστὸ ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας διὰ νὰ ἔβγῃ
καλὰ ἢ οὐσία τ. ὤ καφφέ. Ζυγίζομεν 150 δρ. ζά-
χαρη καὶ τὴν ἐνώνομεν με 10 κροκάδια τῶν αὐ-
γῶν δουλεύομεν αὐτὸ καλὰ καὶ περνοῦμεν τὸ γάλα
ἀπὸ μία πετσέτα εἰς τὸ τηγάνι ὅπου ἔχομεν τὴν
ζάχαρη με τὰ αὐγά. Κτυποῦμεν με τὸ σύρμα καλὰ
καὶ τὴν βράζομεν ὅπως εἰς τὸ παγωτό κρέμα με
βανίλια ἀφίνομεν νὰ κρῶσῃ καὶ τὸ παγώνομεν
εἰς τὴν γλασιέραν.

Κοτόπουλο γεμιστὸ

Βγάζομεν τὸ ἐντόσθια καὶ καψαλίζομεν τὸ κο-
τόπουλο, τὸ γεμίζομεν δὲ με μία γέμωσι καμωμέ-
νη ἀπὸ σκοτάκια τοῦ πουλιοῦ τὴν κοιλίσσα καὶ τὴν

καρδιά κοκκουνάρι, λαρδί, μανιτάρια, λεπτὰ χόρ-
τα, ἄλας πιπέρι καὶ τὰ ψήνομεν εἰς στή σοῦβλα
ἀφρῳ τὰ τυλίξομεν εἰς φέτας λαρδί. Τὰ σερβίρο-
μεν με μιά σάλτσα τῆς ἀρεσκείας μας.

Κοτόπουλα τηγανιτὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς Βιέννης

Παίρομεν 3 μικρὰ κοτόπουλα τὰ καθαρίζομεν
καὶ ἀφρῳ τὰ κόψομεν εἰς τὴν μέσην βγάζομεν τὰ
κόκκαλα τοῦ στήθους τὰ κτυποῦμεν με τὸ μαχαίρι
καὶ καρφώνομεν τὰ πόδια εἰς τὸ πετσὶ τὰ ἀλατί-
ζομεν, τὰ βρέχομεν με βούτυρο, τὰ τυλίγομεν εἰς
γαλέττα καὶ αὐτὰ κτυπημένα. Δέκα λεπτὰ πρὸ
τῆ φαγητοῦ ἔχομεν φρετούρα ζεστὴ τὰ τηγανίζο-
μεν καὶ σερβίρομεν με μαϊτανὸ καὶ χωριστὰ ντομά-
τα σάλτσα.

Χήνα εἰς τὴν σοῦβλα

Παίρομεν μία νέα χήνα τὴν καθαρίζομεν καλὰ
τῆς ἀφαιροῦμεν τὰ ἐντόσθια τὴν ἀρωματίζομεν καὶ
τὴν ράπτομεν. Ἀφαιροῦμεν τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν
τὴν περνοῦμεν εἰς τὴν σοῦβλα τὴν τυλίγομεν εἰς
ἓνα χαρτί με δούτυρο καὶ τὴν βάζομεν νὰ ψηθῇ·
ἅμα ἐτοιμασθῇ τὴν σερβίρομεν με τὴν σάλτσα πῶ
ἔχουσι.

ΙΑΤΡΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

(Αἱ ἀιμορραγίαι τῆς ρινῆς)

Πρὸς ταχέαν ἐπίσχεσιν τῆς ἀιμορραγίας τῆς
ρινῆς συμβουλεύω τὴν ἐπομένην ὁδηγίαν τοῦ ἀμε-
ρικανοῦ ἱατροῦ Κλητον.

« Ἄμα ὡς ἐπέλθῃ ἡ ἀιμορραγία τῆς ρινῆς, ἀ-
νοίγομεν καὶ κλείομεν ἐκανελημένως τὸ στόμα,
ὅπως ὅταν μασσῶμεν, ἢ καλύτερον μασσῶμεν βῶ-
λον ἀπορροφητικοῦ χάρτου (στυποχάρτου) μετὰ
δυναμέως πιέζοντες τοὺς ὀδόντας. Ἡ ἀιμορραγία
ἀρεύκτως θὰ παύτῃ ».

Ἴσως γελᾶσῃ κανεὶς ἀναχινώτικων τὸ ἀπλοῦ-
στατον φάρμακον. Ἀπεδείχθη ἔμως ἐκ τοῦ πειρα-
ματισμοῦ ἀλάνθαστον καὶ λόγῳ τῶν συστολῶν,
αἵτινες γίνονται διὰ τοῦ μασηήματος καὶ λόγῳ τῆς
ιδιότητος τοῦ στυποχάρτου.

(Κατὰ τῆς Ὀδονταλγίας)

Ὁ κονόδοτος—τὸ μεγαλύτερον δάσανον τοῦ ἀν-
θρώπου—περῶν με τὸ ἐξῆς ἀπλούστατον φάρμα-
κον : Εἰς ἓν κοχλιάριον στίβετε ὀλίγον λεμόνι, ἐν-
τὸς δὲ αὐτοῦ ρίπτετε ἄλας τριμμένον. Ἐμβακτί-
ζετε καλὰ εἰς τὸ μίγμα αὐτὸ τεμάχιον δάμβακος
καὶ με αὐτὸ βουλώνετε τὸν ὀδόντα, ὅστις πονεῖ.
Ἐντὸς λεπτοῦ οἱ πόνοι ἐξαλείφονται.

I. Ἀτρείδης